

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Eiropas Sociālā fonda projekts

„Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide”

(vienošanās Nr. 2010/0330/1DP/ 1.2.2.4.1/10/IPIA/VIAA/001)

Rēzeknes Augstskolas Speciālās pedagogijas laboratorijas

Z I Ņ O J U M S

**par izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem situāciju vispārējās
izglītības iestādēs izglītības procesā Latgales un Vidzemes reģionos**

M. Rozenfelde, R. Orska, A. Kondrova, A. Tereško, O. Čapkeviča

S A T U R S

1.	Kopsavilkums	3. lpp.
2.	Ievads	8. lpp.
3.	Metodoloģija	17. lpp.
4.	Rezultāti	
4.1.	Izglītības iestāžu administrācijas anketēšanas datu kopsavilkums	23. lpp.
4.2.	Izglītības iestāžu atbalsta personāla anketas datu analīze	49. lpp.
4.3.	Pedagogu anketēšanā iegūto datu analīze	58. lpp.
4.4.	Izglītības iestāžu izglītojamo aptauja	71.lpp.
4.5.	Izglītības iestāžu izglītojamo vecāku aptauja	79. lpp.
5.	Pētījuma ierobežojumu analīze	82. lpp.
6.	Ieteikumi	83. lpp.
7.	Galvenie secinājumi	82. lpp.
8.	Izmantotie informācijas avoti	84. lpp.

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis ir veikt mācību procesa organizācijas, pedagogu un izglītojamo vecāku kompetenču izpēti pirmsskolas, pamatzglītības, arodizglītības līmeņos iekļaujošas izglītības aspektā, lai noskaidrotu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem reālo situāciju Latgales un Vidzemes reģiona vispārējās izglītības iestādēs, kā arī noskaidrotu izmantojamo mācību, metodisko un diagnostisko materiālu esamību izglītības iestāžu darbībā, kas nepieciešams optimālam pedagogu un citu speciālistu darbam un iekļaujošas izglītības procesa realizācijai.

Pētījuma jautājumi:

1. Kāds ir pedagogu personisko zināšanu darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem novērtējums un kādas ir nepieciešamas izmaiņas?
2. Kāda ir reālā situācija un resursi izglītības iestādēs iekļaujošās izglītības realizācijai?
3. Kāds ir pedagogu personiskais vērtējums izglītības iestādes institucionālai un starpinstitucionālai sadarbībai iekļaujošās izglītības realizācijā?
4. Kāds ir izglītības iestādes pieejamais metodiskais un mācību materiāls darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, kāds ir nepieciešams?
5. Kādos mācību priekšmetos ir grūtības izglītojamiem izglītības procesā un kādas ir to mazināšanas iespējas?

Izlases veids - stratificētās nejaušās izvēles pieeja. Stratifikācijas pamatā tika ņemts gan reģionālais sadalījums (Vidzemes un Latgales reģioni), gan visu izglītības līmeņu realizēšanas spektra pārstāvēšana.

Apjoms – 23 izglītības iestādes, 1074 respondenti: izglītības iestāžu vadītāji, pedagogi, izglītojamie, atbalsta personāls, pedagogu profesionālās pilnveides kursu klausītāji un izglītojamo vecāki.

Datu ieguves metode: aptauja.

Datu analīzes metode: aprakstošā statistika, izmantojot SPSS.

Pētījuma dalībnieki: Vidzemes un Latgales reģiona izglītības iestāžu pedagogi, izglītojamie un viņu vecāki.

Galvenie rezultāti:

1. Veikta aptauja Vidzemes un Latgales izglītības iestāžu 5 mērķgrupās, notikusi datu ievadišana un apstrāde SPSS sistēmā, veikta analīze un iegūto rezultātu interpretācija.

2. Noskaidrots pedagogu personisko zināšanu līmeņa darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem novērtējums un nepieciešamās izmaiņas pedagogu izglītošanas jautājumos.
3. Noskaidrota reālā situācija izglītības iestādēs, resursi iekļaujošās izglītības realizācijai.
4. Iegūta informācija par pedagogu personisko vērtējumu izglītības iestādes institucionālai un starpinstitucionālai sadarbībai iekļaujošās izglītības realizācijā.
5. Apzināts izglītības iestādēs pieejamais metodiskais un mācību materiāls darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un noskaidrots, kāds vēl ir nepieciešams.
6. Konstatēti mācību priekšmeti, kuros izglītojamiem ir grūtības mācību procesā un noskaidrotas to iespējamās novēršanas iespējas izglītojamo skatījumā.

Galvenie secinājumi:

1. **Ir nepieciešams papildināt pedagogu zināšanas speciālās izglītības jautājumos, pilnveidojot pedagogu pamatstudiju programmas kursu *Ievads speciālajā pedagogijā un psiholoģijā*.** Par to liecina tas, ka 53 pedagogi jeb 17% respondentu no 315 aptaujātajiem ir atzinuši, ka viņiem nav zināšanu darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem. Tie, kuri ir mācījušies profesionālajā studiju programmā un tālākizglītības programmās par speciālās izglītības jautājumiem, dažādi vērtē iegūtās zināšanas. Tikai 57% ir apmierināti ar iegūtajām zināšanām gan profesionālajā studiju programmā, gan tālākizglītības programmās. Neapmierina zināšanas speciālās izglītības jautājumos 5 % respondentu, daļēji apmierina – 38 %.

2. **Nepieciešams veikt izmaiņas profesionālās pilnveides kursu organizācijā un realizācijā.** Par to liecina tas, ka 145 (46%) respondenti, raksturojot pedagogu tālākizglītības nodrošināšanas iespējas, lai apgūtu zināšanas un prasmes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, ir atzinuši šīs iespējas par pietiekamām, bet nozīmīgs skaits - 37% no kopējā respondentu skaita - tālākizglītības iespējas ir atzinuši par nepietiekamām.

3. **Jāturpina darbs izglītības iestāžu vides un darbības sakārtošanā atbilstoši izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem un iekļaujošās izglītības realizācijas prasībām.** To, ka ir lietderīgi respektēt izglītojamo speciālās vajadzības izglītības iestādes darbībā, uzskata 25 jeb 100 % no aptaujātajiem izglītības iestāžu vadītājiem, kuriem ir pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un 15 jeb 94 % no 16 aptaujātajiem izglītības iestāžu administrācijas pārstāvjiem, kuriem nav pieredzes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem. 57% jeb 24 izglītības iestāžu vadītāji, īpaši vidējo un profesionālo izglītības iestāžu vadītāji, ir pārliecināti par to, ka viņu izglītības iestāžu vides pieejamība ir nodrošināta izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem. Tas izskaidrojams gan ar iespējām renovēt un pārbūvēt izglītības iestāžu telpas ar Eiropas projektu un pašvaldību finansējuma palīdzību, gan ar to, ka daudzās izglītības iestādēs pagaidām nemācās izglītojamie, kuriem būtu nepieciešami īpaši

telpu pielāgojumi. 79 % (34 atbildes) izglītības iestāžu vadības atbalsta pedagogu un vecāku sadarbību, veicinot iekļaujošas izglītības realizāciju savā izglītības iestādē, bet 5 administrācijas pārstāvji jeb 11,5% uzskata, ka viņu izglītības iestādē sadarbība nenotiek. Tas norāda uz nepieciešamību veikt izskaidrojošu, informējošu, izglītojošu darbu ar izglītības iestāžu administrāciju, veicinot optimāla iekļaušanas procesa norisi izglītības iestādēs.

4. IZM un izglītības pārvalžu līmenī jārod iespējas nodrošināt reālu, pilnvērtīgu, bet ne formālu atbalsta sistēmas izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem darbību izglītības iestādēs, nodrošinot rezultatīvam darbam nepieciešamo laiku, apstākļus, finansējumu, vajadzīgos diagnostiskos, metodiskos materiālus un līdzekļus pedagogu, speciālistu darbam, kā arī korekcijas un rehabilitācijas pasākumus. Par to liecina tas, ka finansiālo nodrošinājumu par pietiekamu uzskata tikai 3 jeb 7,1 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju, bet par nepietiekamu – 31 respondents jeb 74 %, īpaši vidējās un profesionālās izglītības iestādēs. 8 jeb 19 % respondentu uzskata, ka finansiālais nodrošinājums ir daļēji pietiekams, jo nav iespējams iesaistīt izglītības iestādes darbā papildus nepieciešamos speciālistus, piemēram, skolotāju palīgus, kā arī trūkst finansējuma mācību materiālu atjaunošanai, jaunu iegādei, IT nodrošinājumam. Izglītības iestādes nespēj piedāvāt konkurētspējīgu atalgojumu pedagogiem, kas ļautu izglītības iestāžu darbā iesaistīt labākos, radošākos pedagogus un speciālistus.

Tikai trešā daļa izglītības iestāžu vadītāju (13 jeb 31 %) uzskata, ka izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai mācību stundu un personāla likmju skaits ir pietiekams, puse aptaujāto (21 jeb 50 %) gan pirmsskolas, gan vidējās un profesionālās izglītības līmenī uzskata to par nepietiekamu, bet ir arī citi viedokļi. 8 jeb 19 % respondentu uzskata, ka mācību stundu un personāla likmju skaits ir daļēji pietiekams, ka izglītības procesā vajadzīga arī citu speciālistu iesaiste, kā arī nepieciešamas lielākas personāla darba likmes. Nav pietiekami izteikts pamatizglītības iestāžu vadītāju viedoklis, bet var pieņemt, ka lielāko daļu brīvo atbilžu devuši tieši šī līmeņa izglītības iestāžu vadītāji. Kopumā 64% jeb 27 respondenti norāda uz nepieciešamību palielināt atbalsta personāla darba likmju un stundu skaitu darbam ar izglītojamiem, kuriem ir funkcionāli traucējumi.

Analizējot izglītības iestāžu vadītāju aptaujas rezultātus, var secināt, ka kopumā korekcijas un rehabilitācijas pasākumu nodrošinājums ir nepietiekams, jo tikai 8 respondenti jeb 19% uzskata, ka izglītības iestādē tie ir nodrošināti pietiekami. 27 jeb 64 % respondentu atzīst, ka viņu vadītajā izglītības iestādē nav nodrošināti korekcijas un rehabilitācijas pasākumi. 17 % jeb 7 aptaujātie izglītības iestāžu vadītāji apstiprina to, ka nodrošinājums ir daļējs, nepietiekams. Aptaujas rezultāti parāda arī to, ka izglītības iestāžu vadītājiem trūkst informācijas par

iespējamajiem korekcijas un rehabilitācijas pasākumiem, ne vienmēr ir informācija par to pieejamību.

24 jeb 57% vadītāju izglītības iestādē esošos mācību līdzekļus un materiālus uzskata par nepietiekošiem iekļaujošas izglītības realizācijai, un tikai 6 vadītāji jeb 14,3 % uzskata tos par pietiekošiem. Visvairāk materiālu darbam trūkst vidējās izglītības iestādēs, taču te nevar runāt par materiāla trūkumu vidējās izglītības klasēs, bet gan par izglītības iestādes tipu, kurā ir arī pamatzglītības klases, jo jautājums tika dažādi saprasts un interpretēts. Par materiālu nepieciešamību darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem norāda arī profesionālo izglītības iestāžu vadītāji. 40% pedagogu atzīst, ka izglītības iestāde nenodrošina ar metodiskajiem līdzekļiem. Gandrīz puse respondentu izmanto darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem pašu veidotus mācību materiālus. Pedagogi uzskata, ka realizējot iekļaujošās izglītības procesu darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, nepieciešami gan interaktīvie mācību materiāli, gan metodiskā literatūra.

5. Jāveic pasākumi izglītības iestāžu atbalsta personāla darba ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem uzlabošanai. Apkopojot rezultātus par atbalsta personāla darba apstākļiem, metodisko bāzi, var secināt, ka speciālisti diagnostikas un korekcijas veikšanai izmanto oficiāli pieejamos metodiskos līdzekļus. Diagnostikas darba veiksmīgākai izpildei ir nepieciešami diagnostikas testi, bet korekcijas darba veikšanai nepieciešami interaktīvie mācību materiāli pa vecumposmiem. Atbalsta personāla speciālisti norāda, ka ir pietiekoši zinoši savā profesionālajā darbības jomā, vienīgi medicīnas darbiniekiem ir nepieciešamība papildināt zināšanas darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem.

6. Izglītības iestādēs jāveido un jāattīsta pedagogu sadarbība ar izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vecākiem, veicinot iekļaujošas izglītības un iekļaujošas sabiedrības veidošanas idejas. 35 jeb 83,3 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā, īpaši vidējās un profesionālajās izglītības iestādēs, bet 4 jeb 9,5 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē netiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā. Grūtības sadarbībā ar vecākiem ir arodizglītības, pamatzglītības un vidējās izglītības pedagogiem. Vērtējot pedagogu sadarbību ar izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vecākiem, 65% respondentu atzīst, ka tā ir pietiekama, lai varētu risināt radušās problēmas. 22% respondentu uzskata, ka sadarbība ar vecākiem ir nepietiekama, bet 13%, sadarbību vērtē kā daļēji pietiekamu. Savukārt, tikai 52% vecāku uzskata, ka izglītības iestādēs, kur mācās viņu bērni, tiek

atbalstīta ieļaujoša izglītība. Apkopojot datus, var secināt, ka vecākiem visbiežāk nepieciešama palīdzība jautājumos, kas ir saistīti ar izglītojamo mācību darbu, audzināšanu, uzvedību. Palīdzības meklējumos vecāki visvairāk uzticas un reāli saņem palīdzību specializētajos centros un medicīnas iestādēs, trešajā vietā ierindojot izglītības iestādes. Tas norāda uz to, ka izglītojamo vecāku un izglītības iestāžu sadarbība faktiski notiek, bet nepietiekami. Vecākiem būtu nepieciešama informācija, pirmkārt, par to, kā viņi var palīdzēt izglītojamajam ar kādu konkrētu attīstības traucējumu, otrkārt, par speciālistiem, kuri varētu sniegt palīdzību, treškārt, kā atpazīt traucējumus ikdienā un sadzīvē, kā rīkoties nesaprotamas rīcības gadījumā.

7. Nepieciešams veikt informatīvu, izskaidrojošu darbību sabiedrības attieksmes pret izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem pozitīvu izmaiņu veicināšanai, iesaistot šajā darbībā NVO. Novērtējot sabiedrības attieksmi pret izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, pedagogi atzīst to par pozitīvu. Daļa pedagogu pauž viedokli, ka šī attieksme ir dažāda un nevar būt novērtējama vienoziņīgi. Speciālās izglītības pedagogu un logopēdu sadarbības partneri ir speciālās izglītības iestādes, pašvaldību sociālie dienesti, mazāk sadarbība veidota ar NVO un citām sabiedriskajām organizācijām.

8. Izglītības iestādēm, realizējot iekļaujošas izglītības nodrošinājuma politiku, jānodrošina iespējas izglītojamiem saņemt kvalitatīvu palīdzību un atbalstu izglītības procesā. Apkopojot izglītojamo anketēšanas rezultātus, ir redzams, ka 2/3 no 510 aptaujātajiem izglītojamiem ir sastapušies ar grūtībām mācību procesā. 52% jeb 267 respondenti atzīst, ka grūtības ir matemātikas apguvē, 20% jeb 103 respondentiem grūtības ir latviešu valodas apguvē. Konstatēts, ka vairāk nekā puse respondentu mācību grūtību gadījumā meklē palīdzību, tikai viena piektā daļa no aptaujātajiem izglītojamajiem tādu nav saņēmuši. Izglītojamie visbiežāk saņēmuši piemērotus uzdevumus (34%), mācību materiālus datorā (22%), papildliteratūru (17%). Izglītojamie ar mācību grūtībām visvairāk vēlētos saņemt konsultācijas (47%, īpaši tie, kuriem ir grūtības matemātikas apguvē), tehniskas ierīces, kas palīdz mācīties (21%, tās, kas palīdz mājas darbu izpildē), atgādnēs stundās un pārbaudes darbos (18%, ar grūtībām latviešu valodas apguvē), atbalsta grupas palīdzību (6%, domāts mācību darbs izglītojamo grupās). Respondenti vēlētos saņemt mācību materiālus datorā (42%), papildus izdales/ uzskates materiālus (29%), vizuālos, uzskates materiālus (24%).

Ievads

Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem reālās situācijas Latgales un Vidzemes reģiona vispārējās izglītības iestādēs noskaidrošana ir svarīga, jo ļauj faktiski pierādīt to nesakārtotību, kas pagaidām valda izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītošanas procesā vispārējās izglītības iestādēs, kas skaidrojams ar dažādu funkcionālo traucējumu diagnosticēšanas pieeju, izpratni par izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītošanas procesa organizāciju, esamību, dažāda līmeņa un kvalitātes pedagogu kompetencēm darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, kā arī nepietiekamu speciālistu, materiālu un atbalsta nodrošinājumu izglītības iestādēs. Izpētes rezultāti dos iespēju projekta ietvaros sakārtot šos jautājumus valstiski, izstrādājot vienotu atbalsta sistēmu, vienotus diagnostikas un speciālistu darbības noteikumus, speciālistu darba organizācijas un pedagogu kompetenču veidošanas modeli, kā arī izstrādāt pedagogu darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem nepieciešamos metodiskos un interaktīvos mācību materiālus.

Pasaulē iekļaujoša izglītība tiek uzskatīta par jaunu cerību un iespējamo risinājumu pedagoģiskajai dilemmai, ko pedagogi ir centušies atrisināt gadsimtiem ilgi – kā nodrošināt katra izglītojamā izglītošanās un attīstības vajadzības vispārizglītojošā skolā un mazināt atstumšanas tendenci. Ikvienā izglītības iestādes auditorijā ir izglītojamie ar funkcionāliem traucējumiem. Izglītojamie, viņu ģimenes ik dienas piedzīvo zaudējumus, diskrimināciju un segregāciju nesakārtotas izglītības iestāžu darbības rezultātā, kas nepaliek šo izglītojamo labklājību un neveicina iekļaujošas sabiedrības veidošanos.

Izglītības iestādē jebkurš izglītojamais, tai skaitā arī izglītojamie ar funkcionāliem traucējumiem, pavada ļoti daudz laika, tāpēc izglītības iestādes vide ir ļoti nozīmīga - svarīgi, lai apstākļi, kuros atrodas izglītojamais, būtu pēc iespējas labāk pielāgoti viņam, viņa spējām, personībai. Izglītības iestādes darba organizācijas kļūdas, atbalsta speciālistu trūkums vai nepietiekama iesaiste, pedagogu nepietiekama kompetence, neveiksmes kā izglītojamā, tā pedagoga darbībā, liek zaudēt abpusēji motivāciju, ticību panākumiem un kopumā vēlmi mācīt un mācīties.

Latvijā pirmais pētījums par izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem tiek veikts Pedagoģiskās psiholoģijas laboratorijā (IZM, Pedagoģijas zinātniskās pētniecības institūts) 20. gadsimta 70. - 80. gados V. Avotiņa vadībā. Turpmākajos gados Latvijā veiktie pedagoģiskie pētījumi, kas saistīti ar izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītošanas procesu, vairums bija studiju, bakalaura, maģistra un doktora darbu līmenī, veicot pētījumus vienā vai dažās tuvākajās izglītības iestādēs, kas nedeļa plašāku kopskatu pētāmās problēmas situācijā un

neguva plašu rezonansi izglītības jomā. Pēdējā laikā ir pieejami statistiski IZM pētījumi, izrietoši no izglītības iestāžu iesniegtajiem datiem, kā arī Veselības ekonomikas centra ikgadējie pārskati par izglītojamo veselību Latvijā, Pedagoģiski medicīnisko komisiju darbu, izglītojamo ar zemiem mācību sasniegumiem skaitu, otrgadnieku un trešgadnieku skaitu izglītības iestādēs, taču ne vienmēr šie dati parāda reālo situāciju.

Pēdējā desmitgade Latvijā iezīmējusi vairākus svarīgus akcentus izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītošanas jautājumu sakārtošanā un iekļaujošas izglītības procesa veidošanā. 2005.gadā tiek nodibināta konsultatīvā padome „Izglītība visiem,” kura veido saikni starp valdību un sabiedrību un veicina sadarbību ar starptautiskajiem partneriem, lai nodrošinātu Pasaules Izglītības forumā izvirzīto globālo izglītības attīstības mērķu sasniegšanu Latvijā un sekmētu ANO, UNESCO, Eiropas Savienības, Eiropas Padomes un citu starptautisko organizāciju izstrādāto ieteikumu ieviešanu izglītības jomā Latvijā.

2005.gada oktobrī Saeima pieņem lēmumu par ”Ilgttermiņa konceptuālā dokumenta ”Latvijas izaugsmes modelis: Cilvēks pirmajā vietā” apstiprināšanu.” Dokumenta konceptuālā nostādne: valsts politikas pavērsiens uz indivīda vērtības un vajadzību respektēšanu: nodrošināt personām ar speciālām vajadzībām izglītības pieejamību visos tās veidos un pakāpēs; nodrošināt izglītības iestāžu fizisko pieejamību un speciālās izglītības infrastruktūras nodrošināšanu izglītojamiem un jauniešiem ar kustību traucējumiem; iekārtu, piederumu, aprīkojuma, tehnoloģiju iegāde, modernizēšana un uzstādīšana augstākās izglītības iestādēs, tai skaitā tādu, kas nodrošina izglītības programmu apgūšanas iespējas arī personām ar funkcionāliem traucējumiem; universitāšu, augstskolu un koledžu ēku atjaunošana/jaunbūves (studiju un zinātniskā darba telpas), pieejas nodrošināšana personām ar funkcionāliem traucējumiem.

2006. gadā ANO 13. decembrī pieņemtā „Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām” aicina uz vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi visās dzīves jomās, attīstot cilvēka potenciālu, pašcieņu, personību, talantus, radošo garu, garīgās un fiziskās spējas, dot iespēju efektīvi piedalīties sabiedrības dzīvē.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns (apstiprināts LR MK 2006.gada 4.jūlijā, noteikumi Nr.564) nosaka, ka zināšanu sabiedrībā kvalitatīva pamata un vidējā - vispārējā vai profesionālā - izglītība ir minimālais starta kapitāls, bez kura nav iespējama cilvēka pilnvērtīga un veiksmīga iekļaušanās sadzīvē un darba tirgū. Valsts uzdevums ir nodrošināt ikvienam cilvēkam vispārējās pamata un vidējās izglītības, kvalitatīvas augstākās un profesionālās izglītības iespējas, kā arī piekļuvi pirmsskolas izglītībai visos Latvijas reģionos (MK, 2006).

Speciālo izglītības vajadzību nodrošināšana iekļaujošā vidē ir viens no izglītības politikas prioritāriem virzieniem, kas konkrētu uzdevumu veidā iekļauts „Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2007.–2013. gadam,” ko 2006. gada 27. septembrī apstiprina Ministru kabineta rīkojums Nr.742. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2007.–2013.gadam izstrādātas, ievērojot sabiedrības un izglītības attīstības vadlīnijas, kas noteiktas Eiropas un Latvijas politikas plānošanas dokumentos. Pamatnostādņēs noteikts mērķis: izglītojamo ar speciālām vajadzībām iekļaušana izglītības sistēmā.

2007. gadā Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūras apkopotie dati parāda, ka izglītojamo un jauniešu veselības stāvoklis kopumā Latvijā pasliktinās un izglītojamo ar attīstības traucējumiem skaits valstī nedaudz, bet palielinās.

2007. gadā tiek izveidots Valsts speciālās izglītības centrs (*LR MK noteikumi Nr.146, 27.02.2007.*), kura sastāvā darbojas Valsts pedagoģiski medicīniskā komisija. Kaut gan izglītības politikas plānošanas dokumentos iekļaujošā izglītība ir integrēta, tās normatīvais regulējums vēl nav pietiekams.

No 2007. gada oktobra līdz 2008.gada februārim Latvijā strādājoša ekspertu grupa savā izstrādātajā pētījuma ziņojumā par galvenajām problēmām un risinājumu virzieniem iekļaujošas izglītības ieviešanai Latvijā UNESCO konsultatīvajai padomei „Izglītība visiem” norāda, ka pedagogiem, izglītības iestāžu administrācijai, pašvaldību un valsts institūciju darbiniekiem trūkst atbilstošu zināšanu, kā atpazīt izglītojamo daudzveidīgās vajadzības, kā veidot iekļaujošu klasi un kā strādāt iekļaujošā klasē, īpaši pirmsskolas periodā; netiek savlaicīgi identificētas izglītojamo problēmas izglītības procesā; augstskolu piedāvātās pedagoģijas programmas nepietiekami akcentē iekļaujošās izglītības jautājumus un nepietiekami sagatavo jaunos pedagogus iekļaujošas izglītības īstenošanai; nav pietiekams dažādu izglītojamo vajadzībām atbilstošs un mūsdienīgs darba materiālu un mācību līdzekļu nodrošinājums – datori, grāmatas, darba burtnīcas, darba materiāli, t. sk. digitāli, kas atbilst iekļaujošas izglītības principiem; sabiedrībā valda neizpratne par iekļaujošas izglītības jautājumiem – īpaši izglītojamo vecākiem trūkst objektīvas informācijas par šiem jautājumiem, ko veicina arī dažādās izpratnes par iekļaujošās izglītības konceptu. Ekspertu grupa izstrādā arī rekomendācijas situācijas uzlabošanai: nepieciešams apzināt jau veiktos pētījumus (tai skaitā augstākajās izglītības iestādēs veiktos) par iekļaujošās izglītības jautājumiem Latvijā, veicinot to publisku pieejamību visiem interesentiem, piemēram, tos publicējot internetā; pēc esošās situācijas apzināšanas, nepieciešams definēt, kādi vēl pētījumi būtu nepieciešami par iekļaujošo izglītību Latvijā un attiecīgi jāveic valsts pasūtījums šajos jautājumos; nepieciešams apzināt esošo pozitīvo pieredzi, „labās prakses” piemērus un to popularizēt, izveidojot datu bāzi, kurā pieejami kontakti

internetā, u.tml. informācija; ieteicams veidot darba grupu ilgtermiņa Latvijas iekļaujošas izglītības stratēģijas izstrādei, ņemot vērā visas iepriekš apzinātās problēmas un ieteiktos risinājumus, veiktos pētījumus un apzinātos "labās prakses" piemērus. Nepieciešams piesaistīt Eiropas Struktūrfondu finansējumu iekļaujošas izglītības sistēmas izveidošanā un strādāt pie sabiedrības labākas izpratnes un līdzdalības veicināšanas.

2008. gadā valstī notikusī UNESCO Starptautiskā izglītības konference, kas ir lielākais starptautiskais forums izglītības politikas jautājumos, aktivizē virzienu uz iekļaujošu izglītību kā pamatprincipu un stratēģiju virzienā uz izglītības pieejamību un kvalitāti. Pāreja no speciālās izglītības uz iekļaujošo izglītību ir uzskatāma kā nopietna paradigmas maiņa, kuras rezultātā pedagogam jāklūst par daudzveidīgu izglītojamo grupu vadītāju, izglītotāju, motivētāju, moderatoru, izglītības un zinātnes, vērtēšanas speciālistu (Hofsaas, 2008).

2008. gada otrajā pusgadā tiek izstrādātas un apstiprinātas Sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu un iekļaujošas izglītības atbalsta sistēmas izveides nostādnes, kuru mērķis ir raksturot pašreizējo situāciju, izvirzīt mērķus un uzdevumus, kas veicami, lai sasniegtu Latvijas Nacionālajā attīstības plānā un Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2007.–2013.gadam izvirzītos mērķus un ieviestu ES un ANO iniciatīvas, kas saistītas ar iekļaujošas vides nodrošināšanu un sociālās atstumtības mazināšanu. Ir noteikti sekojošie uzdevumi: izveidot atbalsta sistēmu izglītojamo ar speciālām vajadzībām iekļaušanai vispārējās izglītības iestādēs, atbalstīt reģionālo speciālās izglītības centru izveidi un darbību, kā arī pedagoģiski medicīnisko komisiju kompetenci un statusa nostiprināšanu; nodrošināt izglītojamos ar funkcionāliem traucējumiem ar atbilstošām mācību programmām, mācību līdzekļiem un aprīkojumu to īstenošanai; nodrošināt atbalstu pedagogiem, kas strādā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem; palielināt speciālā pedagoga lomu izglītības iestādēs; veicināt darba un sadzīves prasmju apguvi jauniešiem ar funkcionāliem traucējumiem; uzlabot mācību vidi speciālās izglītības iestādēs; pielāgot vispārējās izglītības iestādes izglītojamiem ar kustību traucējumiem u.c.

Nozīmīgs ir LU vadītais no 2011. gada janvāra līdz septembrim un sadarbībā ar RA un SPA veiktais pētījums ESF projektā „Sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu sociālpsiholoģiskais portrets,” kā rezultātā parādās informācija, ka saskaņā ar pedagogu viedokli, izglītības iestādēs ir paaugstināts izglītojamo skaits ar mācīšanās grūtībām, uzvedības un emocionāliem traucējumiem, kā arī izstrādāti ieteikumi situācijas uzlabošanai.

Viena no situācijas izpētē apskatāmo funkcionālo traucējumu grupām ir izglītojamie ar dzirdes traucējumiem. Ļoti nozīmīga un aktuāla ir izglītojamo ar dzirdes traucējumiem integrēšana dzirdīgo sabiedrībā.

Dzirdes traucējumi var rasties visā dzīves garumā. Traucējumu veids ir atkarībā no tā, kurā no auss daļām ir bojājums:

- sensoriālā vājdzirdība – traucējums iekšējā ausī – gliemezī vai nervu ceļos no iekšējās auss uz smadzenēm, ko nevar izārstēt;
- konduktīvā vājdzirdība – pārejošs vadīšanas traucējums, kad skaņa netiek novadīta caur ārējās auss kanālu uz bungplēvīti un vidusauss kauliņiem, ko ārstē medicīniski vai ķirurģiski;
- jaukta tipa vājdzirdība – traucējums ārējā vai vidusausī kombinējas ar iekšējās auss vai nervu vadīšanas ceļu traucējumiem;
- centrālie dzirdes traucējumi, kas rodas pieaugušiem līdz ar dažādiem CNS bojājumiem (Uzore, 1997)

Dzirdes traucējumi bērniem, jo sevišķi zīdaiņiem, norit klusa, slēpta un kompleksa traucējuma formā, kas saistīts ar to, ka agrīna vecuma bērni parasti nevar pateikt, ka dzird sliktāk, līdz ar to dzirdes traucējumi ir grūti pamanāmi vecākiem un rezultātā tos var konstatēt samērā vēlu. Traucējuma kompleksā forma izpaužas valodas un runas attīstības traucējumos. Dzirdes traucējumus var iedalīt pēc to smaguma pakāpes un pēc to veida. Pēc smaguma pakāpes dzirdes traucējumi iedalās piecās grupās no vieglas līdz izteikti smagai. Pēc dzirdes zuduma pakāpes var spriest par bērna dzirdi, valodas spējām, mācīšanas un mācīšanās taktiku, korekcijas pasākumu apjomu, kā arī dzirdes protezēšanas veidu (Kozlovs M., Levins A., Šmatko N., Pelimskaja T., Akmene L.).

Dzirdes traucējumu diagnostikā ļoti nozīmīgi ir atklāt vidējas un smagas pakāpes vājdzirdību agrīnā vecumā, kad veidojas valodas uztvere un runātprasme. Lai nedzirdīgie un vājdzirdīgie bērni varētu savā turpmākā attīstībā sazināties ar vārdiem un, lai bērnam rastos vēlēšanās runāt, viņiem savā runas attīstībā jāiziet tie paši posmi, kurus iziet dzirdīgie bērni. Līdz ar to ļoti svarīga ir agrīnās diagnostikas un pedagoģiskas korekcijas problēma, jo pedagoģiskās korekcijas darbs vecumā līdz 3 gadiem Latvijā ir tikai sākuma stadijā un ne visiem pieejams.

Skaņas uztverošās daļas traucējumi, lielākā daļa, ir neatgriezeniski un aizvietojami, galvenokārt, ar dzirdi kompensējošām tehniskām dzirdes palīgierīcēm, piemēram, ar kohleāriem implantiem. Kohleāros implantus ļoti sekmīgi lieto vairāk kā 80 valstīs visā pasaulē gan pieaugušie, gan bērni, un tie ir atzīti par ļoti efektīvu ārstēšanas veidu smagas un ļoti smagas vājdzirdības (nedzirdības) gadījumos, kam pēdējos gados Latvijā ir pievērsta īpaša uzmanība, valsts programmas ietvaros no 2008. gada 34 sertificētās dzemdību nodaļās Latvijā veicot jaundzimušo bērnu dzirdes skrīningu, par cik oficiālā statistika liecina, ka 1 bērns no 1000

piedzimst ar dziļu vājdzirdību, 2 bērni no 1000 iegūst vājdzirdību agrīnā bērna vecumā, zīdaiņi, kuriem nepieciešama intensīva medicīniskā palīdzība pēc dzimšanas periodā iegūst vājdzirdību 1 no 50 (*Kušķe, 2010*).

Izglītojamie ar dzirdes traucējumiem- vājdzirdīgie un nedzirdīgie- vispārējās izglītības iestādēs mācās reti, bet izglītojamo ar kohleāriem implantiem skaits Latvijas vispārējās izglītības iestādēs palielinās.

Kohleārais implants nodrošina valodas attīstību, balstoties uz valodas spektrālu analīzi, kodēšanu un pārraidi no valodas procesora līdz elektrodiem iekšējā ausī, kā arī valodas analīzi CNS atbilstošos centros, tā kā īpaši smagas vājdzirdības gadījumos dzirdes aparāts nav spējīgs nodrošināt pacientu ar pietiekamu akustisku informāciju, lai tas saprastu valodu. Ja bērns sešus mēnešus lieto dzirdes aparātu un netiek novērota dinamika dzirdes un valodas attīstībā, tad tiek piedāvāta iespēja operatīvi ievietot kohleāro implantu, lai gan kohleārais implants nav brīnumlīdzeklis, jo valodas apguve un sapratne ir atkarīga no valodas centriem galvas smadzenēs, kas smadzeņu garozā (primārajos, sekundārajos un torciārajos laukos) veic skaļuma, trokšņa sajūtu, skanēšanas, vārdu saprašanas, akustiskās uzmanības, saglabāšanas un vārdu, mūzikas un runas uztveršanas funkcijas.

Pacientiem tiek ievietoti divu firmu kohleārie implantu: MED-EL (Austrija) un COCHLEAR (Austrālija), kas atšķiras pēc iekšējās auss gliemēzī ievietojamā elektroda garuma, dinamiskā sliekšņa, valodas kodēšanas stratēģijām. Latvijā veiksmīgi noritējušas pirmās operācijas, kuru rezultātā bērni tikuši arī pie daļēji implantējamām dzirdes sistēmām Vibrant Soundbridge, kas ir vidusceļš starp dzirdes aparātu un kohleāro implantu. Tai, tāpat kā implantam, ir ārējā un iekšējā daļa. Implants tiek ievietots iekšējā ausī, tā sauktajā gliemēzī, bet šajā gadījumā ierīci novieto uz viena no dzirdes kauliņiem – kāpslīša. Skaņa tiek pastiprināta, kad dzirdes kauliņš ar lielāku spēku kustina šķidrumu iekšējā ausī, un šis kustības rezultāts tad arī ir sajūta, ko sauc par dzirdi (*Zonne, 2008*).

Kohleārais implants ir iekšējās auss digitāla protēze, kura ar elektriska kairinājuma palīdzību stimulē attiecīgās dzirdes nerva šķiedras iekšējā ausī 12 - 24 vietās, uzņemamas matiņšūnu funkciju – skaņas svārstības pārveido par elektriskiem impulsiem. Ar elektrisko impulsu palīdzību tas skaņas un runas informāciju kodētā formā nodod tieši uz dzirdes nervu un tas tālāk uz smadzenēm, kas uztver dzirdes nerva darbojošos potenciālus un interpretē tos kā akustisku parādību. Kohleārais implants ļauj dzirdēt teju 90% no sacītā un sadzirdēt sevi, dodot iespēju attīstīt spēju pašiem runāt. Gandrīz visi kohleāro implantu lietotāji dzird apkārtējās vides skaņas, kas ļauj uzturēt saikni ar apkārtni.

Veicot literatūras analīzi, jāsecina, ka Latvijā tikpat kā nav informācijas par pedagogu un vecāku darbu ar izglītojamiem, kuriem ir kohleārie implantī, veicinot valodas sapratni, runas attīstību, mācību darbu izglītības procesā. Darbam ar kohleāro implantu lietotājiem praktizējošie surdopedagogi izstrādājuši savus materiālus, ko arī lieto, bet plaši pieejami šie materiāli nav. Pedagogiem vairāk pieejama ir materiāli no Krievijas - Maskavas un Sanktpēterburgas surdopedagogu izstrādātā metodiskā literatūra.

Teorētiskā izglītojamo ar dzirdes traucējumiem un kohleāriem implantiem situācijas izpēte pierādīja to, cik ļoti nepieciešami ir materiāli pedagogiem un vecākiem darbam, attīstības veicināšanai un atbalsta nodrošinājumam izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem un kohleāriem implantiem.

Vispārējās izglītības iestādēs bieži sastopami **izglītojamie ar garīgās attīstības traucējumiem**. Starptautiskā slimību klasifikatorā šie traucējumi apzīmēti ar kodu F 70 – F 79. Visbiežāk vispārējās izglītības iestādēs integrē izglītojamos ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem (F 70), retāk speciālajās klasēs ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem un / vai vairākiem attīstības traucējumiem (F 71,72).

Pedagoģes S. Tūbele un A. Šteinberga atzīmē, ka garīgās attīstības traucējumu pakāpēm raksturīgs:

- ✓ Viegli garīgās attīstības traucējumi: nepietiekama intelekta attīstība, emocionālās un gribas darbības īpatnības. Mācību materiāla apguvei šiem izglītojamiem nepieciešamas atšķirīgas metodes, uzsverot uzskatāmo un praktisko metožu pārsvaru. Izglītojamo sapratne var sasniegt 12 līdz 13 gadus veca bērna līmeni un tai nepiemīt atbilstošas iztēles, jaunrades un vērtēšanas spējas. Šie izglītojamie var dzīvot patstāvīgu dzīvi.
- ✓ Izglītojamie ar vidēji smagiem garīgās attīstības traucējumiem: saprot vienkāršus attēlus, iemācās runāt, tomēr komunikācijas prasmes ir ierobežotas, ir ievērojami traucējumi arī emocionālajā, gribas sfērā un motorikas attīstībā, grūtības sagādā ierastās vides maiņa. Fiziski šie cilvēki ir neveikli, traucēta motorā koordinācija, tomēr daļēja neatkarības sasniegšana ir iespējama ikdienas pašaprūpē, bet dzīvot patstāvīgi nevar.
- ✓ Izglītojamie ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem: ļoti ierobežoti priekšstati par apkārtējo pasauli, motorikas traucējumi, grūtības orientēties telpā. Izglītojamie dzīvo tagadnē, pazīst tikai ikdienā lietojamus priekšmetus, tomēr viņiem ir jūtas un vajadzības, ko viņi neprot izteikt vārdos. Ar lielu pacietību un neatlaidību šiem izglītojamiem var iemācīt elementāras pašaprūpes iemaņas, lai kaut daļēji mazinātu viņu neatkarību no

apkārtējiem cilvēkiem. Šiem cilvēkiem nepieciešama uzraudzība mūža garumā (*Tūbele & Šteinberga, 2004*).

Laika gaitā šīs intelektuālās un sociālā adaptācijas spējas var mainīties un, pat būdamas niecīgas, var uzlaboties atbilstoši speciālajām vajadzībām piemērotas mācīšanas un rehabilitācijas rezultātā. Uzstādītā diagnoze nav nemainīga un laika gaitā var mainīties.

Par garīgas attīstības traucējumiem atzīst tikai tādus stāvokļus, kad redzami neatgriezeniski, pastāvīgi izziņas darbības traucējumi, kas radušies galvas smadzeņu garozas organisku bojājumu rezultātā. Garīgās attīstības traucējumi - tie ir visas psihiķes kvalitātes, visas personības izmaiņas, kas radušās CNS darbības traucējumu rezultātā, traucēts ne tikai intelekts, bet arī emociju, gribas, uzvedības, fiziskās attīstības un citas sfēras. Izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem piemīt rupjas nosacījumu refleksu darbības izmaiņas, ierosas un bremzēšanas disbalanss, kā arī sinālsistēmu traucējumi. Tas viss jau fizioloģiski nodrošina izglītojamā psihiskās attīstības anomālu gaitu, ieskaitot izziņas procesus, emocijas, gribu un personību kopumā. Izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem raksturīga neattīstīta izziņas interese, kas izpaužas tādējādi, ka, atšķirībā no citiem vienaudžiem, viņiem ir daudz mazāka interese ko uzzināt, reizēm tās vispār nav, kā rezultātā veidojas nepilnīgs vai pavisam izkropļots priekšstats par apkārtni.

Izglītības iestādes, kurās mācās izglītojamie ar garīgās attīstības traucējumiem, galvenais uzdevums ir veikt izglītojamo socializāciju un sagatavot patstāvīgai darba un sabiedriskajai dzīvei, sniegt zināšanas un prasmes katram izglītojamajam tam pieejamā līmenī. Garīgās attīstības traucējumi ietekmē izglītojamā ar garīgās attīstības traucējumiem mācību darbību, savdabīgi ietekmē viņa socializāciju un praktisko darbību. Tā kā vienotas nostādnes un metodikas nav, dažādi, visbiežāk atšķirīgi katrai izglītības iestādei, tiek veikta izglītojamo ar garīgās attīstības traucējumiem mācību sasniegumu, sociālo prasmju un uzvedības izvērtēšana, tādēļ ir ļoti svarīgi, lai tiktu izveidots vienots skatījums šajā jautājumā, kuru varētu izmantot visas izglītības iestādes, kas nodrošina iekļaujošu izglītības procesu.

IZM VISC izstrādātais projekts „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide” un tā realizācija Latvijā, ir tiešs Latvijas Nacionālajā attīstības plānā un Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2007.–2013.gadam noteikto prioritāšu risinājums.

Veiktā pētījuma mērķis ir veikt mācību procesa organizācijas, pedagogu un vecāku kompetenču izpēti pirmsskolas, pamatzglītības, arodizglītības līmeņos iekļaujošas izglītības aspektā, lai noskaidrotu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem reālo situāciju Latgales un Vidzemes reģiona vispārējās izglītības iestādēs, kā arī noskaidrotu pielietojamo mācību,

metodisko un diagnostisko materiālu esamību izglītības iestāžu darbībā, nepieciešamo optimālam pedagogu un speciālistu darbam, kā arī iekļaujošas izglītības procesa realizācijai.

Pētījuma jautājumi

1. Kāds ir pedagogu personisko zināšanu darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un kādas ir nepieciešamās izmaiņas?
2. Kāda ir reālā situācija izglītības iestādēs, resursi iekļaujošās izglītības realizācijai?
3. Kāds ir pedagogu personiskais vērtējums izglītības iestādes institucionālai un starpinstitutionālai sadarbībai iekļaujošas izglītības realizācijā?
4. Kāds ir izglītības iestādes pieejamais metodiskais un mācību materiāls darbam ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, kāds ir nepieciešams?
5. Kādos mācību priekšmetos ir grūtības izglītojamiem izglītības procesā, kādas ir to mazināšanas iespējas?

Pētījuma īstenošanā iesaistītās institūcijas: IZM VISC, RA SPL, 23 Vidzemes un Latgales izglītības iestādes.

Pateicība visu mērķgrupu respondentiem par sniegtajām atbildēm.

Šī pētījuma pienesums

Faktiski pierādīta vispārējās izglītības iestādēs esošā nesakārtotība un atbalsta sistēmas izveides nepieciešamība izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītošanas procesā Latgales un Vidzemes reģionā.

Metodoloģija

Pētnieciskā pieeja un pētījuma dizains

Izglītības pētniecībā tiek izmantotas dažādas pētnieciskās pieejas. Praksē notiek zināma šo pieeju, metožu vai teoriju pārklāšanās. Tā kā izglītības zinātne uzskatāma par starpdisciplināru zinātnes nozari, tad pētniecībā izmantojama vienota (jauktā) pieeja. Neskatoties uz to, ka pastāv daudz dažādu virzienu, sistēmu, teoriju, koncepciju, eksistē liels daudzums sistemātisku vispārinājumu, kas paredz veidu, kā organizēt zināšanas un interpretēt pētījuma rezultātus, tas prasa respektēt pētniecības pamatprincipus (*Ievads pētniecībā, 2011*).

Pētījuma izstrādes un realizācijas gaitā tika ievēroti sekojoši principi (*Geske, 2006*):

- *konfidencialitātes princips* – anketēšana notika anonīmi un rezultātu apstrādē un analīzē izmantoti tikai kopējie rezultāti;
- *ieguvuma princips* – pētījuma mērķis bija padziļināt izpratni par iekļaujošās izglītības realizācijas jautājumiem;
- *godīguma princips* – dati tika savākti, precīzi ievērojot pētījuma metodiku un datu savākšanas procedūru, pētījuma ziņojumā dati un rezultāti ir nemainīgi;
- *informētības princips* – pētījuma dalībnieki tika informēti par pētījuma mērķiem, tā norisi, procedūru kārtību, kā arī par konfidencialitātes ievērošanu;
- *nozīmīguma princips* – pētījums tika veikts ar nolūku pilnveidot iekļaujošās izglītības procesu, noskaidrojot mācību procesa organizācijas aspektus un pedagogu kompetenci darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem;
- *vispārināmības princips* – pētījumā iegūtos rezultātus un secinājumus var attiecināt uz visu iekļaujošās izglītības procesu Latgales un Vidzemes reģionos;
- *atkārtojamības princips* – pētījuma tehnoloģija(apstākļi, metodes, datu savākšanas un apstrādes nosacījumi) ir precīzi aprakstīta, tas nodrošina iespēju citiem pētniekiem atkārtot šo pētījumu;
- *varbūtīguma princips* – ņemot vērā izglītības sistēmas sarežģītību, iekļaujošās izglītības realizācijas neilgo pieredzi, atsevišķi secinājumi pētījumā ir izteikti varbūtības formā un nav pamatoti ar skaitļiem;
- *pētnieciskuma princips* – pētījumā izvirzītās problēmas risināšanai tiek izmantotas zinātniskās pētniecības metodes, ir savākti ar iekļaujošās izglītības realizāciju saistīti dati, ņemot vērā laika un cilvēku resursu ierobežojumus;
- *vienkāršuma princips* – pētījuma datu iegūšanai, apstrādei un analīzei izmantota vienkāršākā metodika (aptauja un datu apstrāde), lai būtu saprotami un lietojami;

- *uzticamības princips* - pētījumā izvirzītās problēmas risināšanai tiek izmantotas zinātniskās pētniecības metodes, respondentu izlase ir reprezentatīva, rezultātu un secinājumu izklāsts precīzs un skaidrs;
- *alternativitātes princips* – publicējot pētījuma rezultātus un secinājumus, tie arī tiek piedāvāti citiem pētniekiem novērtēšanai, kritikai, alternatīvu risinājumu izvirzīšanai.

Lietišķā pētījuma mērķis nosaka pētījuma veida un plāna jeb dizaina izvēli. Tā kā pētījuma mērķis ir raksturot situāciju iekļaujošajā izglītībā no pirmsskolas izglītības līdz arodizglītībai, tad visatbilstošākais ir aprakstošais šķērsriezuma pētījuma dizains. Izmantotas aprakstošās statistikas metodes.

Izglītības pētījumu klasifikācija ir daudzveidīga. Pēc lietojuma šo pētījumu var iedalīt lietīšķajā pētījumā. Šis lietīšķais pētījums ir virzīts uz iekļaujošās izglītības procesa pilnveidi un attīstību pašreizējos apstākļos.

Pētījums tika veikts pēc noteikta plāna:

1.solis. Identificēta un noformulēta problēma. Iekļaujošās izglītības veiksmīgai īstenošanai ir sekojoši šķēršļi :

- pedagogu nepietiekama sagatavotība darbam ar izglītojamajiem ar funkcionāliem traucējumiem,
- nav pieejami moderni mācību līdzekļi un materiāli iekļaujošās izglītības mācību procesa organizācijai,
- vecākiem ir nepietiekoša informācija par izglītojamajiem ar funkcionāliem traucējumiem,

2.solis. Iepazīti un analizēti līdzīgi vai saistīti pētījumi.

3.solis. Noformulēti pētījuma jautājumi.

4.solis. Pētījuma metodes izvēle, respondentu grupu izvēle, anketu izstrāde, anketēšanas procedūras izstrāde.

5.solis. Rīcības plāna realizācija. Datu iegūšana un apstrāde.

6.solis. Iegūto datu interpretācija, rekomendācijas, secinājumi. Uzrakstīts situācijas izpētes ziņojums.

Mainīgo mērījumi (instrumentārijs)

Kvantitatīva pētījuma galvenie koncepti, kas raksturo kvantitatīva pētījuma metodoloģiju, ir saistīti ar mērīšanas veidu un procedūrām, kas analizē attiecības starp mērījumiem. Centrālais jēdziens ir mainīgais, kas ir jebkura parādība, ko iespējams izmērīt un kam ir iespējams noteikt vismaz divus atšķirīgus izteiktības līmeņus. Pētījuma mainīgais ir mācību procesa organizācija, pedagogu un vecāku kompetence iekļaujošās izglītības aspektā, ko noteica 2 izteiktības līmeņos: pietiekams vai nepietiekams.

Neatkarīgais mainīgais ir noteiktās mērķgrupas: izglītības iestādes administrācija, atbalsta komanda, pedagogi, izglītojamie, vecāki. Tie ir rādītāji, kuru ietekme pētījumā jānoskaidro.

Atkarīgais mainīgais ir:

- zināšanas par izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, iekļaujošās izglītības procesu;
- metodiskā bāze;
- mācību materiāli;
- resursi iekļaujošās izglītības realizācijai;
- institucionālā un starpinstitucionālā sadarbība.

Tie ir mērījumi, kas tiek veikti pētījuma laikā. To izteiktība tiek mērīta visās grupās vienādi. Iegūtie rādītāji dažādās grupās tiek salīdzināti. Manipulējot neatkarīgos mainīgos un mērot atkarīgos, tiek noskaidroti pētījuma uzdevumi.

Pētījuma izlase (dalībnieki) (skatīt 1.tabulu)

Tabula Nr.1

Pētījumā iesaistīto izglītības iestāžu sadalījums pēc izglītības iestāžu veida

Izglītības iestāžu veids	skaits	vispārizglītojošās	specializētās
Pirmsskolas izglītības iestādes	4	Preiļu PII Maltas PII Silmalas PII	Valmieras SPII „Bitīte”
Pamatizglītības iestādes	4	Cīblas p-sk. Pušmucovas p-sk. Kalupes p-sk. Liepnas internātpamatskola	

Vispārīzglītojošās vidējās izglītības iestādes	12	Valmieras 5.v-sk, Valmieras Viestura v-sk, Valmieras Pārgaujas v- sk, Zasas v-sk, Maltas 1.v-sk, Maltas 2.v-sk., Nautrēnu v-sk, Rēzeknes 1.v-sk, Rēzeknes 3.v-sk, Rēzeknes Poļu v-sk, Viļakas ģimnāzija	Valmieras vājdzirdīgo bērnu internātvidusskola- Attīstības centrs
Arodizglītības iestādes	3	Barkavas Austrumlatgales Malnavas koledža	

Izlases apjoms

Projekta specifikas dēļ izlases veidošanā proporcionalitātes princips netika ievērots. Situācijas izpētē iesaistījās 1074 dalībnieki, kas pārstāvēja 23 izglītības iestādes – to administrācija, atbalsta personāls, pedagogi, izglītojamie un viņu vecāki, kā arī 30 pedagogi - pedagogu profesionālās pilnveides kursu klausītāji (no Jēkabpils, Daugavpils, Balvu, Gulbenes, Aizkraukles novadu skolām) (skatīt 2.tabulu).

Tabula Nr.2

Pētījuma dalībnieku sadalījums pēc mērķgrupām un dzimuma

Mērķgrupa	Dalībnieku skaits	Sadalījums pēc dzimuma	
		Siev.	Vīr.
Administrācija	43	-	-
Atbalsta komanda	39	-	-
Pedagogi	327	302	25
Vecāki	148	131	17
Izglītojamie	510	233	287

No visām respondentu mērķgrupām tieši izglītojamo grupā vecums ir būtisks rādītājs. Pētījumā tas parādās pastarpināti caur klasi, kurā mācās izglītojamais. Tā kā atbildes uz anketas

jautājumiem prasa zināmu pašrefleksijas prasmi, jaunāko klašu izglītojamie aptaujā netika iesaistīti (skatīt 3.tabulu).

Tabula Nr.3

Izglītojamo sadalījums pēc klašu grupām un dzimuma

klase	skaits	meitenes	zēni
6. – 7.	129	61	68
8. – 9.	135	71	64
10. – 12.	245	223	287

Pētījuma ietvaros tika izstrādātas 5 aptaujas:

- izglītības iestāžu vadītāju;
- atbalsta personāla;
- pedagogu;
- izglītojamo;
- vecāku.

Aptauju specifiskie mērķi:

- *Administrācijas anketa* – iegūt ziņas par situāciju izglītības iestādē un tai pieejamajiem resursiem iekļaujošās izglītības realizēšanā.
- *Atbalsta personāla anketa* – iegūt informāciju par speciālistu pieredzi darbā ar dažādu attīstības traucējumu grupu izglītojamajiem, nodrošinājumu ar atbilstošu instrumentāriju, sadarbības iespējām un nepieciešamo optimāla iekļaujoša izglītības procesa organizācijai un norisei izglītības iestādē.
- *Pedagogu anketa* – iegūt informāciju par pedagogu personisko zināšanu novērtējumu, iekļaujošās izglītības realizēšanas pieredzi, nodrošinājumu ar nepieciešamajiem resursiem, sadarbības iespējām, kā arī noskaidrot, kas būtu nepieciešams situācijas uzlabošanai.
- *Anketa vecākiem* - noskaidrot vecāku informētību un pieredzi izglītojamo ar funkcionālajiem traucējumiem audzināšanā, kā arī nepieciešamo atbalstu.
- *Izglītojamo anketa* - iegūt informāciju par mācību grūtību esamību un atbalstu (reālo un vēlamo) no pedagogu puses.

Katram jautājumam tika piedāvāti atbilžu varianti, kā arī iespēja precizēt savu viedokli, ja tas netika pilnībā atspoguļots piedāvātajos atbilžu variantos.

Datu ieguves metodes (procedūra)

RA SPL eksperti tikās ar izglītības iestāžu administrāciju, izskaidroja realizējamā ESF projekta mērķi un aptaujas mērķus dažādām respondentu grupām, lai saņemtu piekrišanu piedalīties pētījumā. Šajā pētījumā respondentu grupu aptaujāšanas secība nav būtiska. Tomēr zināms hierarhijas princips tika ievērots, pirmos aptaujājot administrācijas pārstāvjus.

Lai nodrošinātu dalībnieku neietekmēšanu, RA SPL eksperti paši realizēja mērķgrupu aptaujas anketas aizpildīšanas procedūru, bet administrācijas pārstāvji organizēja (nodrošināja) katras mērķgrupas respondentu piedalīšanos anketu aizpildīšanā. Eksperts katrai respondentu grupai izskaidroja ESF projekta mērķi un aptaujas mērķi.

Mērījumi tika veikti respondentiem ierastos izglītības iestādes apstākļos. Izņēmums ir izglītojamo vecāki, kuri atnākuši uz vecāku sapulci.

Pedagogu, izglītojamo, viņu vecāku aptauja notika frontāli. Lai nodrošinātu neietekmēšanos no citiem dalībniekiem, respondenti nesarunājās savā starpā, neapspriedās. Administrācijas, atbalsta personāla, pirmsskolas izglītojamo vecāku aptauja notika individuāli.

Lai nodrošinātu anonimitāti, respondentiem aptaujas lapas nav jāparaksta.

Tā kā aptaujas anketās iekļauto jautājumu skaits nav liels un vairumam no tiem ir piedāvāti izvēles atbilžu varianti, laika ierobežojumu nav, arī jautājumu atbildes secība nav svarīga.

Aptauju dati tika ievākti 2011.gada septembra mēnesī.

Dotā pētījuma rezultātu analīzē tiek izmantota aprakstošā statistika (izmantojot SPSS).

Ētiskie apsvērumi

Lai uzticētos pētījumu datiem, izpēte ir jāveic godprātīgi, objektīvi un atbilstoši akadēmiskiem standartiem. Pētniekiem ir jāaizsargā to organizāciju, grupu un indivīdu intereses, kuru labā viņi strādā. Visu pētījumā iesaistīto personu un organizāciju tiesības un pienākumus, kā arī sadarbības normas nosaka pētnieku profesionālās darbības kodeksi.

Pētnieki uzņēmās atbildību par savu darbu un ievēroja augstākos profesionālos standartus: datu vākšanā, apkopošanā, analīzē, interpretācijā; pētījuma ziņojuma sagatavošanā; veica visu iespējamo, lai izvairītos no interešu konfliktiem; respektēja pētījumos iesaistīto cilvēku tiesības, cieņu un vērtības, īpaši tiesības uz konfidencialitāti, aizsargāja konfidencialu informāciju un neizmantoja to tā, ka tas varētu kaitēt ar pētījumu saistītajām personām vai

organizācijām; norobežojās no jebkura veida (vecuma, dzimuma, rases, etniskās piederības, nacionālās izcelsmes, reliģijas, seksuālās orientācijas, veselības stāvokļa) diskriminācijas.

Pētnieki uzņēmās atbildību par izvairīšanos no plāģiātisma, precīzi identificēja citu autoru ieguldījumu, izmantojot citu pētnieku datus, publikācijas, nepublicētos darbus; respektēja citu pētnieku darbu un veica uz to atsauces.

Rezultāti

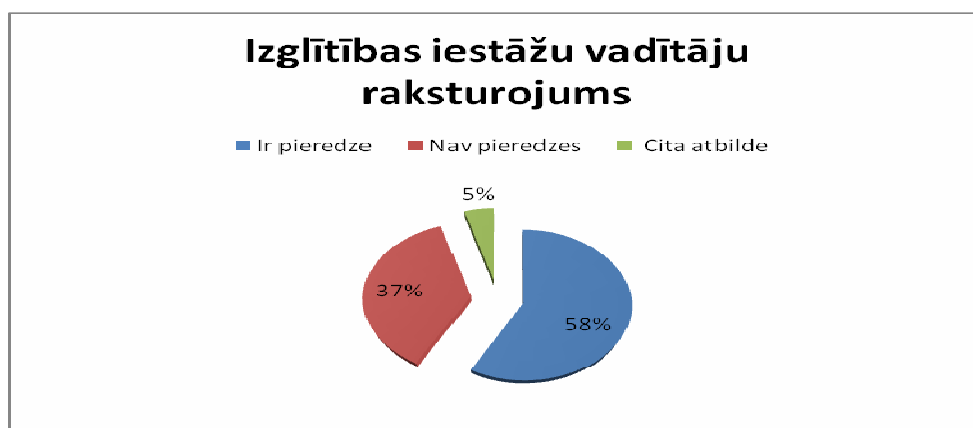
Izglītības iestāžu administrācijas anketēšanas datu kopsavilkums

Apstrādājot atbildēs uz anketā ietvertajiem jautājumiem iegūtos datus, tie tika grupēti četros, no iegūstamās informācijas satura izrietošos blokos, kas sniedz informāciju par respondentiem, to grupām pēc ieņemamajiem amatiem, kompetenci un attieksmi iekļaujošas izglītības realizācijas jautājumos; informāciju par atbalsta organizāciju izglītības iestādēs izglītojamiem ar speciālām vajadzībām un nesekmīgajiem; par izglītības iestādēs esošajiem resursiem iekļaujošas izglītības realizācijai: metodisko materiālu, vides pieejamības, finansu pietiekamības, korekcijas, rehabilitācijas pasākumu nodrošinājumu, kā arī to, kā tiek atbalstīti pedagogi un to sadarbība ar izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vecākiem.

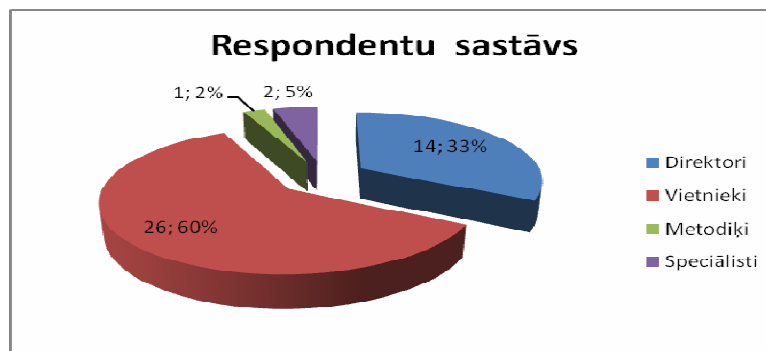
Datu analīze, salīdzināšana tiek sniegta pa blokiem.

1.bloks. Respondentu raksturojums

Kopējais aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju skaits - 43. No tiem 25 jeb 58% ir pieredze darbā ar izglītojamiem, kuriem ir funkcionāli traucējumi, 16 jeb 37 % nav pieredzes un 2 respondenti jeb 5% snieguši citu atbildi: izglītības iestāde nestrādā ar izglītojamiem, kuriem ir krasi izteikti funkcionāli traucējumi un/ vai ir tikai teorētiskas zināšanas (skatīt 1. attēlu).

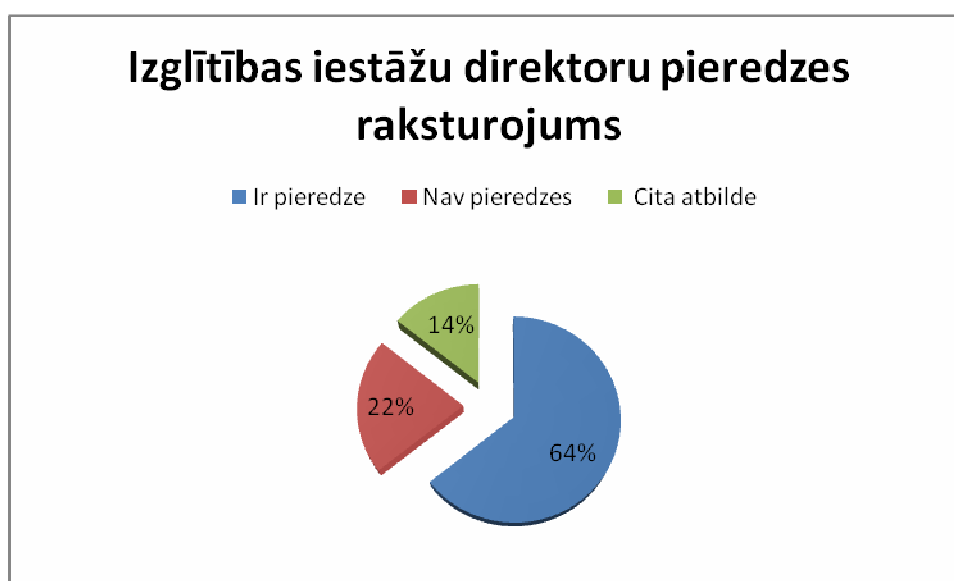

Attēls Nr.1. Respondentu – izglītības iestāžu vadītāju raksturojums

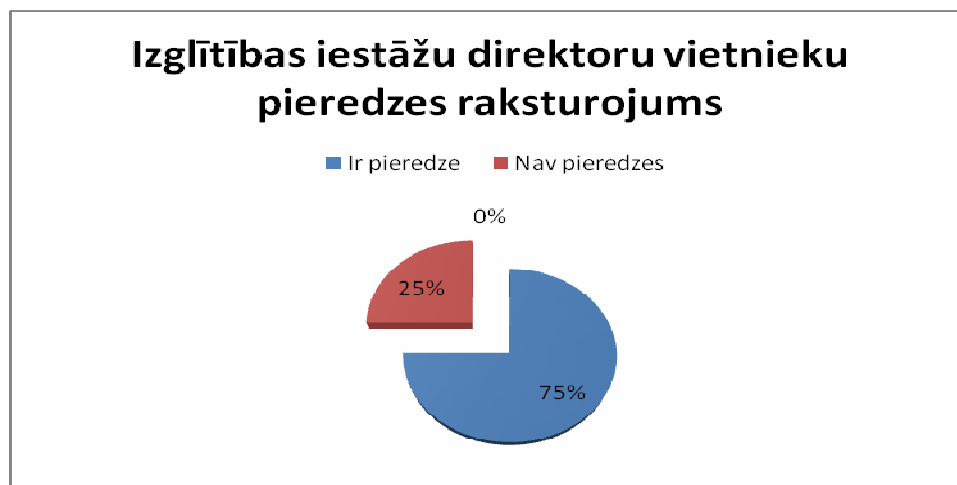
Attēls Nr.2. Respondentu – izglītības iestāžu vadītāju iedalījums pēc amatiem

Pēc ieņemamā amata aptaujāti administrācijas pārstāvji: 14 jeb 32,6% aptaujāto ir izglītības iestāžu direktori (skatīt 2 attēlu). 9 no tiem jeb 64,3% ir iepriekšēja pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, 3 direktoriem jeb 21,4 % nav šādas pieredzes, 2 jeb 14,3 % ir cita atbilde: izglītības iestāde nestrādā ar izglītojamiem, kuriem ir krasi izteikti funkcionāli traucējumi, tāpēc ir tikai teorētiskas zināšanas (skatīt 3.attēlu).

Attēls Nr.3. Direktoru pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem.

26 jeb 60,5% aptaujāto ir izglītības iestāžu vadītāju vietnieki. 16 jeb 61,5% no tiem ir iepriekšēja pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, 10 jeb 38,5 % tādas pieredzes nav (skatīt 4.attēlu).; 1 jeb 2,3% aptaujāto ir pirmsskolas izglītības iestādes metodiķe, kurai nav iepriekšējas pieredzes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem. 2 jeb 4,6% aptaujāto ir cita administratīva amata pārstāvji (izglītības speciālisti) bez iepriekšējas pieredzes darbā ar izglītojamiem ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem.

Attēls Nr.4. Izglītības iestāžu vietnieku pieredze

Var secināt, ka tikai pusei - 25 jeb 58% aptaujāto izglītības iestāžu administratīvo darbinieku - ir iepriekšēja pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, kas nosaka nepieciešamību izglītības iestāžu vadītājiem iegūt nepieciešamo informāciju un apgūt labāko kolēģu pieredzi šāda darba organizācijai izglītības iestādē.

Vēloties noskaidrot, kur un kā respondenti guvuši informāciju par darbu ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, tika uzdots jautājums: vai Jūsu profesionālās izglītības ieguves procesā ir aplūkotas tēmas par izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu izglītošanu?

Pamatstudiju programmā ar tēmām par izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu izglītošanu saskārušies 5 jeb 38,5% no atbildes sniegušajiem 13 izglītības iestāžu vadītājiem un 3 jeb 13% no 23 izglītības iestāžu vadītāju vietniekiem.

Tālākizglītības programmās ar tēmām par izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu izglītošanu saskārušies 10 jeb 77 % no atbildes sniegušajiem 13 izglītības iestāžu vadītājiem, 15 jeb 65% no 23 izglītības iestāžu vadītāju vietniekiem; 1 jeb 50 % no 2 aptaujātajiem cita administratīvā amata pārstāvjiem (izglītības speciālistiem).

Nav zināšanu par izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un viņu izglītošanu 1 jeb 7,7% izglītības iestādes vadītājam, 3 jeb 13% izglītības iestāžu vadītāju vietniekiem un 1 jeb 50% aptaujātajam cita administratīvā amata pārstāvim (izglītības speciālistam).

Cits variants ir 3 jeb 13% no 23 atbildes sniegušajiem izglītības iestāžu vadītāju vietniekiem, kuri norāda, ka zināšanas ir guvuši pašmācības ceļā, ka pagaidām šādas zināšanas nav vajadzīgas, tāpēc netika apgūtas (skatīt 4. tabulu).

Kopsavilkums par izglītības iestāžu vadības zināšanu par izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem iegūšanu (N-42)

Amats	Zināšanas gūtas pamatstudiju laikā	Zināšanas gūtas tālākizglītībā	Pašmācības ceļā	Nav zināšanu
Izglītības iestāžu vadītāji	5; 38,5%	10; 77%	-	1; 7,7%
Izglītības iestāžu vadītāju vietnieki	3; 13%	15; 65%	3; 13%	3; 13%
Pirmsskolas izglītības iestādes metodiķe	-	1; 50 %	-	-
Cita administratīva amata pārstāvji (izglītības speciālisti)	-	1; 50 %	-	1; 50%

Dati ļauj secināt, ka izglītības iestāžu vadītāji varēja iegūt zināšanas abos veidos – gan pamatstudiju laikā, gan tālākizglītībā, un tādēļ tika atzīmētas vairākas atbildes. No iegūtajiem rezultātiem var secināt arī to, ka retāk zināšanas par izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem pamatstudiju laikā, tikai 8 respondenti jeb 19 % aptaujāto sniedz pozitīvu atbildi, bet lielākoties tās gūtas tālākizglītībasursos, par ko liecina 27 jeb 63% atbilžu. Kursos zināšanu kvalitāti nosaka to realizētāju kompetence, sastāvs, kas ne vienmēr var būt augstākajā līmenī un sniegt patiesi noderīgas zināšanas.

Noskaidrojot izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju nostāju iekļaujošās izglītības realizācijas vispārējās izglītības iestādēs jautājumos, tiek apkopotas ziņas par to, vai vadītāji uzskata par lietderīgu izglītojamo speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes darbībā. 42

jeb 98% respondentu – izglītības iestāžu vadītāju - uzskata par lietderīgu izglītojamo speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes darbībā, 1 respondents jeb 2 % uzskata to par nelietderīgu. No 26 aptaujātajiem izglītības iestāžu vadītāju vietniekiem 25 jeb 96,2 % uzskata par lietderīgu izglītojamo speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes ikdienā, bet 1 respondents jeb 3,8% uzskata par nelietderīgu izglītojamo speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes ikdienā. 1 aptaujātā pirmsskolas izglītības iestādes metodiķe un 2 cita administratīvā amata pārstāvji uzskata par lietderīgu izglītojamo speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes ikdienā (skatīt 5.tabulu).

Tabula Nr.5

Izglītības iestāžu administrācijas uzskati par izglītojamo speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes ikdienā lietderīgumu

Amats	Uzskata par lietderīgu izglītojamo speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes ikdienā	Uzskata par nelietderīgu izglītojamo speciālo vajadzību respektēšanu izglītības iestādes ikdienā
Izglītības iestāžu vadītāji	14; 100% (N-14)	-
Izglītības iestāžu vadītāju vietnieki	25 ; 96,2 % (N-25)	1 ; 3,8% (nav pieredzes)
Pirmsskolas izglītības iestādes metodiķe	1 ; 100% (N-1)	-
Cita administratīva amata pārstāvji (izglītības speciālisti)	2 ; 100% (N-2)	-

To, ka ir lietderīgi respektēt izglītojamo speciālās vajadzības izglītības iestādes darbībā uzskata visi aptaujātie vadītāji ar pieredzi darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un 15 jeb 94 % no 16 aptaujātajiem izglītības iestādes administrācijas pārstāvjiem bez pieredzes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, tāpat arī 50% jeb 1 cita administratīvā amata pārstāvis (izglītības speciālists) uzskata to par lietderīgu. 50% jeb 1 administrācijas pārstāvis bez pieredzes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem uzskata, ka to, vajag vai nevajag respektēt izglītojamo speciālās vajadzības, nosaka izglītojamā izvēlētā profesija (acīmredzot domāta arodizglītības iestāde).

Noskaidrojot pedagogu, kuriem ir pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, domas par to, vai izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā, noskaidrojās, ka 21 jeb 84 % no 25 aptaujātiem administrācijas pārstāvjiem uzskata, ka izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā. 13 respondenti jeb 81 % no 16 aptaujātajiem administrācijas darbiniekiem bez pieredzes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem uzskata, ka izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā. Tāpat uzskata arī 1 citas atbildes sniedzējs par savu pieredzi darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem.

4 jeb 16 % no 25 aptaujātiem administrācijas pārstāvjiem, kuriem ir pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, uzskata, ka izglītības iestādē **netiek** atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā. Arī 1 respondents jeb 6 % no 16 aptaujātajiem administrācijas darbiniekiem bez pieredzes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, uzskata, ka izglītības iestādē **netiek** atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā. Cita atbilde ir 2 respondentiem bez pieredzes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem un 1 respondentam, kuram ir pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem (skatīt 6. tabulu).

Tabula Nr.6

Izglītības iestāžu vadītāju uzskati par to, vai izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā

	Izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība	Izglītības iestādē netiek atbalstīta pedagogu un vecāku	Cita atbilde
--	--	--	--------------

	iekļaujošas izglītības veicināšanā	sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā	
Vadītāji ar pieredzi darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem	21; 84 % (N-25)	4 ; 16 % (N-25)	-
Vadītāji bez pieredzes darbā ar izglītojamiem, ar funkcionāliem traucējumiem	13; 81% (N-16)	1; 6,3% (N-16)	-
Citi respondenti ar pieredzi darbā ar izglītojamiem, ar funkcionāliem traucējumiem			1 Nav tādu izglītojamo
Citi respondenti bez pieredzes darbā ar izglītojamiem, ar funkcionāliem traucējumiem			2 Nav iekļaujošas izglītības realizācijas Nav speciālas izglītības programmas, jo nebija nepieciešams

Var secināt, ka 79 % (34 atbildes) izglītības iestāžu vadības atbalsta pedagogu un vecāku sadarbību, veicinot iekļaujošas izglītības realizāciju savā izglītības iestādē, bet 5 administrācijas pārstāvji jeb 11,5% uzskata, ka viņu izglītības iestādē tas nenotiek, kas norāda uz nepieciešamību veikt izskaidrojošu, informējošu, izglītojošu darbu ar izglītības iestāžu administrāciju, veicinot optimāla iekļaušanas procesa norisi izglītības iestādēs.

Izglītības iestāžu atbalsta personāla anketas datu analīze

2. bloks. Informācija par izglītības iestādi

Noskaidrojot, kādā izglītības pakāpē, kāds atbalsts tiek sniegts izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, kādi speciālisti ir pieejami, kādu palīdzību tie sniedz izglītības iestādē, saņemtas 38 respondentu atbildes, 5 no 43 respondentiem nebija snieguši atbildes uz šo jautājumu.

Tika noskaidrots, ka pirmsskolas izglītības līmenī tiek sniegts:

- speciālā pedagoga atbalsts – 1 atbilde jeb 5 % no visiem atbalstā 20 iesaistītajiem speciālajiem pedagogiem;
- logopēda atbalsts – 3 atbildes jeb 15 % no visiem atbalstā 20 iesaistītajiem logopēdiem;
- cita speciālista atbalsts – 1 atbilde jeb 10 % no visiem 10 atbalstā iesaistītajiem citiem speciālistiem.

Netiek sniegts psihologa un sociālā pedagoga atbalsts.

Pamatizglītības līmenī tiek sniegts:

- psihologa atbalsts - 4 atbildes jeb 17 % no visiem atbalstā 24 iesaistītajiem psihologiem;
- sociālā pedagoga atbalsts – 1 atbilde jeb 6,5 % no visiem atbalstā 15 iesaistītajiem sociālajiem pedagogiem;
- speciālā pedagoga atbalsts – 4 atbildes jeb 20 % no visiem atbalstā 20 iesaistītajiem speciālajiem pedagogiem;
- logopēda atbalsts - 2 atbildes jeb 10 % no visiem atbalstā 20 iesaistītajiem logopēdiem.

Vidējās izglītības līmenī tiek sniegts:

- psihologa atbalsts -19 atbildes jeb 79 % no visiem 24 atbalstā iesaistītajiem psihologiem;
- sociālā pedagoga atbalsts – 13 atbildes jeb 87 % no visiem atbalstā 15 iesaistītajiem sociālajiem pedagogiem;
- speciālā pedagoga atbalsts – 15 atbildes jeb 75% no visiem 20 atbalstā iesaistītajiem speciālajiem pedagogiem;
- logopēda atbalsts -15 atbildes jeb 75 % no visiem 20 atbalstā iesaistītajiem logopēdiem;

- cits speciālists – 3 atbildes jeb 30 % no visiem 10 atbalstā iesaistītajiem citiem speciālistiem.

Profesionālās izglītības līmenī tiek sniegts:

- psihologa atbalsts -1 atbilde jeb 4 % no visiem 24 atbalstā iesaistītajiem psihologiem;
- sociālā pedagoga atbalsts – 1 atbilde jeb 6,5 % no visiem 15 atbalstā iesaistītajiem sociālajiem pedagogiem;
- cits speciālists – 6 atbildes jeb 60 % no visiem 10 atbalstā iesaistītajiem citiem speciālistiem.

Netiek sniegts speciālā pedagoga un logopēda atbalsts (skatīt 7.tabulu).

Tabula Nr.7

Datu apkopojums par izglītības iestādēs piedāvāto speciālistu atbalstu

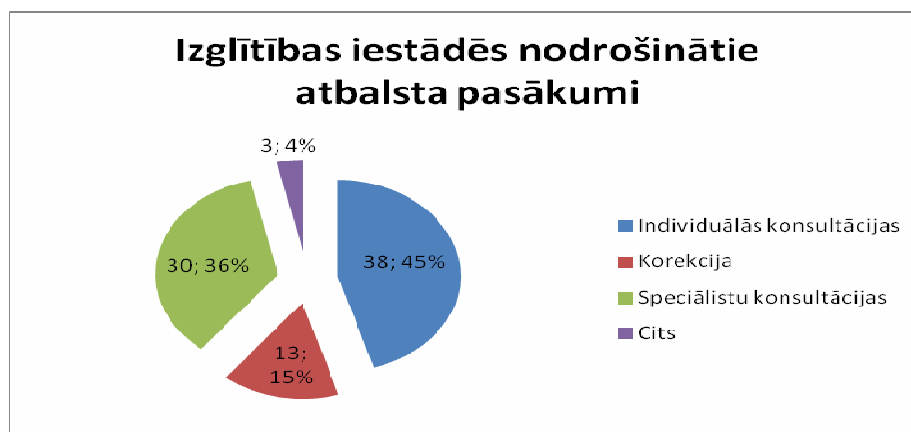
	Speciālās izglītības pedagogs (N-20)	Sociālais pedag (N-15)	Logopēd (N-20)	Psiholog (N-24)	Citi: *medmāsa, *ārsts-pediātrs, *surdo tulks, *spec.ped.atbi lstoši traucējumiem, * nav, bet tūlīt būs (N-10)
Pirmsskolas izglītības līmenī	1; 5 %	-	3; 15%	-	1 ;10%
Pamatizglītības līmenī	4; 20 %	1; 6,5 %	2; 10 %	4; 17 %	-

Vidējās izglītības līmenī	15; 75%	13 ; 87 %	15 ; 75 %	19 ; 79 %	3; 30 %
Profesionālās izglītības līmenī	-	1; 6,5 %	-	1; 4 %	6; 60 %

Var secināt, ka aptaujātajās izglītības iestādēs, atkarībā no iestādes veida, tiek piedāvāts dažāds speciālistu atbalsts. Pirmsskolas izglītības līmenī speciālistu skaits ir vismazākais. Var pieņemt, par cik viena no aptaujā iekļautām PII ir specializēta, ka norādītais speciālās izglītības pedagogs ir tieši šajā iestādē, bet pārējās kā speciālists varētu būt norādīts logopēds.

Pamatizglītības līmenī speciālistu piedāvājums ir jau lielāks, bet vairumā tie ir psihologi un speciālās izglītības pedagogi. Vislielākais speciālistu piedāvājums ir vidējās izglītības līmenī, kur tiek piedāvāta speciālās izglītības, psihologa, logopēda, sociālā pedagoga un citu speciālistu piesaiste atbalsta sniegšanā, taču ir pamatotas šaubas par to, cik reāli šie speciālisti strādā (likmju, laika ziņā), cik reālu palīdzību viņi spēj sniegt. Profesionālo izglītības iestāžu līmenī tiek sniegts sociālā pedagoga un psihologa, kā arī citu speciālistu atbalsts (šai gadījumā, visiespējamāk, ka tas ir surdotulka atbalsts). Par cik anketēšana ir anonīma, neuzrādot ne izglītības iestādi, ne respondentu vārdu, nav iespējams noteikt, kurai izglītības iestādei atbilst „citas” atbildes.

Valstī pastāvošās nesekmīgo, otrgadnieku un trešgadnieku problēmas risinājuma meklējumos svarīgi ir noskaidrot, kāda veida atbalsta pasākumus nodrošina izglītības iestādes nesekmīgajiem un izglītojamiem, kuri atkārtoti mācās (otrgadība, trešgadība) (skatīt 5.attēlu).

Attēls Nr.5. Izglītības iestādēs nodrošinātie atbalsta pasākumi

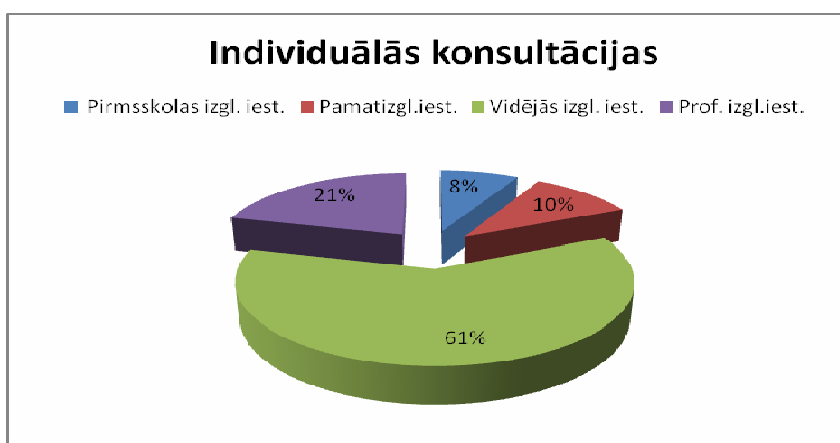
Individuālas konsultācijas (sniegtas 38 atbildes):

pirmsskolas izglītības iestādēs – 3 atbildes jeb 8% ;

pamatizglītības iestādēs – 4 atbildes jeb 10 %;

vidējās izglītības iestādēs – 23 atbildes jeb 61 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 8 atbildes jeb 21% (skatīt 6.attēlu)

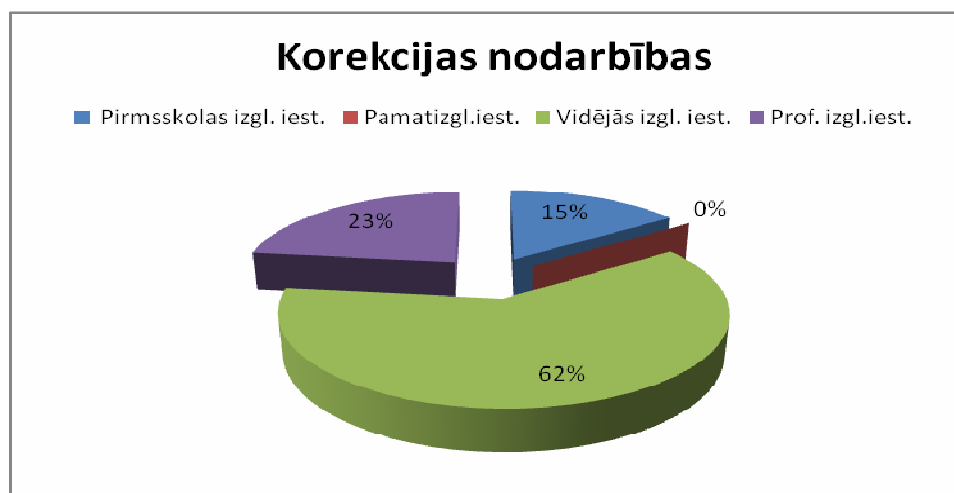
Attēls Nr.6. Individuālās konsultācijas

Korekcijas nodarbības (13 atbildes):

pirmsskolas izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 15%;

vidējās izglītības iestādēs – 8 atbildes jeb 62%;

profesionālajās izglītības iestādēs – 3 atbildes jeb 23% (skatīt 7.attēlu).

Speciālistu konsultācijas otrgadniekiem un trešgadniekiem (30 atbildes):

pirmsskolas izglītības iestādēs – 3 atbildes jeb 10 %;

pamatizglītības iestādēs – 4 atbildes jeb 13%;

vidējās izglītības iestādēs – 20 atbildes jeb 67%;

profesionālajās izglītības iestādēs – 3 atbildes jeb 10% (skatīt 8. attēlu).

Attēls Nr.8. Speciālistu konsultācijas otrgadniekiem un trešgadniekiem

Cits atbalsta pasākumu nodrošinājums:

Vidējās izglītības iestādēs – 3 atbildes:

- iesaistīšanās ārpusstundu aktivitātēs;
- ārpusstundu aktivitātes;
- individuāla mācību plāna izstrāde.

Aplūkojot iegūtos rezultātus, var secināt, ka jau pirmsskolas izglītības iestādēs tiek papildus strādāts ar izglītojamiem, kuriem ir grūtības zināšanu, prasmju apguvē salīdzinoši ar citiem izglītojamiem, sniedzot gan individuālas konsultācijas, gan organizējot korekcijas nodarbības un speciālistu konsultācijas. Pamatizglītības līmenī izglītojamiem ar nepietiekamām sekmēm, otrgadniekiem un trešgadniekiem tiek nodrošinātas individuālas un speciālistu konsultācijas. Vidējās izglītības līmenī tiek nodrošināts visplašākais atbalsta

spektrs: individuālās un speciālistu konsultācijas, korekcijas darbs, izstrādāti individuālie izglītības plāni, kā arī tiek domāts par šo izglītojamo iesaistīšanu ārpusklases pasākumos, lai radītu interesi, motivāciju būt izglītības iestādē.

3. bloks. Resursi

Noskaidrojot, kādi izglītības iestādēs ir resursi, kurus var izmantot darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, no 43 respondentiem uz šo jautājumu atbildēja 42 jeb 97,7 % aptaujāto.

Pirmkārt, tika noskaidrots, kā izglītības iestāžu vadītāji vērtē mācību materiālu nodrošinājumu darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem.

6 jeb 14,3 % no respondentiem – izglītības iestāžu administrācijas pārstāvjiem - uzskata, ka mācību materiālu izglītības iestādē **ir pietiekoši**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 0%;

pamatizglītības iestādēs - 2 atbildes jeb 33,5%;

vidējās izglītības iestādēs – 3 atbildes jeb 50%;

profesionālajās izglītības iestādēs – 1 atbilde jeb 16,5%.

25 jeb 59,5% respondentu uzskata, ka viņu vadītajās izglītības iestādēs **nepietiek** mācību materiālu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītošanai:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 8%;

pamatizglītības iestādēs - 1 atbilde jeb 4 %;

vidējās izglītības iestādēs – 16 atbildes jeb 64%;

profesionālajās izglītības iestādēs – 6 atbildes jeb 24%.

11 jeb 26,2 % respondentu snieguši **citu atbildi**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 18,2 %;

pamatizglītības iestādēs - 1 atbilde jeb 9,1 %;

vidējās izglītības iestādēs – 5 atbildes jeb 45,4 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 3 atbildes jeb 27,3% (skatīt 8.tabulu).

Izglītības iestāžu nodrošinājums ar mācību materiāliem

Izglītības iestādes	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai mācību līdzekļi ir pietiekoši (N-6)	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai mācību līdzekļi nav pietiekoši (N-25)	Cita atbilde
Pirmsskolas izglītības iestādes	-	2 ; 8%	2 ; 18,2 %
Pamatizglītības iestādes	2 ; 33,5%	1 ; 4 %	1 ; 9,1 %
Vidējās izglītības iestādes	3 ; 50%	16 ; 64%	5 ; 45,4 %
Profesionālās izglītības iestādes	1 ; 16,5%	6 ; 24%	3 ; 27,3%

Citas atbildes:

- mācību materiāli ir daļēji pietiekoši (5 atbildes);
- nav pieprasījuma pēc tādiem;
- trūkst mācību literatūras;
- nav paraugprogrammu visos mācību priekšmetos;
- nepieciešami inovatīvi mācību līdzekļi;
- atkarīgs no vajadzību nepieciešamībām / līmeņiem;

- nav izglītības iestādē tādas programmas.

Analizējot iegūtos datus, var secināt, ka 24 jeb 57% izglītības iestāžu vadītāju mācību līdzekļus un materiālus uzskata par nepietiekošiem iekļaujošas izglītības realizācijai izglītības iestādē. Tikai 6 vadītāji jeb 14,3 % uzskata tos par pietiekošiem. Visvairāk materiālu darbam trūkst vidējās izglītības iestādēs, taču te nevar runāt par materiāla trūkumu vidējās izglītības klasēm, bet gan par izglītības iestādes tipu, kurā ir arī pamatizglītības klases, jo jautājums tika dažādi saprasts un interpretēts. Par materiālu nepieciešamību darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem norāda arī profesionālo izglītības iestāžu vadītāji. Tiek sniegtas arī citas atbildes, kuru atbilstību noteiktam izglītības iestāžu līmenim nav iespējams noteikt, tā kā aptauja ir anonīma, bet to vairums norāda, ka mācību līdzekļu un materiālu, īpaši inovatīvu, izglītības iestādēs trūkst.

Pētot iekļaujošās izglītības realizācijas situāciju izglītības iestādēs, ir svarīgi noskaidrot, vai izglītības iestādēs ir nodrošināta vides pieejamība izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem. 24 jeb 57 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka vides pieejamība izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem viņu izglītības iestādē **ir nodrošināta**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 8,3 %;

pamatizglītības iestādēs - 2 atbilde jeb 8,3 %;

vidējās izglītības iestādēs – 15 atbildes jeb 62,5 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 5 atbildes jeb 20,9%.

14 jeb 33,3% aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka vides pieejamība izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem viņu izglītības iestādē **nav nodrošināta**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 14,3 %;

pamatizglītības iestādēs - 2 atbilde jeb 14,3 %;

vidējās izglītības iestādēs – 6 atbildes jeb 42,8 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 4 atbildes jeb 28,6 %.

4 jeb 9,5% respondentu sniedz **citas atbildes**:

vidējās izglītības iestādēs – 3 atbildes jeb 75%;

profesionālajās izglītības iestādēs – 1 atbilde jeb 25 % (skatīt 9.tabulu).

Izglītības iestāžu vides pieejamības nodrošinājums

Izglītības iestādes	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai vides pieejamība ir nodrošināta (N-24)	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai vides pieejamība nav nodrošināta (N-14)
Pirmsskolas izglītības iestādes	2 ; 8,3 %	2 ; 14,3 %
Pamatizglītība iestādes	2 ; 8,3 %	2 ; 14,3 %
Vidējās izglītības iestādes	15 ; 62,5 %	6 ; 42,8 %
Profesionālās izglītības iestādes	5 ; 20,9%	4 ; 28,6 %

Citas atbildes:

- vides pielāgojumi daļēji (3 atbildes);
- nav tādu programmu.

Var secināt, ka 24 jeb 57 % gadījumos izglītības iestāžu vadītāji, īpaši vidējo izglītības iestāžu un profesionālo izglītības iestāžu vadītāji, ir pārliecināti par to, ka viņu vadīto izglītības iestāžu vides pieejamība ir nodrošināta, ko var izskaidrot gan ar iespējām renovēt un pārbūvēt izglītības iestāžu telpas ar Eiropas projektu un pašvaldību finansējuma palīdzību, gan to, ka šajās izglītības iestādēs nemācās izglītojamie, kuriem būtu nepieciešami īpaši telpu pielāgojumi. Var pieņemt, ka arī vadītāju informētības līmenis par vides pielāgojumu nepieciešamību un veidiem arī var būtiski atšķirties.

Iekļaujot izglītojamos ar funkcionāliem traucējumiem vispārējās izglītības iestāžu mācību procesā, svarīgi piedāvāt un nodrošināt izglītojamiem iespējas saņemt neieciešamos korekcijas un rehabilitācijas pakalpojumus. Tādēļ tika apkopoti dati par to, vai izglītības vadītāji uzskata par pietiekamiem izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai nepieciešamos resursus – korekcijas un rehabilitācijas nodrošinājumu izglītības iestādē. 8 jeb 19% aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka korekcijas un rehabilitācijas nodrošinājums izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem viņu izglītības iestādē **ir pietiekams**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 25 %;

pamatizglītības iestādēs – 0% ;

vidējās izglītības iestādēs – 6 atbildes jeb 75 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 0%.

27 jeb 64 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka korekcijas, rehabilitācijas nodrošinājums izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem viņu izglītības iestādē **nav pietiekams**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 7,4 %;

pamatizglītības iestādēs - 2 atbilde jeb 7,4 %;

vidējās izglītības iestādēs – 13 atbildes jeb 48,2 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 10 atbildes jeb 37 %.

7 jeb 17 % respondentu sniedza **citas atbildes**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 0%;

pamatizglītības iestādēs - 2 atbilde jeb 28,6%;

vidējās izglītības iestādēs – 5 atbildes jeb 71,4 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 0% (skatīt 10.tabulu).

Korekcijas, rehabilitācijas pasākumu nodrošinājums izglītības iestādēs

Izglītības iestādes	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai ir nodrošināti korekcijas, rehabilitācijas pasākumi (N-8)	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai nav nodrošināti korekcijas, rehabilitācijas pasākumi (N- 27)
Pirmsskolas izglītības iestādes	2 ; 25 %	2 ; 7,4 %
Pamatizglītības iestādes	-	2 ; 7,4 %
Vidējās izglītības iestādes	6 ; 75 %	13 ; 48,2 %
Profesionālās izglītības iestādes	-	10 ; 37 %

Citas atbildes:

- ir koriģējošās vingrošanas kabinets un pedagogi, kas vada nodarbības izglītojamiem ar stājas traucējumiem;
- mēs īsti nezinām, kas ir pieejams;
- korekcijas nodrošinājums: daļēji (2);
- korekcijas, rehabilitācijas nodrošinājums: nezinu;
- korekcijas, rehabilitācijas nodrošinājums: nepietiekams;
- korekcijas, rehabilitācijas nodrošinājums: daļēji - fizioterapeits, masieris.

Var secināt, ka kopumā korekcijas un rehabilitācijas pasākumu nodrošinājums ir nepietiekams, jo tikai 8 respondenti jeb 19% uzskata, ka izglītības iestādēs tie ir

nodrošināti pietiekami, negatīvas atbildes sniedza 27 respondenti jeb 64 %, citas atbildes - 7 jeb 17 % aptaujāto, kas apstiprina to, ka nodrošinājums ir daļējs, nepietiekams. No atbildēm ir redzams arī tas, ka izglītības iestāžu vadītājiem trūkst informācijas par iespējamajiem korekcijas un rehabilitācijas pasākumiem, ne vienmēr ir informācija par to pieejamību.

Bieži masu mēdijos, sarunās izskan doma, ka vispārizglītojošās izglītības iestādēs ir nelielas speciālistu likmes, neliels mācību stundu skaits darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, tādēļ arī šo speciālistu darbs bieži vien ir formāls, kas nesniedz nepieciešamos rezultātus. Lai noskaidrotu situāciju izglītības iestādēs šajā jautājumā, respondentiem tika piedāvāts jautājums: vai uzskatāt par pietiekamiem izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai nepieciešamos resursus - mācību stundu skaits un personāla likmes?

Tikai 13 jeb 31 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka mācību stundu skaits un personāla likmes darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem viņu izglītības iestādē **ir pietiekamas:**

pirmsskolas izglītības iestādēs – 0% ;

pamatizglītības iestādēs - 1 atbilde jeb 7,7 %;

vidējās izglītības iestādēs – 10 atbildes jeb 77 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 15,3%.

21 jeb 50 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka mācību stundu skaits un personāla likmes darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem viņu izglītības iestādē **nav pietiekamas:**

pirmsskolas izglītības iestādēs – 4 atbildes jeb 19 %;

pamatizglītības iestādēs – 0%;

vidējās izglītības iestādēs – 10 atbildes jeb 47,6 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 7 atbildes jeb 33,4 %.

8 jeb 19 % respondentu sniedza **citas atbildes:**

pirmsskolas izglītības iestādēs – 0% ;

pamatizglītības iestādēs - 3 atbildes jeb 37,5 %;

vidējās izglītības iestādēs – 4 atbildes jeb 50 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 1 atbilde jeb 12,5 % (skatīt 11.tabulu).

Tabula Nr.11

Mācību stundu un personāla likmju skaits izglītības iestādēs

Izglītības iestādes	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai mācību stundu skaits un personāla likmju skaits ir pietiekošs (N-13)	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai mācību stundu skaits un personāla likmju skaits nav pietiekošs (N-21)
Pirmsskolas izglītības iestādes	-	4 ; 19 %
Pamatizglītības iestādes	1 ; 7,7 %	-
Vidējās izglītības iestādes	10 ; 77 %	10 ; 47,6 %
Profesionālās izglītības iestādes	2 ; 15,3%	7 ; 33,4 %

Citas atbildes:

- mācību stundu skaits un personāla likmju skaits pietiekošs: daļēji (3);
- nav tādu programmu(2);
- mācību stundu skaits un personāla likmju skaits: nodrošināts tikai atbalsta personāls;

- mācību stundu skaits un personāla likmju skaits pietiekošs daļēji, dažreiz nepieciešams skolotāja palīgs darbā ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām;
- būtu nepieciešamas lielākas atbalsta personāla likmes. Tarificējot slodzes, 15% ierobežojums neļauj izmantot visu iespējamo finansējumu.

Var secināt, ka tikai trešā daļa vadītāju (13 jeb 31 %), 10 no tiem ir vidējās izglītības pedagogi, uzskata, ka izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītībai mācību stundu skaits un personāla likmju skaits ir pietiekošs, puse aptaujāto (21 jeb 50 %) gan pirmsskolas, gan vidējās un profesionālās izglītības līmenī uzskata to par nepietiekamu, bet ir arī citi viedokļi: 8 jeb 19 % respondentu uzskata, ka mācību stundu skaits un personāla likmju skaits ir daļēji pietiekošs, ka izglītības procesā nepieciešama arī citu speciālistu iesaiste, kā arī nepieciešamas lielākas personāla darba likmes. Maz viedokļu no pamatizglītības vadītāju puses, bet var pieņemt, ka lielāko daļa brīvo atbilžu snieguši tieši šī līmeņa izglītības iestāžu vadītāji. Kopumā: 64% jeb 27 respondenti norāda uz nepieciešamību palielināt atbalsta personāla darba likmju un stundu skaitu darbam ar izglītojamiem, kuriem ir funkcionāli traucējumi.

Pedagogu sanāksmēs un citās kopējās aktivitātēs bieži izskan informācija par nepietiekamu finansējumu izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītošanas procesa nodrošinājumam. Tāpēc, veicot pētījumu, bija svarīgi uzzināt izglītības iestāžu vadītāju uzskatus par izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem izglītošanas finansiālo nodrošinājumu. 3 jeb 7,1 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka finansiālais nodrošinājums izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vajadzību nodrošinājumam viņu izglītības iestādē **ir pietiekams:**

pirmsskolas izglītības iestādēs - 0%;

pamatizglītības iestādēs – 0%;

vidējās izglītības iestādēs – 3 atbildes jeb 100 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 0%.

31 jeb 74 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka finansiālais nodrošinājums izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vajadzību nodrošinājumam viņu izglītības iestādē **nav pietiekams:**

pirmsskolas izglītības iestādēs – 4 atbildes jeb 13 %;

pamatizglītības iestādēs – 1 atbilde jeb 3 % ;

vidējās izglītības iestādēs – 16 atbildes jeb 52 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 10 atbildes jeb 32 %.

8 jeb 19 % respondentu sniedza **citas atbildes**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 0%;

pamatizglītības iestādēs - 3 atbildes jeb 37,5%;

vidējās izglītības iestādēs – 5 atbildes jeb 62,5 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 0% (skatīt 12.tabulu).

Tabula Nr.12

Finansējums speciālo vajadzību nodrošinājumam izglītības iestādēs

Izglītības iestādes	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem, izglītībai finansējums ir pietiekošs (N- 3)	Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem, izglītībai finansējums nav pietiekošs (N-31)
Pirmsskolas izglītības iestādes	-	4 ; 13 %
Pamatizglītības iestādes	-	1 ; 3 %
Vidējās izglītības iestādes	3 ; 100 %	16 ; 52 %
Profesionālās izglītības iestādes	-	10 32 %

Citas atbildes:

- finansiālais nodrošinājums: daļēji (vajadzīgs skolotāja palīgs);
- finansiālais nodrošinājums: daļēji (4);
- finansiālais nodrošinājums: par izglītojamo ar speciālam vajadzībām jāmaksā tādā pašā daudzumā kā internātskolās;
- finansiālais nodrošinājums: daļēji (nepietiek mācību materiālu atjaunošanai un jauna iegādei);
- finansiālais nodrošinājums: nav IT nodrošinājuma, pedagogu un speciālistu konkurētspējīga atalgojuma.

Apkopojot un analizējot iegūtos datus, var secināt, ka par pietiekošu finansiālo nodrošinājumu uzskata tikai 3 jeb 7,1 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju, bet par nepietiekamu to uzskata 31 jeb 74 %, īpaši izceļot vidusskolas un profesionālās izglītības iestādes. 8 jeb 19 % respondentu uzskata, ka finansiālais nodrošinājums ir daļējs, jo nav iespējams iesaistīt izglītības iestādes darbā papildus, bet darba veicināšanai nepieciešamus speciālistus, piemēram, skolotāju palīgus. Tiek norādīts arī tas, ka trūkst finansējuma mācību materiālu atjaunošanai un jauna iegādei, nav IT nodrošinājuma, kā arī konkurētspējīga atalgojuma pedagogiem, kas ļautu izglītības iestāžu darbā iesaistīt labākos, radošākos pedagogus un speciālistus.

4.bloks. Pedagogu darbs izglītojamo speciālo vajadzību nodrošinājumam izglītības iestādē

Noskaidrojot, kāds ir izglītības iestādēs pedagogu darbs izglītojamo speciālo vajadzību nodrošinājumam, no 43 aizpildītajām anketām, uz šo jautājumu atbildējuši 42 jeb 97,7 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju.

Atbildot uz jautājumu par to, vai izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā, 35 jeb 83,3 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē **tiek atbalstīta** pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 1 atbilde jeb 2,9 %;

pamatizglītības iestādēs - 4 atbildes jeb 11,4 %;

vidējās izglītības iestādēs – 20 atbildes jeb 57,2%;

profesionālajās izglītības iestādēs –10 atbildes jeb 28,5 %.

4 jeb 9,5 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē **netiek atbalstīta** pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 50 %;

pamatizglītības iestādēs – 0%;

vidējās izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 50 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 0%.

3 jeb 7,2 % respondentu sniedza **citas atbildes**:

pirmsskolas izglītības iestādēs – 1 atbilde jeb 33,3%;

pamatizglītības iestādēs – 0%;

vidējās izglītības iestādēs – 2 atbildes jeb 66,7 %;

profesionālajās izglītības iestādēs – 0% (skatīt 13.tabulu).

Tabula Nr.13

Atbalsts pedagogu un vecāku sadarbībai iekļaujošas izglītības veicināšanā

izglītības iestādēs

Izglītības iestādes	Izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā (N-42)	Izglītības iestādē netiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā (N-4)
Pirmsskolas izglītības iestādes	1 ; 2,9 %	2 ; 50 %
Pamatizglītības iestādes	4 ; 11,4 %	-
Vidējās izglītības	20 ; 57,2%	2 ; 50 %

iestādes		
Profesionālās Izglītības iestādes	10 ; 28,5 %	-

Citas atbildes:

iesaistīšanās ārpusstundu aktivitātēs;

ārpusstundu aktivitātes;

individuāla mācību plāna izstrāde.

Aplūkojot kopsavilkuma datus, var secināt, ka 35 jeb 83,3 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē tiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā, īpaši vidējās un profesionālās izglītības iestādēs. 4 jeb 9,5 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē netiek atbalstīta pedagogu un vecāku sadarbība iekļaujošas izglītības veicināšanā.

Iekļaušanas procesā izglītības iestādē ļoti svarīgi ir tas, vai izglītības iestāžu administrācija atbalsta pedagogus viņu darbā ar izglītojamiem, kuriem ir funkcionāli traucējumi, tādēļ tika noskaidrots jautājums par to, vai izglītības iestādē tiek sniegta palīdzība pedagogiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai. 30 jeb 71,4 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē tiek sniegta palīdzība pedagogiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai:

pirmsskolas izglītības iestādes – 4 atbilde jeb 13,3 %;

pamatizglītības iestādes - 3 atbildes jeb 10 %;

vidējās izglītības iestādes – 16 atbildes jeb 53,4 %;

profesionālās izglītības iestādes – 7 atbildes jeb 23,3 %.

4 jeb 9,5 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē **netiek sniegta** palīdzība pedagogiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai:

pirmsskolas izglītības iestādes – 0%;

pamatizglītības iestādes – 0%;

vidējās izglītības iestādes – 3 atbildes jeb 75%;

profesionālās izglītības iestādes – 1 atbilde jeb 25 %.

8 jeb 19 % respondentu sniedza **citas atbildes:**

pirmsskolas izglītības iestādes – 0%;

pamatizglītības iestādes - 1 atbilde jeb 12,5 %;

vidējās izglītības iestādes – 5 atbildes jeb 62,5 %;

profesionālās izglītības iestādes – 2 atbildes jeb 25 % (skatīt 14.tabulu).

Tabula Nr.14.

**Kopsavilkums par to, vai izglītības iestādēs tiek sniegta palīdzība pedagogiem
izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai**

Izglītības iestādes	Izglītības iestādē tiek sniegta palīdzība pedagogiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai (N-30)	Izglītības iestādē netiek sniegta palīdzība pedagogiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai (N-4)
Pirmsskolas izglītības iestādes	4; 13,3 %	-
Pamatizglītības iestādes	3; 10 %	-
Vidējās izglītības iestādes	16; 53,4 %	3 ; 75%
Profesionālās Izglītības	7 ; 23,3 %	1; 25 %

iestādes		
----------	--	--

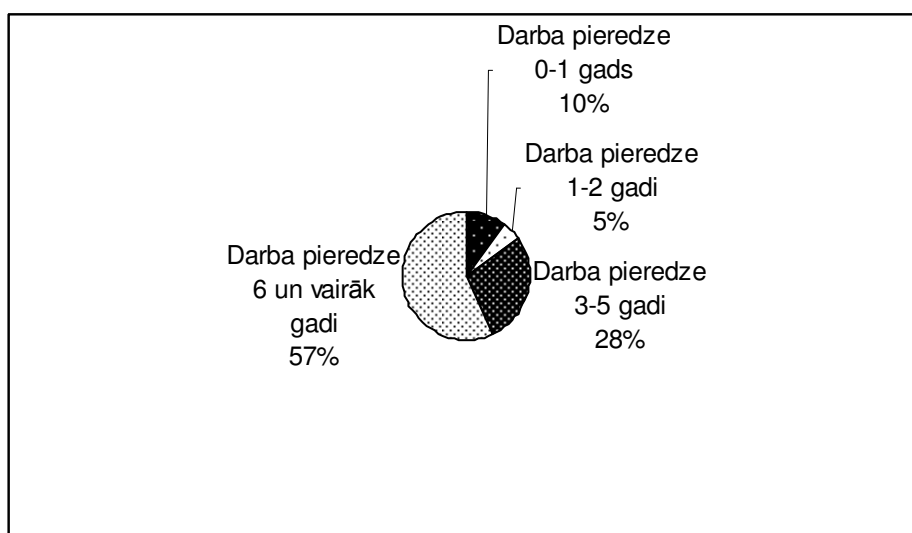
Citas atbildes:

- kursi, lai labāk izprastu izglītojamos un viņu vajadzības;
- daļēji, pēc nepieciešamības;
- nav bijis nepieciešams, bet vajadzības gadījumā būtu atbalsts;
- tālākizglītības kursus, ja ir tēma;
- daļēji (2);
- tiek sniegta palīdzība (korekcijas klases, izglītojamie ar funkcionāliem traucējumiem, ar mācīšanās traucējumiem);
- izglītības iestādē tiek sniegta palīdzība pedagogiem darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem. Ir speciālās izglītības pedagogs, ir pedagoģiskās korekcijas klases.

Analizējot datus, var secināt, ka 30 jeb 71,4 % aptaujāto izglītības iestāžu administrācijas pārstāvju uzskata, ka viņu izglītības iestādē tiek sniegta palīdzība pedagogiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai, īpaši uzsverot vidējās izglītības līmeni. 19 % uzskata, ka atbalsts tiek sniegts daļēji, ka vajadzības gadījumā tas tiktu sniegts.

Izglītības iestāžu atbalsta personāla anketas datu analīze

Aptaujā piedalījās 39 atbalsta personāla darbinieki: visvairāk aptaujāti speciālās izglītības pedagogi – 15, logopēdi – 9, psihologi – 6, sociālie pedagogi – 5, citi speciālisti (medicīnas darbinieki, surdotulki) – 4. Nelielais respondentu skaits neļauj veikt secinājumus par pedagoģiskās atbalsta sistēmas komandas darbu iekļaujošās izglītības procesa gaitā. Taču anketēšanas dati iezīmē tendences šajā darbības virzienā. Tā kā lielākajai daļai respondentu (57%) ir sešu un vairāk gadu pieredze darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, tas ļauj vērtēt datus kā nozīmīgus, jo šai laikā speciālisti ir saskārušies ar dažādām situācijām, risinājuši tās, ieguvuši pieredzi, veidojuši savu viedokli par šiem jautājumiem (skatīt 9. attēlu).

Attēls Nr.9. Respondentu pieredzes darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem datu apkopojums

Pirmo gadu ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām strādā 2 psihologi un 2 surdotulki. Otrais gads šajā darbā ir 2 sociālajiem pedagogiem. Izpētot datus par to, ar kādām attīstības traucējumu grupām šie speciālisti ir strādājuši, var izdalīt divas traucējumu grupas: mācīšanās traucējumi (psihiskās attīstības aizture) – 59%, valodas un runas traucējumi – 54% (skatīt 15. tabulu). Aptaujātie speciālās izglītības pedagogi visvairāk savā profesionālajā darbībā strādā ar izglītojamiem, kuriem ir mācīšanās traucējumi, garīgās attīstības traucējumi, redzes traucējumi. Logopēdi strādā ar izglītojamiem, kuriem ir valodas un runas traucējumi, mācīšanās traucējumi un psihosomatiskie traucējumi. Aptaujāto psihologu redzeslokā biežāk nonāk izglītojamie ar garīgās attīstības traucējumiem, ar garīgās veselības traucējumiem jeb psihoneiroloģiskiem traucējumiem un izglītojamie ar mācīšanās traucējumiem jeb psihiskās attīstības aizturi. Sociālie pedagogi vairāk strādā ar izglītojamiem ar mācīšanās traucējumiem un izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem. Surdotulki strādā ar izglītojamiem ar valodas un runas traucējumiem, dzirdes traucējumiem.

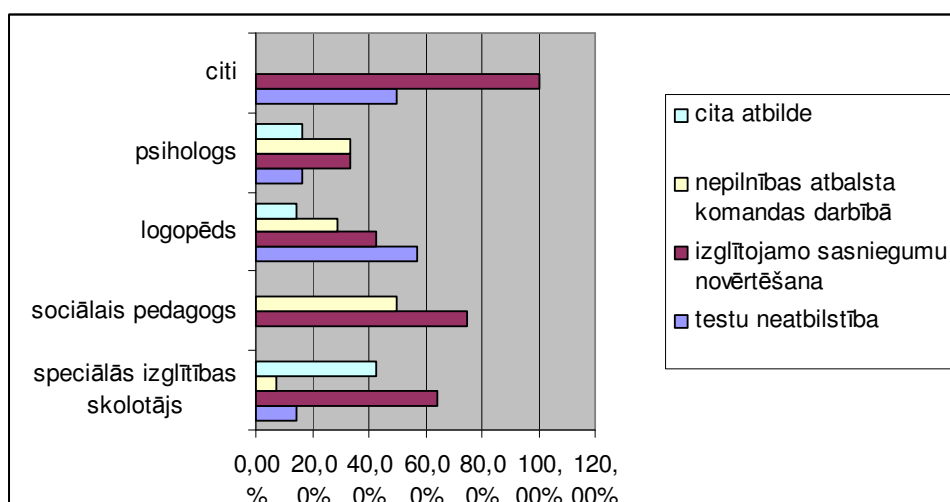
Tabula Nr.15

Rezultātu apkopojums par speciālistu darbu ar izglītojamiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem

	Speciālās izglītības pedagogs	Sociālais pedagogs	Logopēds	Psihologs	Citi

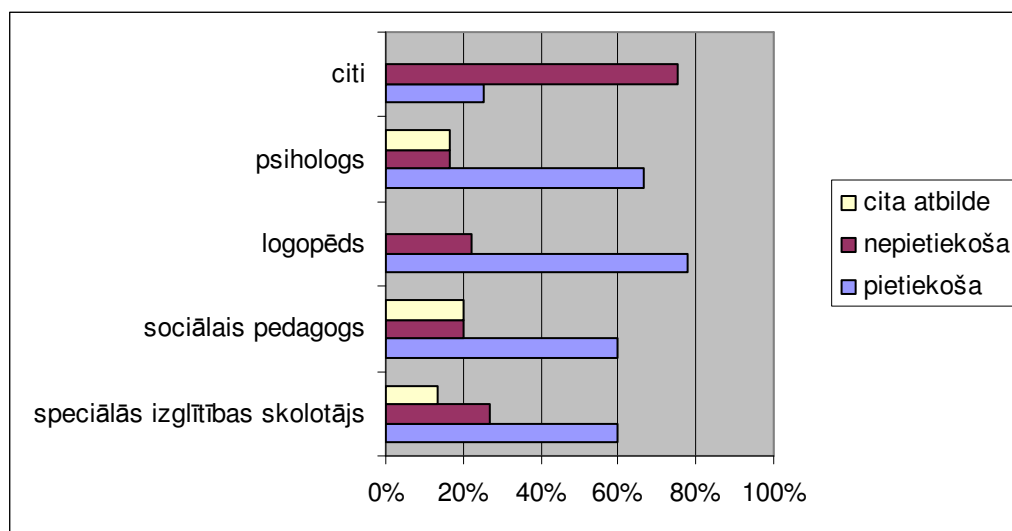
Garīgās attīstības traucējumi	53,30%	0%	44,40%	66,70%	0%
Dzirdes traucējumi	33,30%	60%	11,10%	16,70%	25%
Redzes traucējumi	53,30%	40%	0%	16,70%	0%
Garīgās veselības traucējumi	26,70%	40%	33,30%	66,70%	0%
Psihosomatiskie traucējumi	26,70%	40%	44,40%	50%	25%
Valodas un runas traucējumi	40%	20%	100%	50%	50%
Mācīšanās traucējumi	60%	100%	55,60%	66,70%	0%
Kustību traucējumi	40%	40%	33,30%	33,30%	0%
Autisms	33,30%	20%	22,20%	50,00%	0%

Iegūtie dati parāda katras aptaujātās speciālistu grupas pieredzi darbā ar izglītojamiem ar dažādiem funkcionālajiem traucējumiem. Tāpēc ir svarīgi noskaidrot, kādas grūtības rodas speciālistiem, strādājot ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām (skatīt 10.attēlu).

Attēls Nr.10. Respondentu atbilžu apkopojums par grūtībām, strādājot ar izglītojamiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem

Visi speciālisti norāda, ka visvairāk grūtību darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, ir saistībā ar izglītojamo sasniegumu novērtēšanu. Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem, sasniegumi īsā laika periodā nav pamanāmi, bet iesaistītās personas (vecāki, pedagogi, arī pats izglītojамie) bieži vien vēlas redzēt uzlabojumus, nespējot novērtēt to, ka dažreiz arī nelielas izmaiņas jau ir sasniegums. Arī speciālistam ir grūtības novērtēt un izskaidrot šīs nianšes. Logopēdu darbu apgrūtina testu neatbilstība dažādu valodas un runas traucējumu noteikšanai. Aptaujātie sociālie pedagogi, kā arī psihologi un logopēdi atzīst, ka grūtības rada nepilnības atbalsta komandas darbībā. Strādājot komandā, t.i., saskaņojot speciālistu darbības, iepazīstinot vienam otru ar diagnostikas, korekcijas rezultātiem, darbs ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, būs efektīvāks. Taču darbs komandā, strādājot ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, vispārējās izglītības iestādēs ir vēl jauna, maz iepazīta darba forma. Veismīga profesionālā darbība iespējama tad, ja nepārtraukti tiek pilnveidotas zināšanas un prasmes. Analizējot speciālistu atbildes par zināšanām darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, var secināt, ka atbalsta personāla darbinieki aktīvi papildina savas zināšanas. 31 respondents (79%) ir ieguvis zināšanas darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem savā profesionālo studiju programmā, taču izglītošanās turpināta arī kvalifikācijas celšanas kursos. To apstiprina 24 respondenti jeb 62%. Vairākums speciālistu ir apmeklējuši A grupas (apjoms 36 stundas) kvalifikācijas celšanas kursus. Savukārt speciālās izglītības pedagogi, logopēdi un daži sociālie pedagogi ir apmeklējuši B grupas (apjoms 72 stundas) kvalifikācijas celšanas kursus. Savu izglītību darbam ar izglītojamiem funkcionāliem traucējumiem, speciālisti vērtē kā pietiekamu (skatīt 11. attēlu).

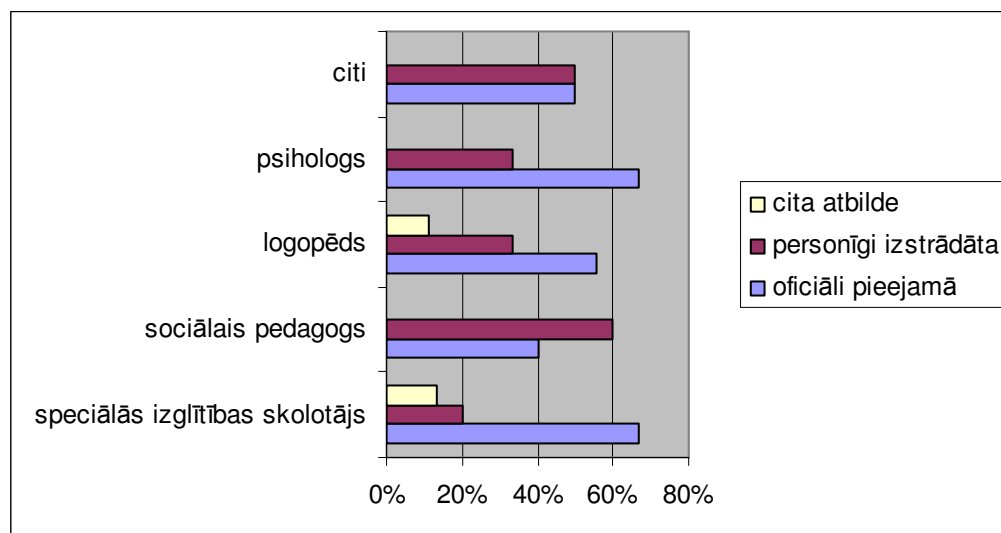

Attēls Nr.11. Respondentu vērtējums par savu izglītību darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem

Visvairāk trūkst zināšanu par izglītojamo ar speciālām vajadzībām medicīnas darbiniekiem.

Apkopojot rezultātus par atbalsta personāla zināšanām un pieredzi darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, var secināt, ka lielākajai daļai aptaujāto ir pietiekama pieredze (6 un vairāk gadi) darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem. Arī iegūtās zināšanas darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, vairākums aptaujāto vērtē kā pietiekošas. Visi speciālisti norāda, ka visvairāk grūtību darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, ir saistībā ar izglītojamo sasniegumu novērtēšanu. Logopēdu darbu apgrūtina testu neatbilstība dažādu valodas un runas traucējumu noteikšanai. Aptaujātie sociālie pedagogi, kā arī psihologi un logopēdi atzīst, ka grūtības rada nepilnības atbalsta komandas darbībā.

Atbalsta personāla darba efektivitāti ietekmē arī darba apstākļi, metodiskā bāze. Respondentu atbildes par darba apstākļu nodrošinājumu izglītības iestādē iepriecina, jo 71% speciālistu ir katram atsevišķs darba kabinets. 24% respondentu atzīmē, ka ir kopējs kabinets vairākiem speciālistiem. Tikai 2 aptaujātajiem speciālistiem nav konkrētas darba vietas, par darba telpām tiek izmantotas tobrīd izglītības iestādē brīvās telpas (pieminētas ir pagarinātās dienas grupas telpas). Šāda situācija, protams, apgrūtina speciālista darba izpildi un ietekmē kvalitāti. Noskaidrojot stāvokli par metodisko bāzi diagnostikas veikšanai, tika konstatēts, ka visi speciālisti izmanto oficiāli pieņemtos, apstiprinātos testus, metodikas (skatīt 12 attēlu).

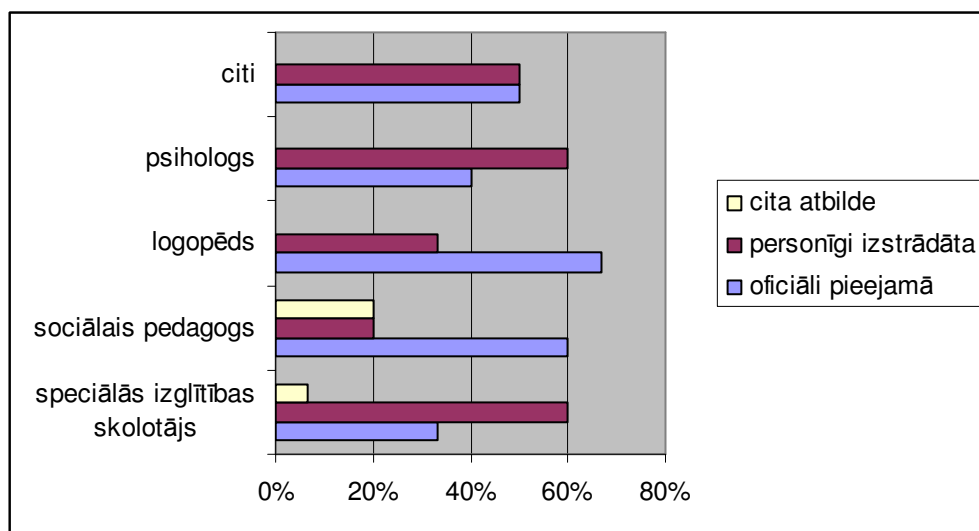

Attēls Nr.12. Speciālistu viedokļu apkopojums par metodisko bāzi diagnostikas veikšanai

Aptaujātie speciālisti norāda, ka diagnostikas darbā izmanto arī personīgi izstrādātos materiālus (dažādi vingrinājumi, uzdevumi, attīstošās spēles u.c.). Kā papildinājumi, kas būtu nepieciešami diagnostikas veikšanai, tiek nosaukti gan diagnostikas testi, gan piemēroti

materiāli. Speciālisti nosauc piemērotus darba materiālus dažādiem vecumposmiem, dažādiem attīstības traucējumiem. Daudzi speciālisti atzīmē vienotu diagnostikas materiālu nepieciešamību. Speciālās izglītības pedagogi, psihologi un sociālie pedagogi vairāk akcentē diagnostikas testu nepieciešamību. Dažādi metodiskie materiāli, piemēroti diagnostikas veikšanai, vairāk interesē speciālās izglītības pedagogus un logopēdus.

Apkopojot atbalsta personāla atbildes par metodisko bāzi korekcijas veikšanai, veidojas līdzīga situācija kā iepriekš par diagnostikas metodisko bāzi (skatīt 13. attēlu). Speciālisti korekcijas darba veikšanai apmēram vienādi izmanto gan oficiāli pieejamos, gan personīgi izstrādātos materiālus. Atsevišķi speciālisti - speciālās izglītības pedagogi un psihologi - korekcijas darbā vairāk izmanto personīgi izstrādātos materiālus, bet diagnostikā šie speciālisti strādā ar oficiāli apstiprinātām metodikām. Kā papildinājumi, kas būtu nepieciešami korekcijas darba veikšanai, tiek nosaukti gan metodiskie materiāli, gan interaktīvie mācību materiāli. Psihologi, logopēdi un speciālās izglītības pedagogi uzskata, ka vairāk korekcijas darbam būtu nepieciešami interaktīvie mācību materiāli dažādiem vecumposmiem un attīstības traucējumiem. Tiek minēti arī kvalifikācijas celšanas kursi, mācības konkrētu metodiku apguvei.

Attēls Nr.13. Speciālistu viedokļu apkopojums par metodisko bāzi korekcijas veikšanai

Gan diagnostikas, gan korekcijas darbā svarīga ir speciālistu sadarbība. Lielākā daļa aptaujāto speciālistu uzskata, ka viņu izglītības iestādē atbalsta personāla darbība ir koordinēta. Taču, izpētot katra speciālista atbildes, var konstatēt, ka reālā situācija ir pavisam cita. Par visu speciālistu koordinētu darbu pārliecinoši izsakās speciālās izglītības pedagogi. Sociālajiem pedagogiem un psihologiem vairāk šķiet, ka katrs speciālists strādā individuāli pēc sava darbības plāna. Šo atšķirību pamatā var būt gan atšķirīga izpratne par komandas darbu, gan izpratne par komandas sastāvu, gan vēl kādi citi aspekti.

Apkopojot rezultātus par atbalsta personāla darba apstākļiem, metodisko bāzi, var secināt, ka izglītības iestādes atbilstoši prasībām rūpējas par atbalsta personāla darba apstākļiem. Speciālisti diagnostikas un korekcijas veikšanai izmanto oficiāli pieejamos metodiskos līdzekļus. Diagnostikas darba veiksmīgākai izpildei ir nepieciešami diagnostikas testi, bet korekcijas darba veikšanai nepieciešami interaktīvie mācību materiāli.

Atbalsta personāla darbība nav iedomājama bez sadarbības ar vecākiem, sociālo dienestu speciālistiem, pedagoģiski medicīnisko komisiju speciālistiem. Pēc respondentu domām vecākiem visbiežāk nepieciešama palīdzība ar izglītojamo mācību darbu saistītajos jautājumos (79%). Nākošais biežāk risināmais jautājums ir izglītojamo audzināšanas problēmas (69%).

Tabula Nr.16

Biežāk uzdotie vecāku jautājumi atbalsta personālam

Vecāku uzdotie jautājumi	Speciālās izglītības pedagogs	Sociālais pedagogs	Logopēds	Psihologs	Citi
Audzināšanas jautājumi	80%	80%	44,4%	83,3%	50%
Ģimenes savstarpējās komunikācijas jautājumi	13,3%	40%	22,2%	66,7%	0%
Ar mācību darbu saistītie jautājumi	100%	80%	55,6%	100%	25%
Ar uzvedību saistītie jautājumi	60%	80%	66,7%	83,3%	25%
Citi jautājumi	6,7%	0%	33,3%	33,3%	25%

Tabulā redzams, ka atbilstoši katra speciālista darba pienākumu lokam, vecāki arī meklē palīdzību. Piemēram, speciālās izglītības pedagogi savās atbildēs atzīmē, ka konsultē vecākus par jautājumiem saistībā ar mācību un audzināšanas darbu. No logopēdu atbildēm ir redzams, ka vecāki biežāk lūdz palīdzību ar uzvedību saistītos jautājumos. Vecāku interesi par runas un valodas attīstību logopēdi ierindo ceturtajā vietā. Rezultāti norāda uz to, ka vecākiem nepieciešama atbalsta komandas speciālistu palīdzība dažādos ar izglītojamo audzināšanu, mācīšanos un uzvedību saistītos jautājumos.

Atbilstoši katra speciālista darba pienākumu lokam, parādās saistība sadarbībai ar dažādu iestāžu, dienestu speciālistiem (skatīt 17. tabulu). Speciālās izglītības pedagogu un logopēdu sadarbības partneri ir speciālās izglītības iestādes, pašvaldību sociālie dienesti, mazāk sadarbība veidota ar NVO un citām sabiedriskajām organizācijām. Attīstot sadarbību ar dažādām sabiedriskām organizācijām (Latvijas nedzirdīgo savienības reģionālās biedrības, invalīdu biedrības, diabēta biedrības, Latvijas Sarkanā krusta komitejas u.c.) var rast jaunus risinājumus sociālajām problēmām. Ne visas sociālās problēmas var atrisināt vienīgi ar profesionālu iestāžu sniegto sociālo palīdzību vai sociālajiem pakalpojumiem. Neatsverama loma sociālo problēmu risināšanā ir sadarbībai ar sabiedriskajām organizācijām, savstarpēja domu un pieredzes apmaiņa, informācija un iemaņas, kā iegūt palīdzību, sociālie tīkli, kurus veido formālās un neformālās organizācijas.

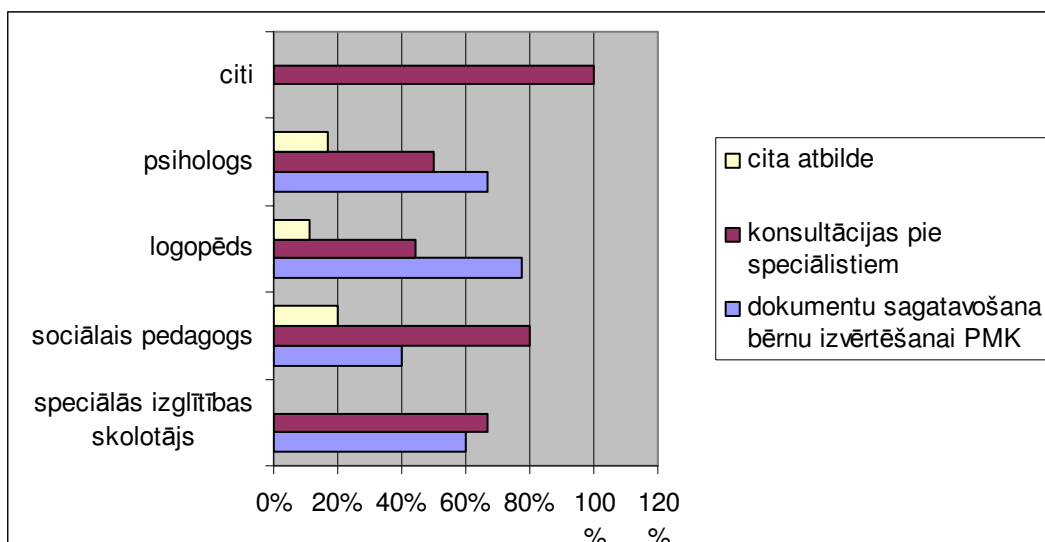
Tabula Nr.17

Atbalsta komandas speciālistu sadarbība ar citu iestāžu, dienestu speciālistiem

	Speciālās izglītības pedagogs	Sociālais pedagogs	Logopēds	Psihologs	Citi
Speciālās izglītības iestādes	66,7%	20%	66,7%	33,3%	50%
Pašvaldību sociālo dienestu speciālisti	80%	80%	55,6%	83,3%	50%
Tiesībsargājošo dienestu speciālisti	46,7%	80%	33,3%	66,7%	0%
NVO u.c. sabiedriskās organizācijas	26,7%	60%	33,3%	16,7%	0%

Cits variants	0%	20%	0%	33,3%	25%
---------------	----	-----	----	-------	-----

Pēc atbilžu apkopojuma ir redzams, ka veiksmīgāka sadarbība ar sabiedriskajām organizācijām ir sociālajiem pedagogiem. Visi atbalsta komandas speciālisti atzīst, ka visbiežāk jāsadarbojas ar pašvaldību sociālo dienestu speciālistiem (skatīt 14. attēlu).

Attēls Nr.14. Respondentu atbilžu apkopojums par sadarbību ar PMK

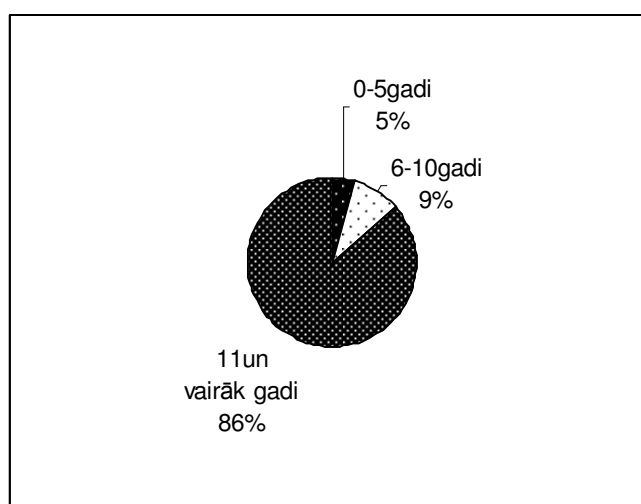
Pedagoģiski medicīniskā komisija (PMK) darbojas saskaņā ar Latvijas Republikā spēkā esošajiem normatīviem aktiem, Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas ieteikumiem un komisijas nolikumu. Komisijas darbības galvenais mērķis ir nodrošināt kvalificētu speciālistu pakalpojumu pieejamību iespējami tuvu izglītojamo dzīvesvietai, lai veicinātu pedagoģiski psiholoģisku izglītojamo spēju izvērtēšanu, akcentējot viņu spējas/stiprās puses un resursus, un sniegtu atzinumus par izglītojamajiem. Izglītības iestādes atbalsta komandas speciālistu sadarbība ar PMK speciālistiem ir nozīmīga izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem, efektīva mācību procesa un socializācijas nodrošināšanā. Sadarbība ar PMK speciālistiem notiek gan konsultējoties nepieciešamības gadījumā, gan gatavojot dokumentus izglītojamā izvērtēšanai.

Apkopojot rezultātus par atbalsta personāla sadarbību ar vecākiem, dažādu dienestu speciālistiem, pedagoģiski medicīnisko komisiju speciālistiem, var secināt, ka vecākiem visbiežāk nepieciešama palīdzība ar izglītojamo mācību darbu, audzināšanu, uzvedību saistītos jautājumos. Speciālās izglītības pedagogu un logopēdu sadarbības partneri ir speciālās izglītības iestādes, pašvaldību sociālie dienesti, mazāk sadarbība veidota ar NVO un citām sabiedriskajām organizācijām. Sadarbība ar PMK speciālistiem

notiek gan konsultējoties nepieciešamības gadījumā, gan gatavojot dokumentus izglītojamā izvērtēšanai.

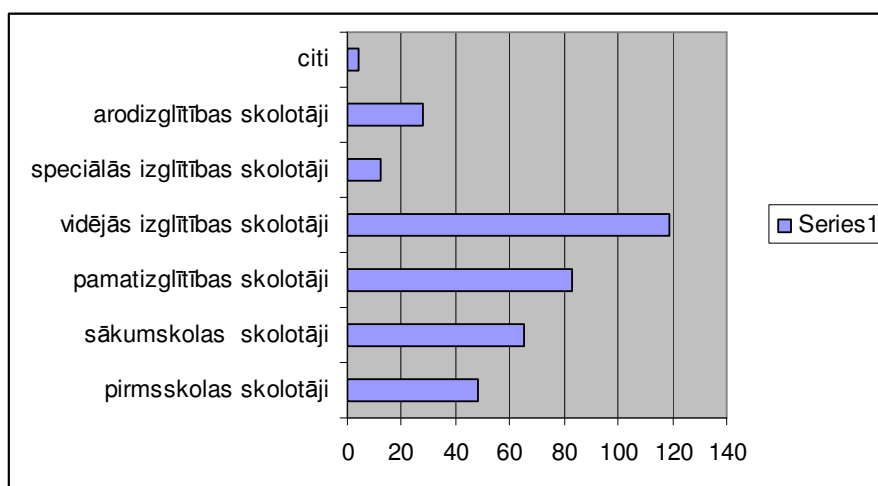
Pedagogu anketēšanā iegūto datu analīze

Aptaujā piedalījās 327 pedagogi. No iesniegtajām anketām par derīgām datu apstrādei un analīzei tika atzītas 310 anketas. Izpētot pedagogu sadalījumu pēc pedagoģiskā darba stāža, var secināt, ka aptaujā visvairāk piedalījās pedagogi, kuru darba stāžs ir ilgāks par 10 gadiem (skatīt 15. att.).

Attēls Nr.15. Respondentu sadalījums pēc pedagoģiskā darba stāža

Iegūtie dati norāda, ka 23 izglītības iestādēs, kuru pedagogi piedalījās aptaujā, jauno pedagogu (pedagoģiskā darba stāžs 0-5 gadi) ir ļoti maz, tikai 14 skolotāji jeb 5%. Apskatot respondentu sadalījumu pēc amatiem, ir redzams, ka visvairāk ir vidējās izglītības pedagogu – 119 jeb 39 % (skatīt 16. att.).

Attēls Nr.16. Respondentu sadalījums pēc amata izglītības iestādē

Izpētot iegūtos rezultātus, jāņem vērā tas, ka ir pedagogi, kuri strādā divās izglītības pakāpju programmās, piemēram, pamatzglītības un vidējās izglītības programmās. Nelielais speciālās izglītības pedagogu skaits norāda, ka izglītības iestādēs atbalsta personāla komandās šo speciālistu nav. Tas nozīmē, ka izglītojamiem un arī pedagogiem ir grūtības saņemt speciālistu (speciālās izglītības pedagoga, psihologa, sociālā pedagoga, logopēda) pakalpojumus. Lai pedagogs varētu strādāt ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, nepieciešams papildināt zināšanas speciālās izglītības jautājumos. Lielākais vairums respondentu norāda, ka ir mācījušies papildus tālākizglītības programmās par speciālās izglītības jautājumiem (skatīt 18. tabulu).

Tabula Nr.18

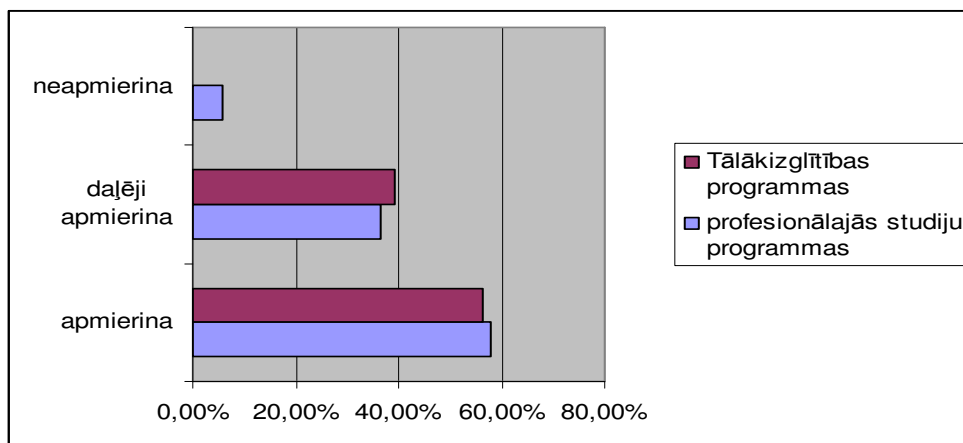
Respondentu atbilžu apkopojums par izglītošanos speciālās izglītības jautājumos

Amats	Profesionālajā studiju programmā	Tālākizglītības programmā	Nav zināšanu speciālās izglītības jomā	Cits variants
Pirmsskolas izglītības pedagogi	31	24	5	3
Sākumskolas izglītības pedagogi	26	42	4	7
Pamatzglītības pedagogi	13	58	13	6
Vidējās izglītības pedagogi	24	65	32	7
Speciālās izglītības pedagogi	8	8	0	0
Arodizglītības pedagogi	14	7	9	0
Citi(surdotulki,...)	2	1	0	1

Apkopojot rezultātus ir jāņem vērā tas, ka ir pedagogi, kas mācījušies gan profesionālajā studiju programmā, gan tālākizglītības programmās par speciālās izglītības jautājumiem. Apskatot atbildes „cits variants,” redzams, ka pedagogi informāciju par speciālo izglītību iegūst no dažādiem avotiem:

- kolēģu pieredzes apmaiņas rezultātā;
- patstāvīgi studējot literatūru;
- piedaloties semināros, lekcijās,ursos par šiem jautājumiem;
- piedaloties projektos saistībā ar iekļaujošās izglītības realizāciju;
- risinot izglītojamo veselības problēmas speciālistu vadībā.

53 pedagogi jeb 17% respondentu aptaujā ir atzinuši, ka viņiem nav zināšanu šajā jomā. 9% respondentu šāda situācija apmierina, 52% tikai daļēji apmierina zināšanu trūkums speciālās izglītības jautājumos, bet 39% ir neapmierināti ar zināšanu trūkumu. Savukārt tie, kuri ir mācījušies profesionālajā studiju programmā un tālākizglītības programmās par speciālās izglītības jautājumiem, dažādi vērtē iegūtās zināšanas (skatīt 17. attēlu). Vairāk kā puse respondentu (57%) ir apmierināti ar iegūtajām zināšanām gan profesionālajā studiju programmā, gan tālākizglītības programmās.

Attēls Nr.17. Respondentu vērtējums par zināšanām speciālajā izglītībā profesionālajā studiju un tālākizglītības programmās

Neapmierina zināšanas speciālās izglītības jautājumos 5% respondentu. Daļēji apmierināti par savām zināšanām ir vidēji 38%. Tas liecina par to, ka ir nepieciešamība papildināt zināšanas speciālās izglītības jautājumos. Kaut arī netika iegūti dati par laika periodu,

kurā pedagogi ieguva zināšanas par speciālās izglītības jautājumiem, taču rezultāti norāda uz nepieciešamību pilnveidot programmas speciālās izglītības jautājumos.

Raksturojot pedagogu tālākizglītības nodrošināšanas iespējas darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, 145 (46%) respondenti ir atzinuši šīs iespējas par pietiekamām. Taču 37% no kopējā respondentu skaita tālākizglītības iespējas ir atzinuši par nepietiekamām.

Tabula nr.19

Respondentu viedokļa apkopojums par tālākizglītības nodrošināšanas iespējām darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem

Amats	Pietiekami	Nepietiekami	Cita atbilde
Pirmsskolas izglītības pedagogi	57,1%	28,6%	14,3%
Sākumskolas izglītības pedagogi	52,3%	33,8%	13,8%
Pamatizglītības pedagogi	42,2%	38,6%	19,3%
Vidējās izglītības pedagogi	45,2%	36,3%	18,5%
Speciālās izglītības pedagogi	53,8%	38,5%	7,7%
Arodizglītības pedagogi	21,4%	67,9%	10,7%

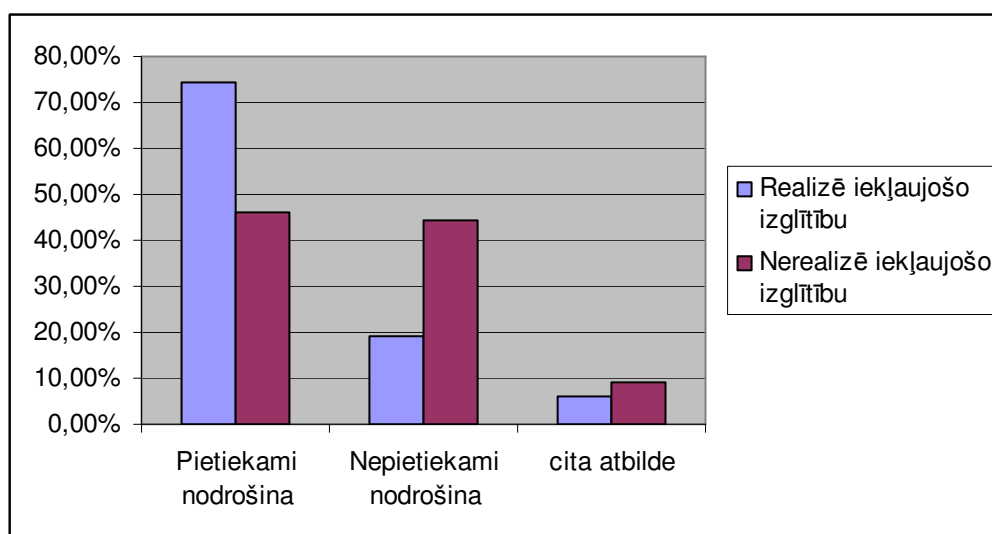
Rezultāti uzrāda, ka visvairāk nepietiekamas zināšanas par darbu ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem ir arodizglītības pedagogiem (skatīt 19. tabulu). Pēc anketēšanas pedagogi atzina, ka tālākizglītībasursos vispārizglītojošo izglītības iestāžu pedagogiem darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem netiek skatīti jautājumi par aroda mācīšanas īpatnībām šiem izglītojamiem. Tie, kuri izvēlējās variantu „cita atbilde,” visvairāk komentēja tālākizglītības kursu nepieejamību samaksas ziņā: „*pedagogs no savas algas nevar apmaksāt,*” „*ja apmaksā projekts vai pašvaldība, tad vietu skaits ir ierobežots, visi netiek,*” „*kursu realizācija tuvāk dzīves vietai samazinātu izdevumus*”. Ir pedagogu ieteikumi veidot tālākizglītības kursu programmas par konkrētiem mācību priekšmetiem. Piektā daļa respondentu (variants „cita atbilde”) atbildēja, ka nevar komentēt šo jautājumu, jo nepārzina situāciju. Tas

varētu būt saistīts gan ar pedagogu ieinteresētības pakāpi, gan informācijas pieejamības jautājumiem.

Apkopojot rezultātus par pedagogu zināšanām un tālākizglītības iespējām speciālās izglītības jautājumos, var secināt, ka ir nepieciešamība pilnveidot pedagogu profesionālajā studiju programmā studiju kursus par speciālās izglītības jautājumiem, tālākizglītības programmās dažādot un pilnveidot informāciju darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem.

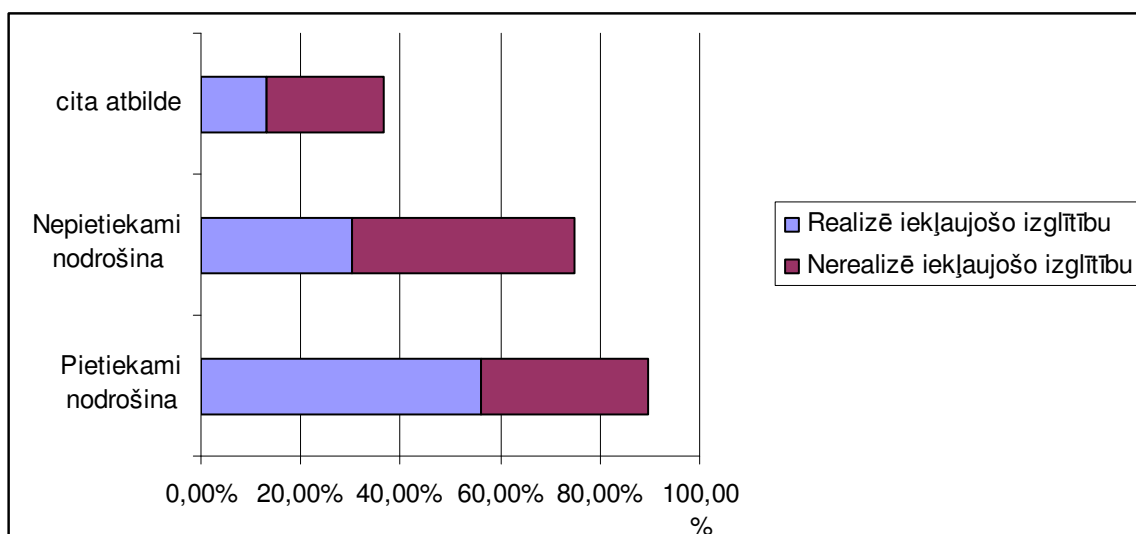
Noskaidrojot pedagogu informētību un izpratni par iekļaujošās izglītības realizāciju izglītības iestādēs, tika konstatēts, ka 76% aptaujāto pedagogu ir informēti par šiem jautājumiem. 17% respondentu noliedz iekļaujošās izglītības realizāciju savā izglītības iestādē, bet 7% respondentu nezina, vai tāda tiek realizēta izglītības iestādē, kur viņi strādā. Piebildēs, ko šie respondenti ir snieguši, atklājas, ka nav pilnīgas izpratnes par iekļaujošās izglītības būtību. Tas liek domāt par to, ka ir izglītības iestādes, kurās informācijas aprites jautājumi nav pilnībā atrisināti, jo daļa pedagogu nezina par noteiktu jautājumu risināšanu izglītības iestādē.

Pedagogu vērtējums par izglītības iestādes iespējām nodrošināt iekļaujošās izglītības realizāciju ir pozitīvs (skatīt 18. attēlu). Kritiskāki ir tie pedagogi, kuri uzskata, ka izglītības iestādē netiek realizēta iekļaujošā izglītība, jo nepietiekami ir nodrošinātas iespējas tās realizācijai. Tie, kuri izvēlējušies variantu „cita atbilde”, sniedz atbildi, ka pašlaik izglītības iestāde ir daļēji gatava realizēt iekļaujošo izglītību. Pamatojuma šādam vērtējumam nav, tāpēc grūti analizēt, ko tas nozīmē - daļēji gatava realizēt iekļaujošo izglītību.

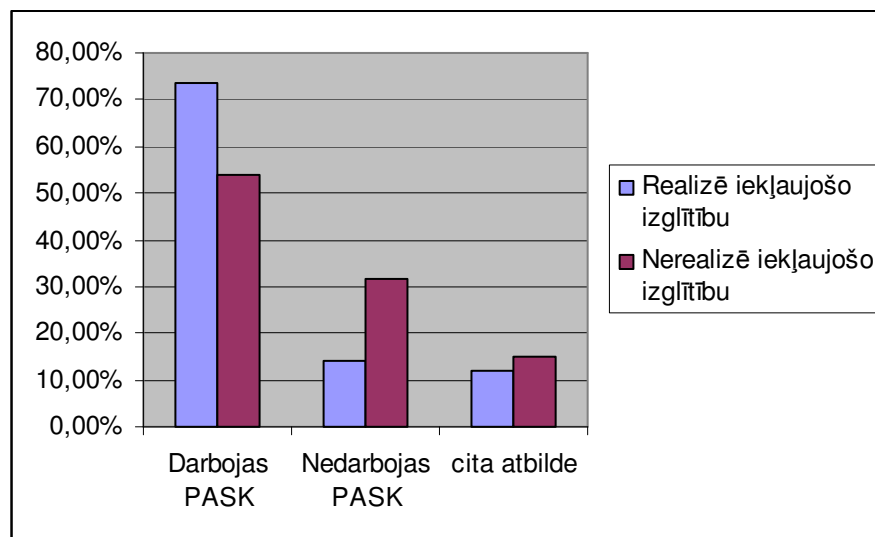
Attēls Nr.18. Respondentu vērtējums par izglītības iestādes iespējām nodrošināt iekļaujošās izglītības realizāciju

Arī raksturojot izglītības iestādes mācību organizāciju (formas, korekcijas iespējas, terapijas veidus) izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai, lielākais vairums, t. i. 56,3% pedagogu to vērtē kā pietiekamu (skatīt 19. attēlu).

Attēls Nr.19. Respondentu vērtējums par izglītības iestādes mācību organizāciju izglītojamo speciālo vajadzību nodrošināšanai

Skeptiska attieksme par mācību procesa organizāciju parādās pedagogiem, kuri uzskata, ka viņu izglītības iestādē nerealizē iekļaujošo izglītību. Atbildes variantā „cita atbilde” atkal ir redzams, ka daļa pedagogu nezina par situāciju savā izglītības iestādē. Atbildes jautājumā par pedagogiskās atbalsta sistēmas komandas darbu izglītības iestādē, nevar vērtēt viennozīmīgi. Kopējie dati uzrāda, ka 70% pedagogu apstiprina, ka viņu izglītības iestādēs darbojas pedagogiskā atbalsta sistēmas komanda (skatīt 20. attēlu). Reālie dati par aptaujā iesaistītajām izglītības iestādēm liecina, ka tikai atsevišķās izglītības iestādēs ir visi atbalsta komandas speciālisti. Viņu darbs tiek organizēts pēc komandas darba modeļa. To apliecina arī mazais respondentu skaits mērķgrupā „atbalsta personāls,” kaut arī izglītības iestādes ir tās pašas. Visticamāk pedagogi, izlasot anketas jautājumu, uzmanību pievērsa nevis jēdzienam „komanda,” bet speciālistu uzskaitījumam, kas sniegts kā paskaidrojums.

Attēls Nr.20. Respondentu atbilžu apkopojums par pedagoģiskās atbalsta sistēmas komandas (PASK) darbību izglītības iestādē

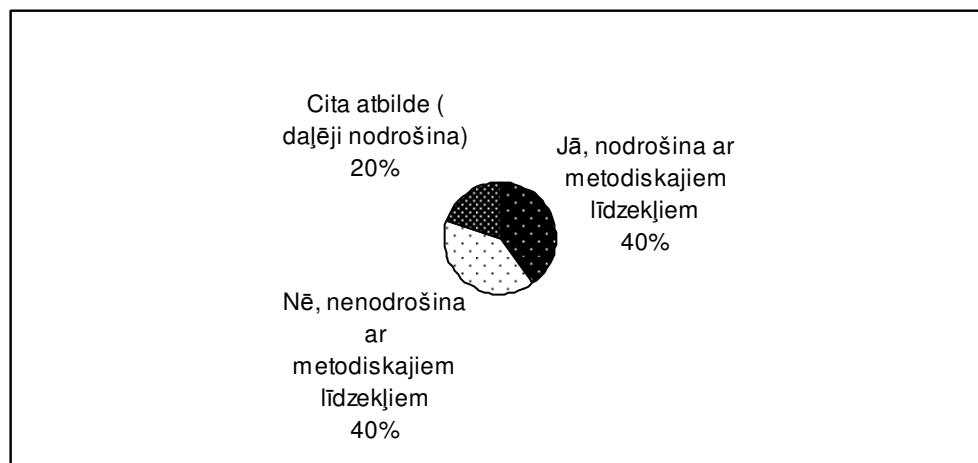
Pedagoģiskās atbalsta sistēmas komandas speciālisti palīdz pedagogiem diagnosticēt, izprast izglītojamo grūtības mācību procesā, kopīgi meklē efektīvākos mācību veidus, metodes, paņēmienus izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem. Pilsētu izglītības iestādēs, kur izglītojamo skaits ir pietiekams, lai nodrošinātu speciālistu (psihologa, sociālā pedagoga, speciālās izglītības pedagoga, logopēda u.c.) darba likmes, komandas darbs ir iespējams un dod labus rezultātus iekļaujošās izglītības realizācijas nodrošināšanā. Ja runa ir par lauku izglītības iestādēm, tad šo speciālistu pakalpojumu nodrošinājums ir neefektīvs. Piemēram, ja psihologa slodze lauku izglītības iestādē ir tikai 0,25 daļas no likmes, tad psihologs izglītības iestādē strādā vienu darba dienu, kuras ietvaros var veikt diagnostiku un risināt akūtākos jautājumus, konsultējot pedagogus, izglītojamos un viņu vecākus, taču par psiholoģiskās korekcijas darbu šādos apstākļos nevar būt runa. Ja pietiek finansējuma vēl kāda speciālista noalgošanai, tad arī šis speciālists nevar veikt savu darbu pilnībā, jo likme ir maza. Lauku izglītības iestāžu pedagogi ir priecīgi arī par tādu atbalstu.

74% respondentu apstiprina, ka izglītības iestādes vadība atbalsta un sniedz palīdzību pedagogiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai. 15% pedagogu šādu atbalstu un palīdzību nesaņem no izglītības iestādes vadības, bet 11% respondentu atbildēja, ka vadība tikai daļēji sniedz atbalstu un palīdzību pedagogiem izglītojamo speciālo vajadzību apmierināšanai.

Apkopojot rezultātus par iekļaujošās izglītības nodrošinājumu izglītības iestādēs pedagogu vērtējumā, var secināt, ka lielākā daļa aptaujā iesaistīto izglītības iestāžu iekļaujošās izglītības realizāciju nodrošina pietiekamā līmenī. Izglītības iestādēs būtu

jāpārskata informācijas aprites sistēma, jo aptauja uzrādīja, ka ir pedagogi, kuri nezina par noteiktu jautājumu risināšanas gaitu viņu izglītības iestādē.

Mācību procesa organizācijā nozīmīga ir mācību materiālu, metodisko līdzekļu esamība un daudzveidība. Izglītības iestādei būtu jānodrošina pedagogi ar šiem materiāliem. Aptaujāto pedagogu viedoklis par šo nodrošinājumu dalījās (skatīt 21. attēlu).

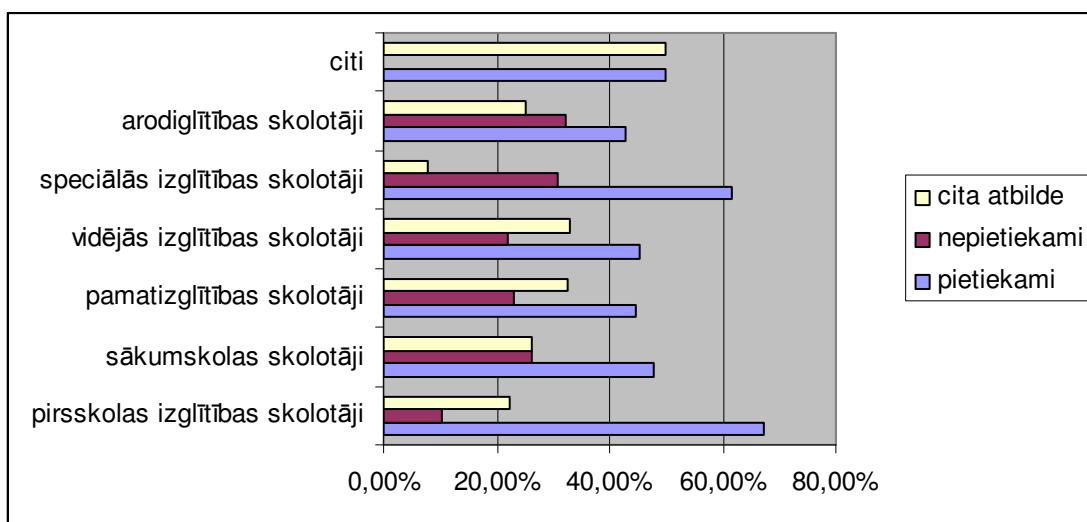
Attēls Nr. 21. Respondentu atbilžu sadalījums par pedagogu nodrošinājumu izglītības iestādēs ar metodiskajiem līdzekļiem darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem

Lielākā daļa pedagogu atzina, ka izglītības iestāde nodrošina ar metodiskajiem līdzekļiem: pilnībā - 40%, daļēji – 20% respondentu. 40% pedagogu atzīst, ka izglītības iestāde nenodrošina ar metodiskajiem līdzekļiem, visvairāk to ir starp sākumskolas, pamatzglītības, vidējās izglītības un arodizglītības pedagogiem. Šos datus apstiprina sniegtā informācija par izmantojamajiem mācību materiāliem. Gandrīz puse respondentu izmanto darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem pašu gatavotus mācību materiālus. Nākošie, biežāk nosauktie mācību materiāli, ir didaktiskie materiāli, attīstošās spēles, kas ir pielāgotas atbilstoši konkrētam izglītojamā funkcionālajam traucējumam. Tālāk pedagogi nosauc grāmatas, interneta resursus, kuri tiek atlasīti un pielāgoti konkrētajam gadījumam. Darbā ar izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem pedagogi izmanto tos pašus mācību materiālus, ko speciālo izglītības iestāžu pedagogi darbam ar izglītojamiem. Bieži tiek pieminēti materiāli, kas iegūti no dalības projektos,ursos, pieredzes apmaiņā ar kolēģiem, speciālistu (psihologa, logopēda u.c) ieteiktie uzdevumi, kā arī mācību standartam atbilstoši mācību materiāli (nav viens konkrēts, bet ir dažādu autoru un dažādu izdevniecību). Tika noskaidrotas arī pedagogu vēlmēs, kādi materiāli būtu vajadzīgi. Šajā jautājumā pedagogu vidū ir liela vienprātība: ir vajadzīgi gan interaktīvie mācību materiāli (atbalsta 66% aptaujāto), gan mācību metodiskā literatūra (atbalsta 66% aptaujāto). Tie, kuri izvēlējušies variantu „cita atbilde,” norāda uz mācību izdales, uzskates

materiālu, darba burtnīcu, didaktisko spēļu, mācību grāmatu nepieciešamību konkrētajā mācību priekšmetā, kā arī „gaismas galdu,” sensorās sienas spēles (izglītojamiem ar dzirdes traucējumiem), mācību tehniskos līdzekļus (datorus ar projektoriem, interaktīvās tāfeles).

Apkopojot iegūtos rezultātus par pedagogu nodrošinājumu ar mācību materiāliem, var secināt, ka šobrīd izglītības iestādēs ir atšķirības šī jautājuma risināšanā. 40% pedagogu atzīst, ka izglītības iestāde nenodrošina ar metodiskajiem līdzekļiem, visvairāk tas redzams no sākumskolas, pamatizglītības, vidējās izglītības un arodizglītības pedagogu atbildēm. Gandrīz puse respondentu izmanto darbā ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem pašu gatavotos mācību materiālus. Pedagogi uzskata - realizējot iekļaujošās izglītības procesu darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, nepieciešami gan interaktīvie mācību materiāli, gan metodiskā literatūra.

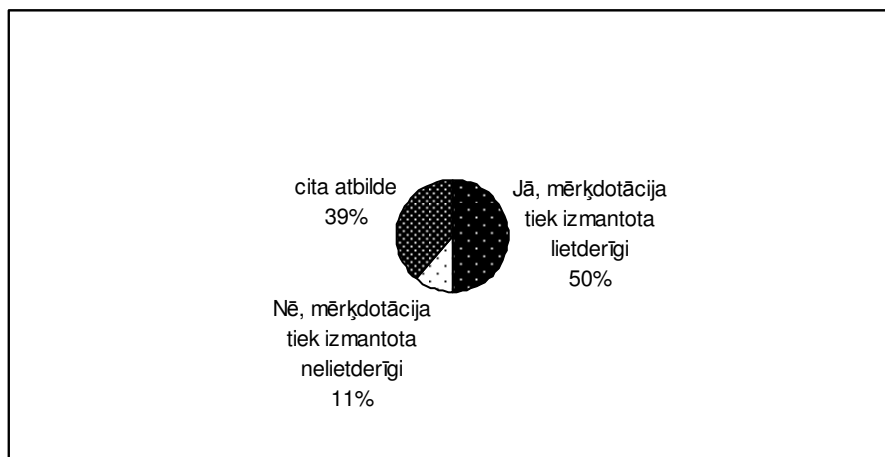
Mācību procesa efektivitāti paaugstina arī dažādu izglītības iestādei pieejamo resursu izmantošana. Pedagogu atbildes par dažādu resursu izmantošanas lietderību norāda uz to pietiekamību izglītības iestādēs (skatīt 22. attēlu).

Attēls Nr.22. Respondentu atbilžu apkopojums par dažādu resursu izmantošanas lietderību

Trešā daļa speciālās izglītības un arodizglītības pedagogu (attiecīgi 30,8% un 32,1%) norāda uz nepietiekamību lietderīgā resursu izmantošanā. Diezgan liels atbilžu skaits ir variantā „cita atbilde,” kur parādās tādas atbildes kā „nezinu,” „neesmu informēts” u.tml. Izglītības iestādēs būtu jāpārskata informācijas aprites sistēma, jo aptauja uzrāda, ka ir pedagogi, kuri nezina par noteiktu jautājumu risināšanas gaitu viņu izglītības iestādē. Līdzīga aina veidojas arī ar informētību par mērķdotācijām, kas paredzētas izglītojamo ar speciālām vajadzībām nodrošināšanai. Variantā „cita atbilde” respondenti raksta - „nezinu,” „grūti teikt,” „daļēji”.

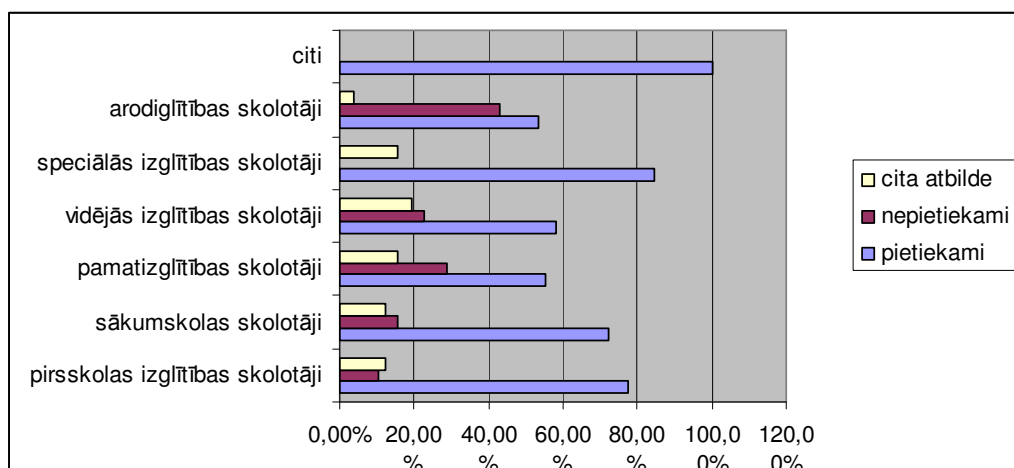
Tādas atbildes var liecināt par pedagogu intereses trūkumu dotajos jautājumos vai informācijas aprites nepilnībām izglītības iestādē.

Attēls Nr. 23. Respondentu vērtējums par mērķdotāciju, kas paredzēta izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem nodrošināšanai, lietderīgu izmantošanu izglītības iestādē

Apkopojot rezultātus par dažādu resursu un mērķdotāciju izmantošanas lietderību izglītības iestādēs, var secināt, ka lielākā daļa respondentu uzskata to par pietiekami lietderīgu. Taču apmēram trešā daļa respondentu nepārzina šo jautājumu norisi savā izglītības iestādē. Tas var liecināt par pedagogu intereses trūkumu šajos jautājumos vai informācijas aprites nepilnībām izglītības iestādē.

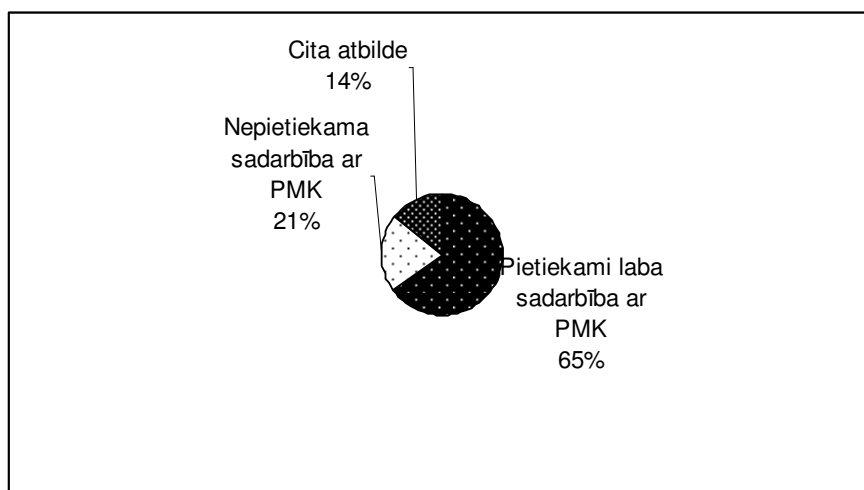
Iekļaujošās izglītības procesa realizācija nav iedomājama bez vecāku, dažādu speciālistu, sabiedrības līdzdalības. Pedagogu vērtējums par sadarbību ar šiem partneriem ir pozitīvs. Vērtējot sadarbību ar izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vecākiem, 65% respondentu atzīst, ka tā ir pietiekama, lai varētu risināt radušās problēmas. 22% respondentu uzskata, ka sadarbība ar vecākiem ir nepietiekama, bet 13%, izvēlas variantu „cita atbilde.” Viņi atbild, ka sadarbību varētu vērtēt kā daļēji pietiekamu un uzsver, ka to ietekmē arī vecāku ieinteresētība sadarbīties. Pedagogu atbildes šajā jautājumā uzrāda arī sakarības starp izglītojamā vecumu un sadarbības ar vecākiem intensitāti (skatīt 24. attēlu). Kā pietiekamu sadarbību ar vecākiem visvairāk vērtē pirmsskolas, sākumskolas, speciālās izglītības pedagogi un citi speciālisti (surdotulki, logopēdi). Grūtāk sadarbību veidot pamatzglītības un vidējās izglītības pedagogiem. Par to liecina atbildes „nepietiekams”.

Attēls Nr. 24. Pedagogu vērtējums sadarbībai ar izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vecākiem

Lielākās grūtības sadarbībā ar vecākiem ir arodizglītības pedagogiem. Pedagogi stāsta, ka ir vecāki, kuri nekad neierodas izglītības iestādē, pat izlaiduma svinības nav pietiekams iemesls, lai vecāki ierastos izglītības iestādē. Bieži vecāki aizbildinās ar savu aizņemtību, ar to, ka uzskata, ka izglītojamajam pašam jātiek ar visu galā, jo ir pietiekami patstāvīgs u.tml.

Gandrīz visu izglītības iestāžu pedagogi pozitīvi vērtē sadarbību ar pedagogiski medicīnisko komisiju (PMK), vienīgi arodizglītības iestāžu pedagogi ir skeptiskāki, jo reāli šī sadarbība ir tikai retos gadījumos. PMK speciālisti vairāk sadarbojas ar pirmsskolas, sākumskolas un pamatizglītības iestāžu pedagogiem.

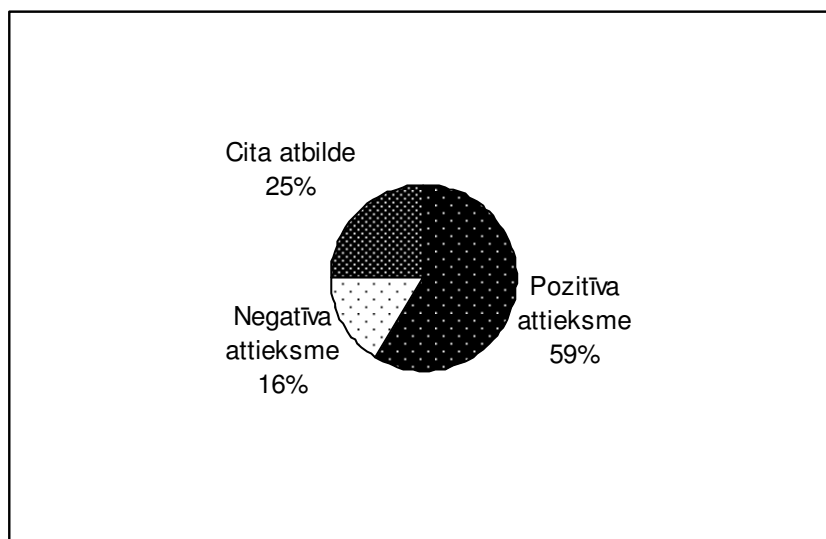

Attēls Nr. 25. Pedagogu vērtējums sadarbībai ar pedagogiski medicīnisko komisiju

Neliela daļa pedagogu atzīst, ka līdz šim nav bijis jāsadarbojas ar PMK speciālistiem (skatīt 25. attēlu). Veicot šo atbilžu analīzi, ir jāņem vērā tradicionālā pieredze sadarbībai ar PMK, kuras sāk darbu tad, kad izglītības iestādes iesniedz pieteikumus konkrētā gadījuma

izvērtēšanai. PMK nedarbojas pastāvīgi, tāpēc pedagogi nevar izmantot PMK speciālistu palīdzību un padomus tajā brīdī, kad tas nepieciešams.

Novērtējot sabiedrības attieksmi pret izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, pedagogi atzīst to par pozitīvu (skatīt 26. att.).

Attēls Nr. 26. Sabiedrības attieksmes pret izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem novērtējums pedagogu skatījumā

Sabiedrības negatīvu attieksmi pret izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem vairāk atzīst speciālās izglītības un pamatizglītības pedagogi. Izvēloties variantu „cita atbilde,” pedagogi atzīst, ka attieksme ir dažāda, tā nevar būt novērtējama viennozīmīgi. Vēl pedagogi sniedz arī citas atbildes - sabiedrības attieksme raksturota kā neitrāla, vienaldzīga, ja tas tieši neskar konkrētu cilvēku, viņš par to neinteresējas. Mūsu sabiedrība dzīvo pārmaiņu laikā, informētības līmenis par izglītojamiem (arī pieaugušiem cilvēkiem) ar funkcionāliem traucējumiem ir atšķirīgs, tāpēc iespējami dažādi attieksmju veidi.

Apkopojot rezultātus par pedagogu vērtējumu sadarbībai ar vecākiem un pedagogiski medicīnisko komisiju, kā arī pedagogu novērtējumu par sabiedrības attieksmi pret izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, var secināt, ka kopumā vērtējums ir pozitīvs. Grūtības sadarbībā ar vecākiem ir arodizglītības, pamatizglītības un vidējās izglītības iestāžu pedagogiem. Gandrīz visu izglītības iestāžu pedagogi pozitīvi vērtē sadarbību ar pedagogiski medicīnisko komisiju (PMK), vienīgi arodizglītības iestāžu pedagogi ir skeptiskāki, jo reāli šī sadarbība ir retos gadījumos. Novērtējot sabiedrības attieksmi pret izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem, lielākā daļa pedagogu atzīst

to par pozitīvu. Daļa pedagogu pauž viedokli, ka šī attieksme ir dažāda un nevar būt novērtējama viennozīmīgi.

Izglītības iestāžu izglītojamo aptauja

1.bloks. Ziņas par izglītojamajiem

Aptaujā piedalījās 510 respondenti, no tiem 223 meitenes un 287 zēni. Pamatizglītības vecuma respondentu grupā sadalījums pēc dzimumiem ir proporcionāls - attiecīgi ir 132 meitenes un 132 zēni, bet vidējās izglītības vecuma grupā zēnu skaits pārsniedz meiteņu skaitu. Tas varētu būt saistīts ar to, ka pētījumā ir iekļautas arī 3 arodizglītības iestādes, kur respondentu vidū dominē zēni, jo profesiju piedāvājums arodizglītības iestādēs zēniem piedāvā daudzveidīgākas izvēles iespējas, turpretī meitenēm apgūstamo profesiju piedāvājums ir ierobežots.

Tabula Nr.20

Izglītojamo sadalījums pēc dzimuma un klases

		Klase			Kopā
		6. – 7.	8. – 9.	10. – 12.	
Dzimums	meitenes	61	71	91	223
	zēni	68	64	155	287
kopā		129	135	246	510

2.bloks. Grūtības mācībās

No 510 respondentiem ar grūtībām mācību procesā nav satapušies 170 respondenti, kas veido trešo daļu no aptaujātajiem. Pārējie 340 ir sastapušies ar lielākām vai mazākām grūtībām, savu atbildi komentāros tās raksturojot dažādi - *ļoti reti, dažreiz, atkarībā no tēmas, konkrētā priekšmeta, nav viegli, jo „izglītības sistēma domāta tā kā priekš ģēnijiem”*. Viens no respondentiem precizē, ka grūtības radās tad, kad sāka mācības citā izglītības iestādē. Kā īpašs gadījums minama atbilde par to, ka grūtības sagādā tikšana līdz izglītības iestādei, jo nav transporta. Tā ir lauku izglītības iestāžu izglītojamo realitāte.

Tabula Nr.21

Visbiežāk sastopamās grūtības mācībās

Visbiežāk grūtības mācībās bija		Dzimums		kopā	Klase		
		meitenes	zēni		6. -7.	8. – 9.	10. – 12.
Mājas	Skaitis	56	94	150	33	24	93

darbu izpildē	% sadalījums „šīs grūtības”	37,3%	62,7%	100%	22,0%	16,0%	62,0%
	% sadalījums dzimums/klase	26,8%	34,4%		33,9%	25,4%	11,6%
Latviešu valodā	Skaits	36	67	103	36	31	36
	% sadalījums	35,0%	65,0%	100%	35,0%	30,0%	35,0%
	% sadalījums dzimums/klase	17,2%	24,5%		30,5%	25,4%	14,9%
Matemātikā	Skaits	114	153	267	60	64	143
	% sadalījums	42,7%	57,3%	100%	22,5%	24,0%	53,6%
	% sadalījums dzimums/klase	54,5%	56,0%		50,8%	52,5%	59,1%
Sportā	Skaits	12	6	18	5	11	2
	% sadalījums	66,7%	33,3%	100%	27,8%	61,1%	11,1%
	% sadalījums dzimums/klase	5,7%	2,2%		4,2%	9,0%	0,8%
Cita atbilde	Skaits	60	39	99	40	31	28
	% sadalījums	60,6%	39,4%	100%	40,4%	31,3%	28,3%
	% sadalījums dzimums/klase	28,7%	14,3%		33,9%	25,4%	11,6%
Kopā	Atbilžu skaits	278	359	637	174	161	302
	sadalījumā dzimums/klase						
	% skaits sadalījumā dzimums/klase	100%	100%		100%	100%	100%

Variantā „cita atbilde” no 99 atbildēm 2 respondenti norādīja, ka viņiem nav grūtību. Bija arī citas atbildes - *grūtību nav, ja mācos; grūtības mācībās ir dažreiz; grūtības sagādā uzdevumi, kas saistīti ar konkursiem*. Visos pārējos gadījumos ir uzskaitīti tie mācību priekšmeti, kas nebija

minēti piedāvātajos atbilžu variantos – *svešvalodas, fizika, ķīmija, bioloģija, ģeogrāfija, dabaszinības, vēsture, vizuālā māksla, mājturība, saskarsme, grāmatvedība, statistika, auto uzbūve.*

Visbiežāk grūtības rada **matemātikas** apguve – to min 267 respondenti, kas ir vairāk nekā puse no aptaujātajiem izglītojamajiem (52%). Attiecībā pret visu kopējo nosaukto mācību grūtību skaitu tas veido 42%. Būtiski, ka pamatzglītības klasēs matemātika rada problēmas aptuveni ceturtajai daļai no izglītojamajiem, bet vidējās izglītības klasēs tieši matemātikā grūtības ir 53,6%. **Latviešu valodas** apguve rada grūtības mazākam izglītojamo skaitam. Nav pārsteigums, ka te atšķirības parādās tieši starp dzimumiem, meitenes to minējušas divreiz retāk nekā zēni (35% meiteņu un 65% zēnu).

Pēc respondentu atbildēm var spriest, ka **mājas darbu** izpilde arī rada grūtības. Šajā grūtību kategorijā atšķiras respondentu sadalījums gan pēc dzimuma, gan klases, kurā mācās izglītojamie – tā ir izteiktāka zēniem. Biežāk ar grūtībām mājas darbu izpildē saskaras vidējās izglītības vecuma izglītojamie. Meitenes apliecina savu relatīvi lielāku pacietību un apzinīgumu rutīnu darbību veikšanā. No 313 respondentiem, kuri pilda mājas darbus, ar grūtībām to izpildē ir saskārušies 150 izglītojamie. 38 respondenti atzīstas, ka viņi nepilda mājas darbus (tie ir 5% no aptaujātajiem respondentiem).

Sports nav tas mācību priekšmets, kas vairumam respondentu rada grūtības. Tie ir tikai 5,7% no aptaujātajām meitenēm un 2,2% no zēniem. Problēmas ar sportu aktualizējas pamatzglītības pēdējās klasēs - to norādījuši 9% izglītojamo (8. un 9. klase).

3.bloks. Palīdzība

Ja mācību procesā rodas grūtības, rodas jautājums, vai izglītojamie mēģina tikt ar tām galā? Pētījumā tika noskaidrots, vai respondenti griežas pēc palīdzības, vai palīdzību izdodas saņemt kā iecerēts, kādu palīdzību respondenti vēlētos saņemt.

Tabula Nr. 22

Kopsavilkums jautājumam par palīdzību izglītojamiem mācību procesā

Vai meklē palīdzību		Dzimums		Kopā	Klase		
		meitenes	zēni		6. – 7.	8. – 9.	10. – 12.
Jā	Skaits	146	165	311	88	83	140
	% sadalījums „meklē palīdzību”	46,9%	53,1%	100%	28,3%	26,7%	45,0%
	% sadalījums dzimums/klase	66,1%	58,3%		68,2 %	63,4%	57,4%

Nē	Skaits	55	102	157	31	37	89
	% sadalījums	35,0%	65,0%	100%	19,7%	23,6%	56,75
	„meklē palīdzību”						
	% sadalījums	24,9%	36,0%		24,2%	28,2%	36,5%
	dzimums/klase						
Cita atbilde	Skaits	20	16	36	11	11	15
	% sadalījums	55,6%	44,4%	100%	30,6%	30,6%	41,7%
	„meklē palīdzību”						
	% sadalījums	9,0%	5,7%		7,8%	8,4%	6,1%
	dzimums/klase-						
kopā		221	283	504	129	131	244
		100%	100%		100%	100%	100%

Apkopotie rezultāti liecina, ka vairāk nekā puse no respondentiem - 66% meiteņu un 58% zēnu - vajadzības gadījumā meklē palīdzību. Arī tie 36 respondenti, kuri izvēlējušies citu atbildi, norāda, ka:

- palīdzību lūdz dažreiz;
- konsultējas ar klasesbiedriem;
- meklē internetā;
- nav bijusi vajadzība pēc palīdzības.

Ir arī atbildes, kas liecina par bēdīgu pieredzi – *meklēju, taču nepaskaidroja kā nākas, dažreiz meklēju palīdzību, dažreiz atstāju, kā ir.*

25% meiteņu un 36% zēnu no aptaujātajiem respondentiem grūtību gadījumos nemeklē palīdzību. Diemžēl, netika konstatēts, kāpēc nemeklē palīdzību - nav nepieciešamības pēc palīdzības, negatīva pieredze vai vieglprātīga attieksme pret mācībām no respondentu puses. Vairums no tiem, kas nelūdz palīdzību, ir zēni (65%). Salīdzinot klašu grupas, saglabājas līdzīgas tendences – aptuveni 60% respondentu no katras klašu grupas grūtību gadījumos meklē palīdzību. Šis skaits gan samazinās, mainoties respondentu vecumam – ja 6.-7. klašu grupā palīdzību meklē 68% respondentu, tad 8. -9. klasēs to jau ir 63%, bet vidējās izglītības vecumā – 57%. Jūtamas atšķirības ir respondentu grupā, kas nemeklē palīdzību – pamatizglītības klasēs tādu ir tikai 28% , bet vidējās izglītības klasēs – 36,5% . Tam izskaidrojumu varētu atrast, izpētot, vai respondenti ir saņēmuši cerēto palīdzību.

Kopsavilkums par cerētās palīdzības saņemšanu izglītojamiem

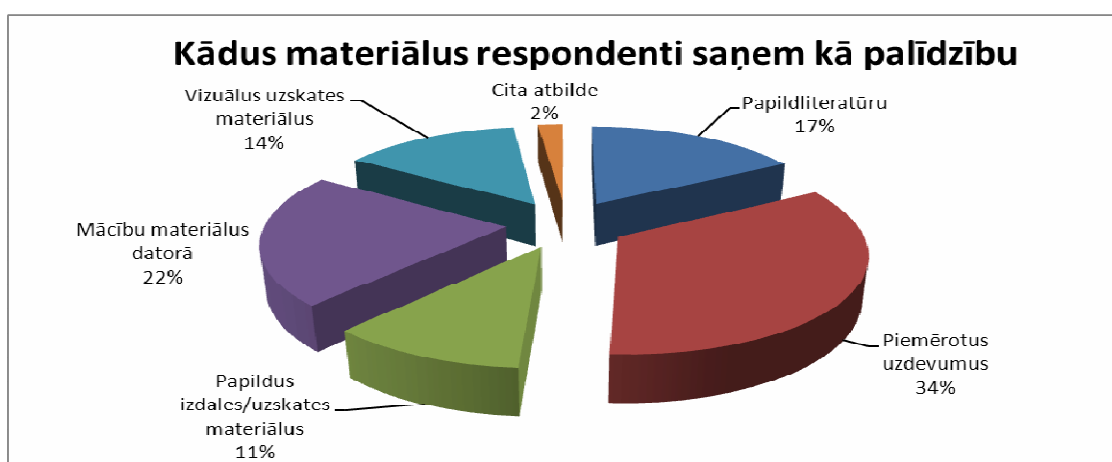
Vai saņēmi cerēto palīdzību		Dzimums		kopā	Klase		
		meitenes	zēni		6. – 7.	8. – 9.	10. – 12.
Jā	Skaitis	151	190	341	88	86	167
	% sadalījums „saņēmi cerēto”	44,3%	55,7%	100%	25,8%	25,2%	49,0%
	% sadalījums dzimums/klase	68,3%	66,4%		68,85	64,2%	68,2%
Nē	Skaitis	35	66	101	18	30	53
	% sadalījums „saņēmi cerēto”	34,7%	65,3%	100%	17,85	29,7%	52,5%
	% sadalījums dzimums/klase	15,8%	23,1%		14,1%	22,4%	21,6%
Cita atbilde	Skaitis	35	30	65	22	18	25
	% sadalījums „saņēmi cerēto”	53,8%	46,2%	100%	33,8%	27,7%	38,5%
	% sadalījums dzimums/klase	15,8%	10,5%		17,2%	13,4%	10,2%
Kopā		221	286	507	128	134	245
		100%	100%		100%	100%	100%

Iegūtie dati liecina, ka tikai aptuveni 16% meiteņu un 23% zēnu nav saņēmuši cerēto palīdzību, bet attiecīgi 68% un 66% respondentu nav vīlušies sniegtajā palīdzībā. Tie, kuri izvēlējušies citu atbildes variantu, atzīmē, ka ar palīdzību ir bijis dažādi – dažreiz tā ir gūta, dažreiz nē (to apgalvo 36 respondenti), vēl vienai daļai izglītojamo palīdzība nav bijusi vajadzīga (28 respondenti). 7 respondenti uzsver, ka tikai pats var sev palīdzēt, bet ir arī tādi, kuriem šķiet, ka palīdzības lūgšana neko nemainīs - *kā ir bijis, tā arī paliks*. Apkopojot šī jautājuma atbildes, ir redzams, ka zēni daudz biežāk ir vīlušies palīdzībā – no tiem, kas cerēto palīdzību nav guvuši, 65% ir tieši zēni.

Salīdzinot klašu grupas, arī saglabājas tendence, ka cerēto palīdzību guvušo procentuālais skaits ir lielāks salīdzinājumā ar to skaitu, kas nav saņēmuši cerēto palīdzību - attiecīgi 64% meiteņu un 68% zēnu ir guvuši cerēto palīdzību, 14% meiteņu un 22% zēnu to nav ieguvuši. No palīdzību guvušajiem respondentiem gandrīz puse ir vidējā izglītības vecuma izglītojamie. Arī puse no tiem, kas palīdzībā vīlušies, ir tajā pašā vecuma kategorijā.

Izpētot, kādus materiālus respondenti saņem kā palīdzību, noskaidrots sekojošais:

- papildliteratūra 17%;
- piemēroti uzdevumi 34%;
- papildus izdales/uzskates materiāli 11%;
- mācību materiāli datorā 22%;
- vizuālus uzskates materiāli 14%;
- citas atbildes 2% - neko nevajag, pedagoga mutiska palīdzība, aprakstīta uzdevuma darbība.

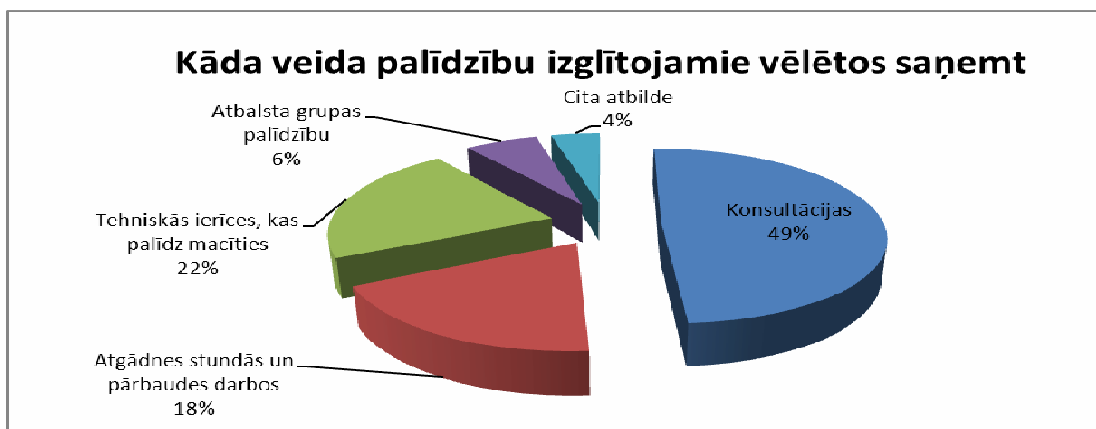

Attēls Nr. 27. Kopsavilkums par mācību materiālu saņemšanu kā palīdzību izglītojamiem

Uzdevumi ir tie mācību materiāli, kurus veicot, izglītojamie attīsta savas prasmes un iemaņas ikvienā. Aptaujā noskaidrojās, ka lielākās grūtības vairumam respondentu sagādā matemātika, tāpēc ir saprotams, kāpēc šis mācību materiāla veids dominē palīdzības sniegšanā. Kā nākošais populārākais materiālu saņemšanas veids ir mācību materiāli datorā.

No aptaujas rezultātiem tika noskaidrots, kāda veida palīdzību respondenti vēlētos saņemt:

- konsultācijas - 47%;
- atgādnēs stundās un pārbaudes darbos - 18%;
- tehniskās ierīces, kas palīdz mācīties - 21%;
- atbalsta grupas palīdzība (psihologa vadībā apspriest problēmas ar vienaudžiem) - 6%;
- citas atbildes - 4% (lai pedagogs stundā nodrošina klusumu, vairāk praktiskās darbošanās, individuāla pieeja, man nevajag).

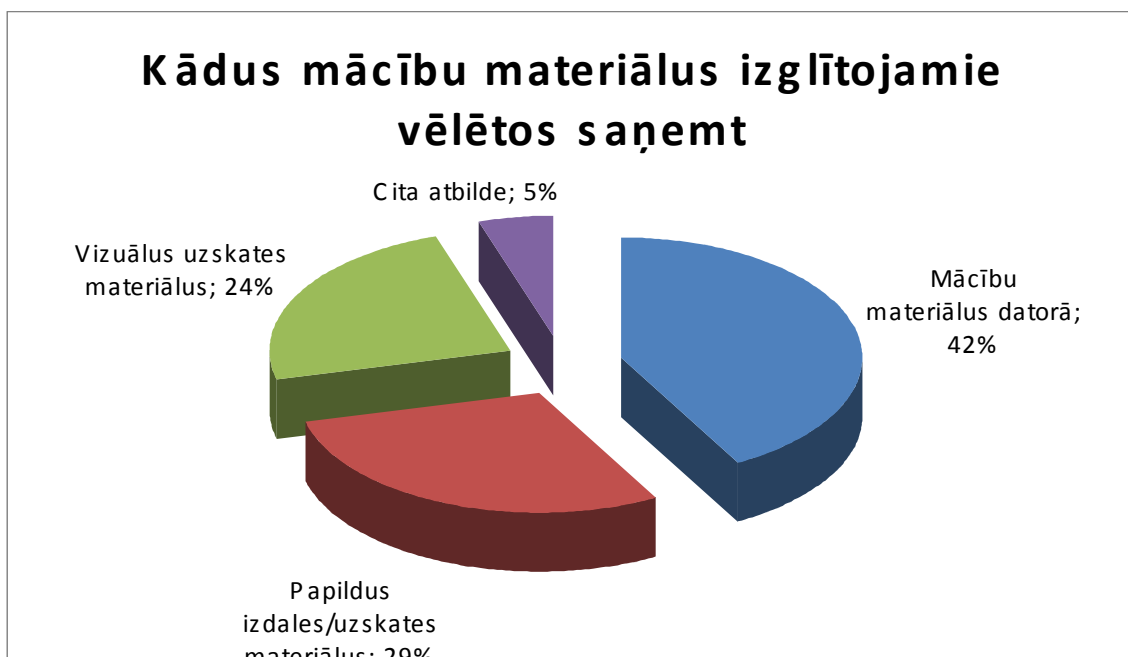

Attēls Nr. 28. Kopsavilkums par jautājumu, kāda veida palīdzību vēlētos saņemt izglītojamie

Tā kā respondenti lūdz palīdzību mācību grūtību gadījumos, kad paši vairs netiek galā, tiešais kontakts ar pedagogu, viņa skaidrojums ir būtiskākais no vēlamās palīdzības veidiem. Tehnikas izmantošana gan atvieglo mācīšanos, tomēr neaizstāj „dzīvo vārdu.” Tehniskās ierīces, pēc izglītojamo domām, visvairāk palīdz mājas darbu sagatavošanā. Konsultācijas par noderīgām uzskata tie respondenti, kuriem ir grūtības matemātikas apguvē un mājas darbu pildīšanā. Atgādnēm stundās un pārbaudes darbos priekšroku dod respondenti, kuriem grūtības sagādā latviešu valodas apguve. Atbalsta grupas izmantošanas iespējas spēj novērtēt tie izglītojamie, kuriem ir grūtības ar mājas darbiem – strādāšana kopā paver daudzas iespējas. Apkopojot datus par to, kādus materiālus respondenti vēlētos, noskaidrots:

- papildus izdales/uzskates materiāli - 29%;
- mācību materiāli datorā - 42%;
- vizuālus uzskates materiāli - 24%;
- citas atbildes - 5% (neko nevajag, pietiek ar esošo, nezinu, papildus vingrinājumus, iepriekšējā gada eksāmena uzdevumus).

Priekšroka tiek dota mācību materiāliem datorā. Bez mūsdienīgām tehnoloģijām mācību procesā neiztikt.

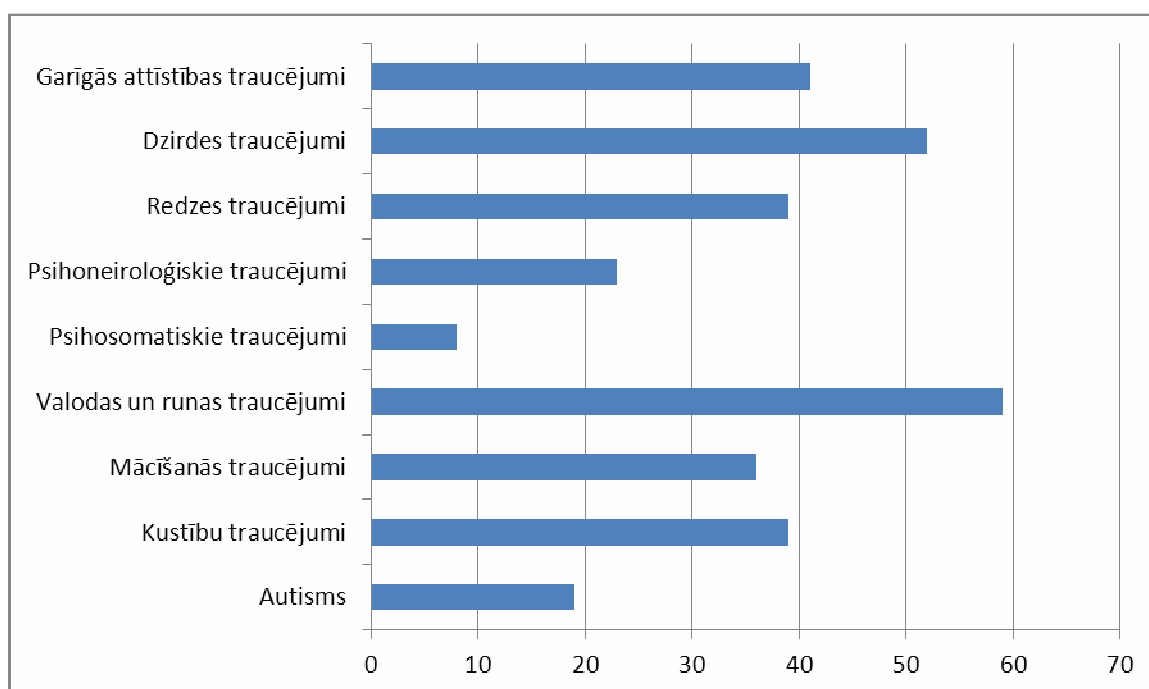

Attēls Nr. 29. Kopsavilkums par jautājumu, kādus mācību materiālus vēlētos saņemt izglītojamie

Var secināt, ka divas trešdaļas no aptaujātajiem respondentiem ir sastapušies ar grūtībām mācību procesā. Visbiežāk grūtības rada matemātika – to min 267 respondenti, kas ir vairāk nekā puse no aptaujātajiem izglītojamajiem (52%). Pēc respondentu atbildēm var spriest, ka tiem nav viegli tikt galā arī ar mājas darbiem. Konstatēts, ka vairāk nekā puse no respondentiem mācību grūtību gadījumā meklē palīdzību. Iegūtie dati liecina, ka tikai aptuveni piektā daļa no respondentiem nav saņēmuši cerēto palīdzību, bet divas trešdaļas to ir saņēmuši un nav vīlušies sniegtajā palīdzībā. Visbiežāk kā palīdzību respondenti saņem sekojošus materiālus: piemērotus uzdevumus (34%); mācību materiālus datorā (22%); papildliteratūru (17%). Noskaidrojot, kāda veida palīdzību respondenti vēlētos saņemt, tika konstatēts, ka tā ir konsultācijas, tehniskā ierīce, atgādnēs stundās un pārbaudes darbos, atbalsta grupas palīdzība. Konsultācijas (47 %) par noderīgākām uzskata tie respondenti, kuriem ir grūtības matemātikā un mājas darbu pildīšanā. Tehniskās ierīces (21%), pēc izglītojamo domām, visvairāk palīdz mājas darbu sagatavošanā. Atgādnēs stundās un pārbaudes darbos (18%) priekšroku dod respondenti, kuriem grūtības sagādā latviešu valodas apguve. Atbalsta grupas (6%) palīdzības izmantošanas iespējas spēj novērtēt tie izglītojamie, kuriem ir grūtības ar mājas darbu izpildi – strādāšana kopā paver daudzas iespējas. Apkopojot datus par to, kādus materiālus respondenti vēlētos, noskaidrots, ka tie ir mācību materiāli datorā - 42%; papildus izdales/uzskates materiāli - 29%; vizuāli uzskates materiāli - 24%.

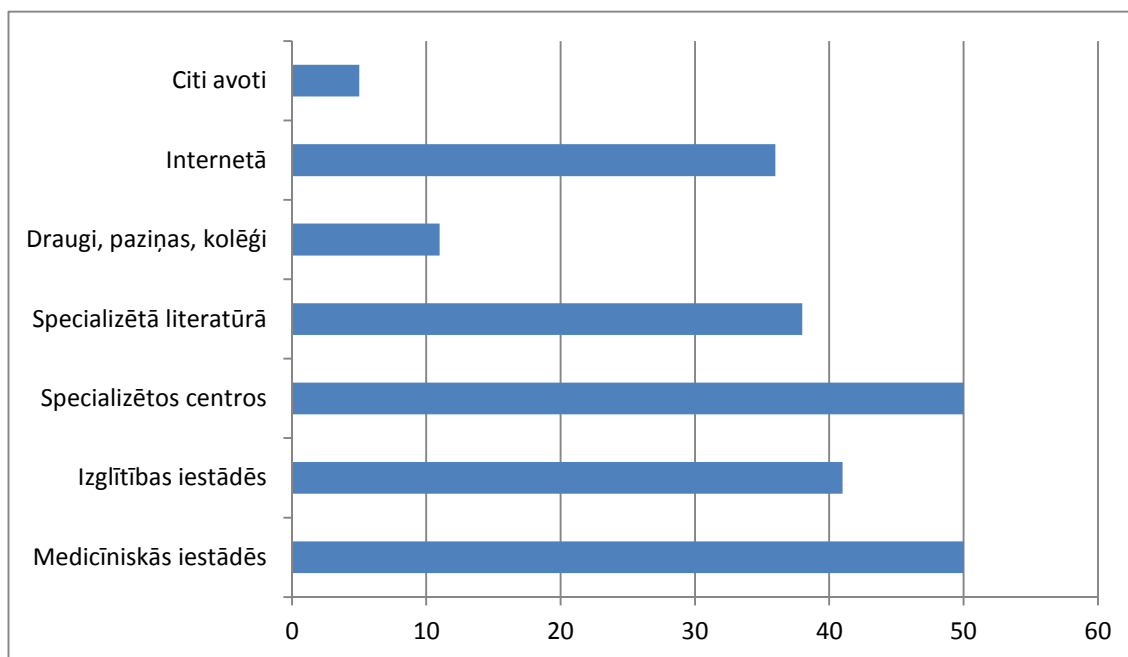
Izglītības iestāžu izglītojamo vecāku aptauja

Aptaujā piedalījās 148. respondenti. No tiem 131 sieviete un 17 vīrieši. Tādu respondentu sadalījumu noteica reāli izveidojusies situācija, jo mātes veido to vecāku vairākumu, kuri apmeklē izglītības iestādes, vecāku sapulces. No visa respondentu skaita 54 aptaujātajiem saskarsme ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām nav bijusi, bet 94 respondenti ar viņiem vairāk vai mazāk saskaras ikdienā (pētījumā iekļautas vairākas specializētās izglītības iestādes). Līdz ar to nav tādas attīstības traucējumu grupas, par kuru vismaz daži no vecākiem nebūtu informēti (skatīt 30. attēlu). Mazāk informēti ir par psihosomatiskajiem un psihoneiroloģiskajiem traucējumiem, kā arī autismu.

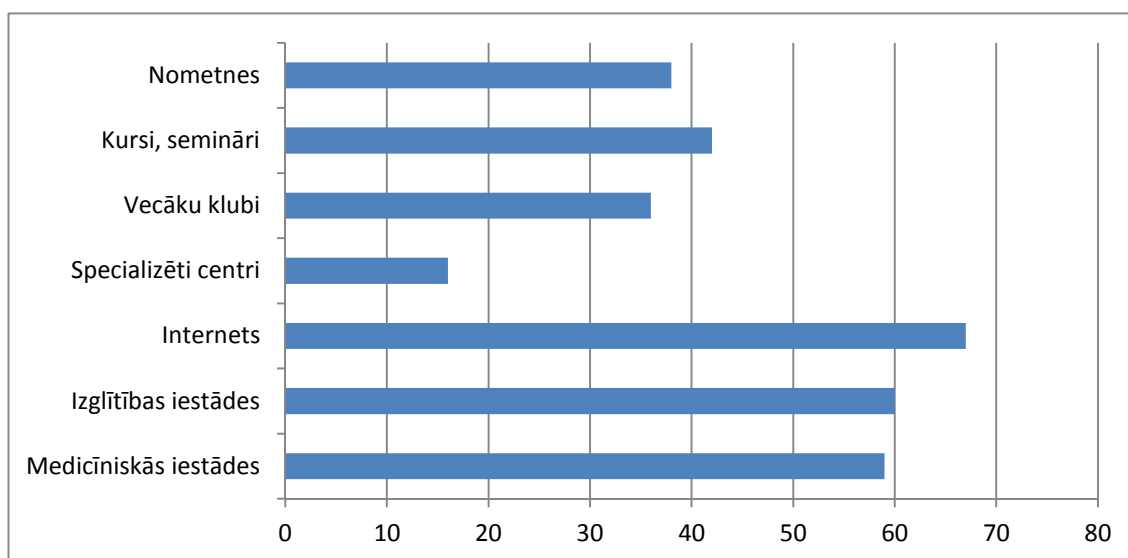
Attēls Nr. 30. Vecāku informētība par attīstības traucējumu grupām

Piektajai daļai no aptaujātajiem respondentiem nav bijusi vajadzība pēc informācijas par izglītojamiem ar funkcionāliem attīstības traucējumiem. Vecāki, kuriem ir saskarsme ar izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, ir pietiekami zinoši par informācijas un palīdzības meklēšanu jautājumos, kas skar šos izglītojamos. No atbildēm ir redzams, ka visvairāk respondenti palīdzību meklētu medicīniskajās iestādēs, specializētos centros, izglītības iestādēs, specializētajā literatūrā un internetā. (skatīt 31. att.). **Tas norāda uz nepieciešamību paaugstināt pedagogu kompetenci speciālās pedagoģijas jautājumos.**

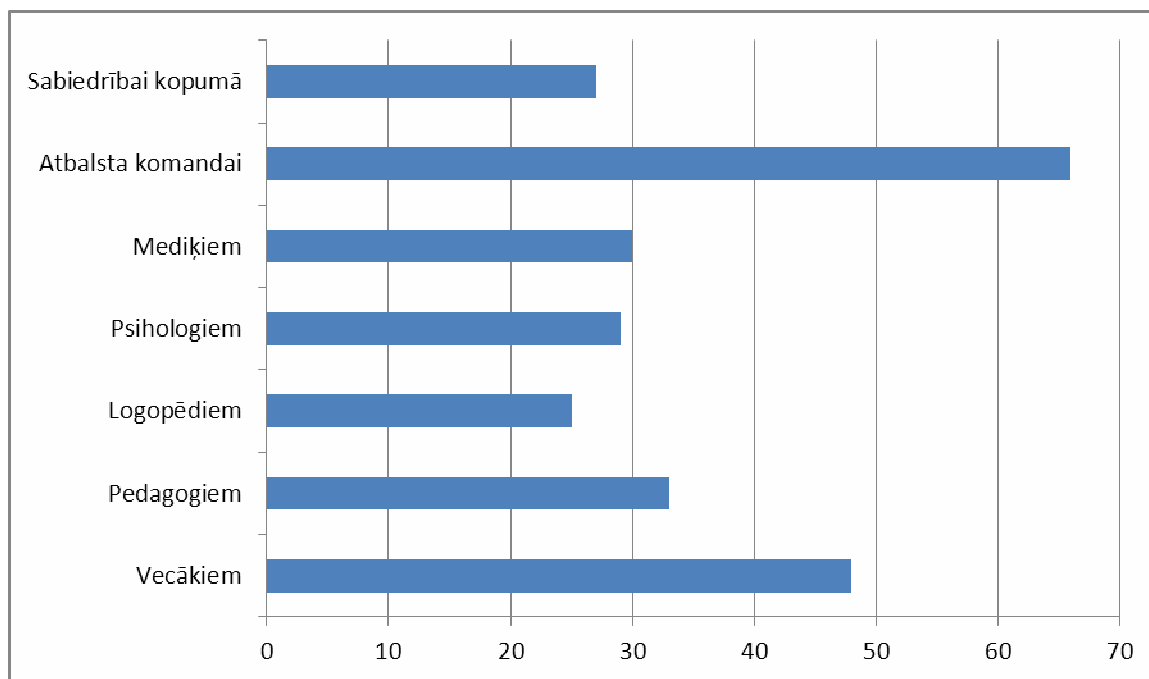
Attēls Nr. 31. Kopsavilkums jautājumā par informācijas, palīdzības meklēšanu

Apkopojot anketēšanas rezultātus, ir redzams, ka vecāki ir guvuši reālu meklēto palīdzību. Kā viņi paši norāda - „*specializēto un morālo.*” To ir snieguši gan specializētie centri, gan ārsti, gan speciālisti izglītības iestādēs, gan labdarības akcijas, ko organizē *ziedot.lv*. Apzinot vecāku viedokļus par to, kas varētu reāli palīdzēt izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, ir redzams, ka pirmajā vietā izvirzās internets, kā arī izglītības un medicīnas iestādes. Internets tiek izmantots kā mobils resurss, ar kura palīdzību var sazināties gan ar speciālistiem, gan domubiedriem

Attēls Nr. 32. Kopsavilkums jautājumā par vecāku viedokli par reālu palīdzību izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem

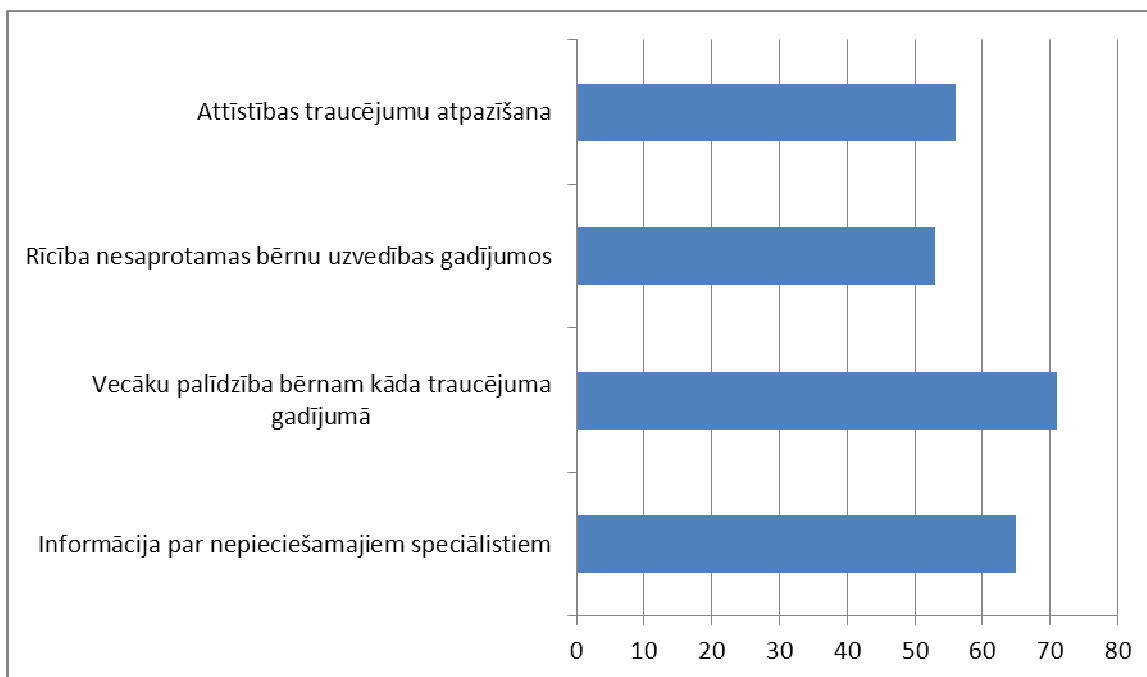
Jautājumā par iekļaujošo izglītību vecāku domas krasi dalās - 77 respondenti uzskata, ka izglītības iestādē, kurā mācās viņu bērns, tiek atbalstīta iekļaujoša izglītība, turpretī 71 respondents uzskats, ka izglītības iestāde to neatbalsta, daži vispār apšaubā iekļaujošas izglītības pastāvēšanu. Vecāku viedoklis par to, kam būtu jāsadarbojas izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem apmācībā, audzināšanā, attīstības veicināšanā redzams 33. attēlā.

Attēls Nr. 33. Kopsavilkums jautājumā par vecāku viedokli par sadarbību

Vecāki akcentē savu atbildību un ieinteresētību izglītojamo audzināšanā, kā arī uzsver speciālistu komandas darba nozīmīgumu. **Tas atkal norāda uz nepieciešamību pedagogiem būtu zinošiem speciālās izglītības jautājumos.**

Noskaidrojot jautājumu par to, kāda informācija vecākiem būtu svarīga, iegūtas dažādas atbildes (skatīt 34. att.). Vecāki visvairāk vēlas iegūt informāciju par to, kā viņi varētu palīdzēt izglītojamajam, ja viņam ir kādi attīstības traucējumi. Vēl ļoti nepieciešama ir informācija par to, kādi speciālisti var izglītojamajam palīdzēt. Viena no respondentēm atbildes variantā sarūgtināti raksta - „kad bērns bija mazs, prasīju ārstam, bet atbilde – ar laiku viss būs labi.”

Attēls Nr. 34. Kopsavilkums jautājumā par vecāku viedokli par vēlamu informāciju

Var secināt, ka lielākajai respondentu daļai ir bijusi reāla saskarsme ar izglītojamiem, kuriem ir funkcionāli traucējumi. Nav tādas funkcionālo traucējumu grupas, par kuru vismaz daži no vecākiem nebūtu informēti. Visvairāk respondenti palīdzību meklētu medicīniskajās iestādēs, specializētos centros, izglītības iestādēs, specializētajā literatūrā un internetā. Tas norāda uz nepieciešamību celt pedagogu kompetenci speciālās pedagogijas jautājumos. Apzinot vecāku viedokļus par to, kas varētu reāli palīdzēt izglītojamiem ar speciālām vajadzībām, pirmajā vietā izvirzās internets, kā arī izglītības un medicīnas iestādes.

Izglītības iestāžu pedagogi bez speciālās pedagogijas zināšanām nevar sekmēt izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem attīstības veicināšanu. Arī iekļaujošu izglītību bez speciālās pedagogijas zināšanām izglītības iestādē realizēt nav iespējams, tāpēc vecāki uzsver izglītības iestādes speciālistu komandas darba nozīmīgumu.

Pētījuma ierobežojumu analīze

- Pirmkārt, pētījuma ierobežojums ir ļoti īssais laika periods (1 mēnesis) paša pētījuma veikšanai un 27 dienas pētījuma datu ievadīšanai un apstrādei.
- Otrkārt, datu ticamību ietekmē tas, ka laika trūkuma dēļ, izmantota tikai viena pētījumu metode.

- Treškārt, laika trūkuma dēļ, ierobežota pētījuma izlases veidošana, jo netika ievērots proporcionalitātes princips.
- Ceturtkārt, laika trūkuma dēļ, nenotika anketu aprobācija.

Ieteikumi

1. Veicināt izglītības iestāžu sadarbību ar NVO.
2. Sekmēt izglītības iestāžu darbinieku, izglītojamo vecāku, sabiedrības vienotas izpratnes veidošanu par iekļaujošo izglītību.
3. Rosināt valstiskā līmenī, piesaistot labākos praktiķus, mācību un metodisko līdzekļu un materiālu izveidi.
4. Izstrādāt diagnostikas materiālu kopu dažādu speciālistu vajadzībām darbam ar izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem

Galvenie secinājumi:

1. Ir nepieciešams papildināt pedagogu zināšanas speciālās izglītības jautājumos, pilnveidojot pedagogu pamatstudiju programmas kursu *Ievads speciālajā pedagoģijā un psiholoģijā*.
2. Nepieciešams veikt izmaiņas profesionālās pilnveides kursu organizācijā un realizācijā.
3. Jāturpina darbs izglītības iestāžu vides un darbības sakārtošanā atbilstoši izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vajadzībām un iekļaujošas izglītības realizācijas prasībām.
4. IZM un izglītības pārvalžu līmenī jārod iespējas nodrošināt reālu, pilnvērtīgu, bet ne formālu atbalsta sistēmas izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem darbību izglītības iestādēs, nodrošinot rezultatīvam darbam nepieciešamo laiku, apstākļus, finansējumu, vajadzīgos diagnostiskos, metodiskos materiālus un līdzekļus pedagogu, speciālistu darbam, kā arī korekcijas un rehabilitācijas pasākumus.
5. Jāveic pasākumi izglītības iestāžu atbalsta personāla darba ar funkcionāliem traucējumiem uzlabošanai.
6. Izglītības iestādēs jāveido un jāattīsta pedagogu sadarbība ar izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem vecākiem, veicinot iekļaujošas izglītības un iekļaujošas sabiedrības veidošanas idejas.

7. Nepieciešams veikt informatīvu, izskaidrojošu darbību sabiedrības attieksmes pret izglītojamiem ar funkcionāliem traucējumiem pozitīvu izmaiņu veicināšanai, iesaistot šajā darbībā NVO.

8. Izglītības iestādēm, realizējot iekļaujošas izglītības nodrošinājuma politiku, jānodrošina iespējas izglītojamiem saņemt kvalitatīvu palīdzību un atbalstu izglītības procesā.

Izmantotie informācijas avoti

1. **Akmene L.** Pārbaudīt dzirdi nekad nav par agru. 2004. gada 21. oktobrī Pieejams: <http://medicine.lv/raksti/parbaudit-dzirdi-nekad-nav-par-agru>
2. **Bethere D.** (2006) Izglītības programmu individualizācija bērniem ar speciālajām vajadzībām. Liepāja: LPA
3. **Dr. Tomass Hofsaas.** (2008). Ceļā uz iekļaujošo izglītību: kā tas ietekmē skolotāja izglītību. Žurnāls „Skolotājs”. - Nr.6
4. **Geske A., Grīnfelds A.** Izglītības pētniecība. – R., LU Akadēmiskais apgāds, 2006
5. Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes. Sastādīja. K.Martinsone – R., RAKA, 2011.
6. **Raščevska M., Kristapsone S.** Statistika psiholoģijas pētījumos. – R., Izglītības soļi, 2000.
7. **Raščevska M.** Psiholoģisko testu un aptauju konstruēšana un adaptācija. – R., RAKA, 2005.
8. **Kropļijs A., Raščevska M.** Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs. – R., RAKA, 2004.
9. **Kušķe S.** Latviešu valodas logotomu testa izveide un pārbaude bērniem ar dzirdes traucējumiem, lietojot dažādas dzirdes traucējumu kompensatorās ierīces. Promocijas darba kopsavilkums. Rīga, 2007.
10. **Tūbele S., Šteinberga A.** (2004). Ievads speciālajā pedagoģijā. Rīga: RaKa
11. Kušķe S. [Dzirdes traucējumi bērniem, agrīnas diagnostikas iespējas](#)
Pieejams: phoebe.vvm.gov.lv/misc.../dzirdes%20traucejumi%20VM_Kuske.pdf
12. MK noteikumi Nr.564 Rīgā 2006.gada 4.jūlijā (prot. Nr.35 20.§)
13. Mazuļiem dāvina iespēju dzirdēt „Rīgas balss” 21. aprīlī, 2005. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/206333-mazuliem_davina_iespeju_dzirdet
14. Noteikumi par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2007.-2013.gadam. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=139505&from=off>
15. **Uzore D.** Rokasgrāmata nedzirdīgu un vājdzirdīgu bērnu vecākiem.- Latvijas bērnu ar dzirdes traucējumiem vecāku un draugu asociācija. –R.:LU,1997.-36.lpp.
16. **Zonne Ilze** [Jauna iespēja uzlabot dzirdi](#). 27.maijs 07:47, 2008. Pieejams: <http://www.nra.lv/articles/print.htm?id=14457>.
17. **Козлов М. Я. Левин А.Л.** Детская сурдоаудиология. Ленинград. 1989.- 219.стр.
18. **Шматко Н.Д. Пелымская Т. В.** Если малыш не слышит.....Москва.- 2003.-206.с.